Nr 28.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om enskilda vägar; given Stockholms slott den 31 december 1925.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om enskilda vägar.

GUSTAF.

Viktor Larsson.

Förslag
till
Lag
om enskilda vägar.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Denna lag avser enskild väg, som för en eller flera fastigheter är till stadigvarande nytta såsom farväg, vare sig för hemkörslor eller för utfart eller eljest.

2 §.

Är för fastighets ändamålsenliga brukande av synnerlig vikt, att väg för den fastighet bygges över annan fastighets område, och kan ej sådant lända till märkligt men för den senare fastigheten, skall därifrån upplåtas den mark, som åtgår till vägen.

3 §.

Prövas väg, som är anlagd över en fastighets område, vara av synnerlig vikt för ändamålsenligt brukande av annan fastighet, skall vägen upplåtas till begagnande jämväl för denna fastighet, där ej sådant skulle lända någon, som förut äger nyttja vägen, till märkligt men; och vare om underhåll av väg, som sålunda upplåtes, lag som i 6 § sägs.

4 §.

Är väg, som någon vill bygga för sin fastighets behov, av synnerlig vikt för ändamålsenligt brukande ej blott av denna utan även av annan fastighet, skall sistnämnda fastighet deltaga i vägens byggande.

Såsom byggande av väg anses i denna lag jämväl omläggning eller väsentlig förbättring av väg.

5 §.

För upplåtelse av mark till väg, så ock för annat intrång, som orsakas av vägs byggande eller begagnande, skall gäldas ersättning, som bestämmes i penningar att utgå på en gång.

6 §.

Väg, som prövas vara till stadigvarande nytta för två eller flera fastigheter, skall av dem samfällt underhållas.

Vad i denna lag stadgas om underhåll av väg gälle ej allenast underhållet den tid mark är bar, utan ock vägs öppenhållande vintertiden vid snöfall; dock skall, i fråga om vinterväghållet och dess fördelning, avseende göras endast å vägens begagnande såsom vinterväg.

7 §.

Skyldigheten att bygga eller underhålla väg skall mellan de fastigheter, som skyldigheten åligger, fördelas med hänsyn till den omfattning, vari de beräknas komma att begagna sig av vägen; dock må den, som icke fordrat vägen, icke åläggas större andel än som svarar mot den nytta hans fastighet genom vägen beredes.

8 §.

I avseende å vägbyggnadsskyldigheten svare för fastighet, som tillhör kronan eller allmän inrättning, innehavaren och för annan fastighet dess ägare; dock svare ej ny innehavare eller ägare för bidrag, som förfallit till betalning, innan han blev innehavare eller ägare, men vare, där företrädaren försummat att verkställa arbete, som i avseende å vägens byggande ålagts honom, skyldig fullgöra vad sålunda blivit eftersatt.

Fastighets vägunderhåll ligge, därest fastigheten tillhör kronan eller allmän inrättning, å innehavaren samt eljest å ägaren. Är jordbruksfastighet upplåten åt landbo eller arrendator, åligge vägunderhållet denne. Vad i första stycket stadgas angående ny innehavares eller ägares ansvar för sådana bidrag till vägbyggnadskostnaden, som förfallit till betalning, innan han blev innehavare eller ägare, skall äga motsvarande tillämpning beträffande underhållskostnad.

I fråga om ansvarighet för prästgårds enskilda väg är särskilt stadgat.

9 §.

Väg skall till läge och sträckning samt till bredd och anordning i övrigt byggas så, att ändamålet med vägen må utan oskälig kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för annan.

Inom stad eller samhälle å landet, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, må ej väg så byggas, att tillämpligheten av sådan föreskrift motverkas, som med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande meddelats jämlikt 1 kap. 46 § andra stycket i lagen om fastighetsbildning i stad eller motsvarande äldre bestämmelse, eller att eljest markens ändamålsenliga bebyggande försvåras. Vad sålunda stadgas skall äga motsvarande tillämpning beträffande område, i fråga om vilket jämlikt 1 kap. 42 § första stycket i lagen om fastighetsbildning i stad eller motsvarande äldre bestämmelse förordnats, att stadsplan skall upprättas, eller jämlikt sista stycket av samma paragraf meddelats särskilda föreskrifter med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande.

Väg skall underhållas så, som dess ändamål fordrar.

Till väg räknas å ömse sidor diken, i den mån sådana tarvas.

Ej må någon betungas med byggande eller underhåll av väg till större bredd än 4 meter, oberäknat diken, med mindre tvingande skäl för en större vägbredd prövas föreligga.

10 §.

Där med stöd av stadgandena i denna lag vid förrättning eller genom dom bestämmes, att väg skall byggas eller underhållas av två eller flera fastigheter, och för fullgörande av väghållningsskyldigheten för någon av dessa fastigheter tarvas, att sand, grus eller sten tages å annan fastighet, skall rätt i sådant avseende upplåtas för den förra fastigheten, där ej detta skulle lända den andra till märkligt men.

För upplåtelse, som nu sagts, så ock för intrång, som därav föranledes, skall ersättning gäldas i penningar.

Vid begagnande av rätt, som i denna paragraf avses, skall så förfaras, att den fastighet, som därav besväras, ej betungas mer än nödigt är.

11 §.

Arbetet med vägs byggande eller underhåll skall av de väghållningsskyldiga utföras antingen gemensamt eller, efter vägdelning, så att en var av dem eller, där särskilda omständigheter därtill föranleda, vissa eller samtliga gemensamt stå i ansvar för viss sträcka å marken (väglott).

Vid vägdelning skall, allt efter som fråga är om vägs byggande, dess underhåll den tid mark är bar eller dess öppenhållande vintertiden vid snöfall, hänsyn tagas till sådana omständigheter, som inverka på kostnaden i motsvarande avseende, så att, där större svårighet möter, skälig minskning i väglott däremot beräknas. I följd härav skall, i den mån anledning därtill förekommer, delning av väg verkställas särskilt för byggandet, särskilt för underhållet den tid mark är bar och särskilt för vinterväghållet.

12 §.

Kan ej överenskommelse träffas om rätt att för fastighet bygga eller begagna väg över annan fastighets område eller om fastighets skyldighet att deltaga i vägs byggande eller underhåll eller om fråga, som i 10 § avses, skall saken företagas till prövning vid förrättning på stället i den ordning nedan stadgas.

13 §.

Rätt att påkalla förrättning, som avses i denna lag, så ock att därvid föra talan tillkomme för fastighet, som saken förmenas angå, dess ägare.

Är enligt 8 § annan än ägaren pliktig att svara för fastighet åliggande skyldighet att bygga eller underhålla väg, äge ock han påkalla förrättning för bestämmande av vägunderhållet eller prövning av fråga, som omförmäles i 10 §, ävensom vid förrättning enligt denna lag föra talan i den mån honom enligt 8 § åliggande förpliktelse av förrättningen beröres.

Är fastighet, över vars område väg skall byggas eller från vilken upplåtelse av sådan rätt, som i 10 § sägs, skall ske, upplåten under nyttjanderätt, vare jämväl nyttjanderättshavaren berättigad att vid förrättning angående vägens byggande eller upplåtelse av sådan rätt, som nyss sagts, föra talan i den mån hans rätt av byggandet eller upplåtelsen beröres.

14 §.

Till företagande av förrättning enligt denna lag skall länsstyrelsen på ansökning förordna lantmätare eller annan person, åt vilken uppdraget finnes kunna anförtros.

För förrättning, som avser stad eller samhälle å landet, för vilket skall föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser, skall till förrättningsman företrädesvis förordnas i stadens eller samhällets tjänst anställd mätningsman eller av länsstyrelsen jämlikt 5 kap. 2 § i lagen om fastighetsbildning i stad förordnad förrättningsman för avstyckningar inom staden eller samhället.

I ansökningen bör fullständigt uppgivas ärendets omfattning och beskaffenhet, de fastigheter, saken förmenas angå, samt vederbörande ägares och innehavares namn och hemvist. Har sökanden föreslagit någon till förrättningsman, och finnes ej förslaget godkänt av övriga uppgivna sakägare, förelägge länsstyrelsen dem genom kungörelse, som uppläses i kyrkan för den eller de församlingar, där nämnda fastigheter äro belägna, att inom viss tid, vid förlust av rättighet att över förslaget höras, inkomma med yttrande, huruvida de hava något att erinra emot den föreslagne. Därest förrättningen avser stad eller sådant samhälle å landet som i andra stycket sägs, skall dock kungörelse ej ske, med mindre länsstyrelsen finner skäl föreligga för inhämtande av övriga sakägares yttrande. Yppas ej stridighet, varde den föreslagne förordnad, där annat ej föranledes av stadgandet i andra stycket samt den föreslagne i övrigt finnes lämplig och laga hinder ej möter; i motsatt fall, ävensom då icke någon blivit föreslagen, förordne länsstyrelsen som skäligt prövas.

Om förordnandet skall underrättelse av länsstyrelsen meddelas länets lantmäterikontor eller, därest förrättningsakten jämlikt 26 § skall redovisas till byggnadsnämnd, denna nämnd.

15 §.

Förrättningsmannen skall, om han finner sådant nödigt eller någon av sakägarna det äskar, vid förrättningen biträdas av två gode män, vilka av sakägarna eller, om dessa ej åsämjas, av förrättningsmannen utses bland dem, som äro valda till nämndemän eller till ledamöter i ägodelningsrätt eller till gode män vid lantmäteri- eller mätningsförrättningar.

Bestämmes under förrättningens fortgång, att gode män skola tillkallas, må det ej verka rubbning av åtgärd, som därförinnan vidtagits.

Stanna förrättningsmannen och gode männen i olika meningar, gälle vad de flesta säga. Har var sin särskilda mening, gälle förrättningsmannens.

16 §.

För förrättningen njute förrättningsmannen och gode männen ersättning, den förre i likhet med vad för lantmätare och de senare i enlighet med vad för gode män vid lantmäteriförrättningar är eller varder stadgat. Den ersättning, så ock kostnad för kallelser eller annat, som för förrättningen är av nöden, skall, där ej annorlunda är särskilt stadgat, av sökanden genast erläggas. Bliva vid förrättning flera till väghållningsskyldighet bundna, skall den ersättning och kostnad fördelas efter ty skäligt prövas.

17 §.

I fråga om förrättningen skola, såvitt ej av vad i 19 § stadgas annat följer, bestämmelserna i 3 kap. skiftesstadgan, i vad de avse annan lantmäteriförrättning än laga skifte, så ock vad i 17 kap. samma stadga föreskrives angående protokoll vid lantmäteriförrättning i tillämpliga delar lända till efterrättelse; och skall vad enligt skiftesstadgan i anförda delar gäller om lantmätare i avseende å förrättning, varom i denna lag sägs, lämpas till förrättningsman.

Är förrättningsmannen lantmätare, må därav ej föranledas vidsträcktare tillämpning av skiftesstadgan än vad nu är sagt.

Skall vid förrättning prövas fråga om rätt jämlikt 10 § att taga sand, grus eller sten å fastighet, som eljest icke beröres av förrättningen, skall den, som för denna fastighet äger föra talan, bevisligen till förrättningen särskilt kallas, vilken kallelse skall tillställas honom minst åtta dagar förut, där ej längre tid föranledes av första styckets hänvisning till bestämmelserna i 3 kap. skiftesstadgan.

18 §.

Är någon sakägare å okänd ort eller så fjärran, att han ej kan bevaka sin rätt, och är icke någon förordnad eller eljest veterligen behörig att för honom tala och svara, begäre förrättningsmannen förordnande av god man för den bortovarande enligt lagen om förmynderskap.

19 §.

Är uppenbart, vilka med avseende å förrättningen äro sakägare, må, utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den ordning, som i 22 och 23 §§ skiftesstadgan sägs, förrättningen företagas, där samtliga sakägarna infinna sig eller av förrättningsmannen blivit minst åtta dagar förut bevisligen kallade till förrättningen.

20 §.

Vid förrättning skall efter omständigheterna tillses:

huruvida väg över fastighets område må för annan fastighet byggas eller begagnas;

huru väg bör byggas till läge, sträckning, bredd och anordning i övrigt;

vilka fastigheter skola vara pliktiga att deltaga i vägs byggande eller un-

derhåll sommar- eller vintertiden, och huru stor andel i skyldigheten skall åligga en var fastighet (andelstal);

huruvida arbetet med vägs byggande eller underhåll skall av de väghållningsskyldiga utföras gemensamt eller efter vägdelning samt, i senare fallet, huru delningen skall verkställas;

huruvida åt fastighet bör upplåtas sådan rätt, som i 10 § omförmäles, skolande, där vid förrättning verkställes delning av väg för byggande eller för underhållet den tid mark är bar, alltid i sammanhang därmed till prövning upptagas frågan om sådan upplåtelse erfordras eller icke;

i vilken omfattning och på vad sätt jämlikt 10 § upplåten rätt må utövas;

huruvida ersättning enligt 5 eller 10 § skall gäldas samt till vilket belopp eller, där ersättning enligt 10 § ej lämpligen kan bestämmas till visst belopp, efter vilka grunder ersättningen skall beräknas;

huru utgift för förrättningen skall mellan de väghållningsskyldiga fördelas.

21 §.

Förrättningsmannen skall söka såvitt möjligt mellan sakägarna åstadkomma förening; och varde, där i viss fråga förening sker, särskild avhandling därom upprättad, av de sakägare, vilkas rätt av frågan beröres, underskriven samt medelst förrättningsmannens och närvarande gode mäns påskrift vitsordad.

Rörer förening kronans eller allmän inrättnings rätt, skall, ändå att dess ombud därå ingått, föreningen i avseende å sådan rätt ej gälla, med mindre den varder av vederbörande myndighet godkänd.

Angår förening fråga om byggande av väg i fall, som i 9 § andra stycket avses, vare föreningen ej gällande utan att den av förrättningsmannen med gode männen, där han av sådana biträdes, prövas överensstämma med de i nämnda stycke givna stadganden.

22 §.

I den mån ej enligt 21 § förening mellan sakägarna kan åstadkommas, varde saken av förrättningsmannen med gode männen, där han av sådana biträdes, prövad jämlikt de i denna lag stadgade grunder; och skola de, sedan alla vid förrättningen förekommande frågor blivit genom förening avgjorda eller behörigen utredda, på grund av vad sålunda förekommit för sakägarna framlägga skriftligt utlåtande i saken.

Angår saken byggande eller underhåll av väg, och skall, enligt vad i 32 § sägs, styrelse utses, skola förrättningsmannen och gode männen uppdraga åt en eller flera av de väghållningsskyldiga att i den i 35 § stadgade ordning utfärda kallelse till sammanträde för styrelseval.

Sist förklaras förrättningen avslutad med tillkännagivande, vid vilken domstol talan mot förrättningen må anhängiggöras samt vad enligt 24 § skall iakttagas för sådan talans bevarande.

23 §.

Avskrift av förrättningsprotokollet med det i 22 § omförmälda utlåtande samt de vid förrättningen ingångna föreningar och övriga vid förrättningen upprättade handlingar ävensom kopia av karta, där sådan vid förrättningen upprättats, skola av förrättningsmannen inom trettio dagar efter förrättningens avslutande överlämnas till någon i orten boende pålitlig person, som av sakägarna eller, om dessa ej äro ense, av förrättningsmannen med gode männen, där han av sådana biträdes, utses att mottaga samma handlingar; och vare handlingarna hos den sålunda utsedde tillgängliga för en var, som åstundar att granska eller avskriva dem.

Förrättningsmannen åligge jämväl att inom tid, som i första stycket sägs, om dagen för förrättningens avslutande skriftligen underrätta länets lantmäterikontor eller, därest förrättningsakten jämlikt 26 § skall redovisas till byggnadsnämnd, denna nämnd.

24 §.

Är sakägare missnöjd med förrättning, skall han vid talans förlust inom nittio dagar efter förrättningens avslutande instämma samtliga övriga sakägare till domstol.

Äro svarandena flera än tio, skall i avseende å stämningens delgivning vad i 11 kap. 12 och 25 §§ rättegångsbalken stadgas om stämning å helt byalag äga motsvarande tillämpning.

25 §.

Klandras ej förrättning så som i 24 § sägs, gånge det därvid meddelade utlåtande, i vad det avser annan fråga än i 39 § omförmäles, i verkställighet såsom laga kraft ägande dom.

26 §.

När stämning, varom i 24 § förmäles, är utfärdad, skall å landet domaren och i stad rättens ordförande därom genast underrätta förrättningsmannen, vilken har att till domstolen insända förrättningsprotokollet och övriga förrättningen rörande handlingar jämte karta, där sådan upprättats. Förättningsmannen vare ock pliktig, där domstolen så prövar nödigt, att inställa sig vid rätten för att i målet höras. Gottgörelse åt förrättningsmannen för sådan inställelse skall förskjutas av den part, som klandrat förrättningen; och pröve domstolen i slutliga utslaget, huruvida kostnad, som någon sålunda förpliktats att gälda, skall helt eller delvis gottgöras honom av annan part.

Efter målets slutliga handläggning skall, därest ärendet icke återförvisas till förrättningsmannen, förrättningsakten jämte avskrift av i målet meddelat utslag från rätten översändas till länets lantmäterikontor eller, om vägen varom fråga är eller största delen därav är belägen inom stad eller samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, till byggnadsnämnden för att där förvaras; och skall tillika avskrift av utslaget genom rättens försorg tillställas förrättningsmannen. Varder ärendet återförvisat till förrättningsmannen, skall förrättningsakten jämte avskrift av i målet med-

delat utslag från rätten översändas till denne; och vare förrättningsmannen skyldig att omedelbart om ärendets återförvisande underrätta den myndighet, till vilken förrättningsakten sedermera skall redovisas.

Föres ej talan mot förrättningen, åligge förrättningsmannen att inom ett år efter dess avslutande insända förrättningsakten till den myndighet, hos vilken, efter vad i andra stycket sägs, akten skall förvaras.

Huru förrättningsman må genom vite tillhållas att fullgöra honom åliggande skyldighet att redovisa förrättningsakt, därom förordnar Konungen.

27 §.

Yppas tvist mellan ägare, innehavare av nyttjanderätt eller andra om bättre rätt till vad såsom ersättning enligt 5 eller 10 § skall utgå, skall den tvist hänvisas till särskilt utförande.

28 §.

Har, efter ty i 27 § sägs, tvist yppats om bättre rätt till vad såsom ersättning enligt 5 eller 10 § skall utgå, varde beloppet nedsatt hos länsstyrelsen och stånde sedan i avbidan på tvistens slutliga avgörande i kvarstad.

Är ersättningen bestämd att utgå på en gång, må ej arbete å annans mark verkställas eller eljest åtgärd till förfång för annan vidtagas, innan ersättningen blivit till ersättningstagaren gulden eller, efter ty nyss är sagt, hos länsstyrelsen nedsatt. Varder ej sådan ersättning gulden eller nedsatt inom tid, som i laga ordning blivit bestämd, eller, om dylik bestämmelse saknas, inom fem år efter det ersättningens belopp fastställdes, vare den väckta frågan i sin helhet eller, om ersättningen avsett upplåtelse som i 10 § sägs, frågan om sådan upplåtelse förfallen.

Har sakägare utöver sin andel guldit eller nedsatt ersättning, som i andra stycket avses, njute han efter utgången av den i samma stycke omförmälda tid hos den ersättningsskyldige utmätning för vad sålunda utgivits, så framt ej den väckta frågan i sin helhet eller, om ersättningen avsett upplåtelse som i 10 § sägs, frågan om sådan upplåtelse förfallit.

29 §.

Är genom förrättning eller dom bestämt om byggande eller underhåll av väg, have en var fastighet, som, efter ty bestämt är, har att deltaga i kostnaden för vägen, även mot ny ägare av fastighet, över vars område vägen är lagd, rätt att begagna densamma.

30 §.

Träffas annorledes än vid förrättning, varom ovan stadgas, förening i fråga om vägs underhåll, äge, sedan tio år förflutit från det föreningen ingicks, en var sakägare, ändå att föreningen är sluten för längre tid, påkalla ny fördelning av underhållet; dock skall i ty fall föreningen tillämpas intill dess den nya fördelningen vunnit laga kraft.

Är förening, som i denna paragraf avses, skriftligen upprättad och av vittnen styrkt, äge en var av dem, som däri deltagit, låta intaga föreningen i domboken

hos domstolen i ort, där fastighet som föreningen angår är belägen. Sedan vare föreningen gällande även emot framtida ägare eller innehavare av den fastighet, så ock, där intagandet i domboken ägt rum i stad, där rådstuvurätt finnes, inom en månad och eljest sist vid det ting, som infallit näst efter två månader sedan föreningen ingicks, mot den, som efter föreningens träffande men före dess intagande i domboken blivit ägare eller innehavare. Förening, som slutits för boställe eller sådan, på viss tid upplåten fastighet, som tillhör kronan eller allmän inrättning, have dock ej verkan mot senare innehavare, med mindre föreningen blivit av vederbörande myndighet godkänd.

31 §.

Inträda, sedan fråga om rätt att för fastighet bygga eller begagna väg över annan fastighets område eller om skyldighet att deltaga i vägs byggande eller underhåll eller om rättighet, som i 10 § avses, blivit genom förrättning eller dom avgjord, sådana förändrade förhållanden, som på frågan i synnerlig mån inverka, äge en var sakägare påkalla frågans återupptagande.

Lag samma vare, där fråga om underhåll av väg blivit avgjord genom förening, träffad annorledes än vid förrättning.

32 §.

Har genom förrättning eller dom enligt denna lag bestämts, att arbete med vägs byggande eller underhåll skall av de väghållningsskyldiga utföras gemensamt, och äro dessa flera än två, skall utses styrelse, bestående av en eller flera ledamöter.

Vilja de väghållningsskyldiga antaga stadgar rörande handhavande av de med byggandet eller underhållet förenade angelägenheter, skola dessa stadgar för att bliva gällande fastställas av länsstyrelsen.

33 §.

Anmälan om val av styrelse i fall, som i 32 § avses, göres hos länsstyrelsen. Innan sådan anmälan skett, må ej arbete å annans mark verkställas eller eljest åtgärd till förfång för annan vidtagas.

Sker ändring i styrelsens sammansättning, skall styrelsen ofördröjligen göra anmälan därom hos länsstyrelsen.

Om anmälan, som i denna paragraf sägs, skall underrättelse på de väghållningsskyldigas bekostnad intagas i länskungörelserna.

34 §.

Vad i 3 kap. 15 samt 17—21 §§ vattenlagen är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fall, som i 32 § denna lag avses, dock att förordnande, som i 3 kap. 17 § vattenlagen sägs, skall införas i länskungörelserna samt att talan, varom i 3 kap. 20 § samma lag förmäles, skall anhängiggöras hos den allmänna underrätt, som i 41 § denna lag stadgas.

35 §.

Har genom förrättning eller dom enligt denna lag bestämts, att arbete med vägs byggande eller underhåll skall av de väghållningsskyldiga utföras gemensamt, skall rätten att handhava de med byggandet eller underhållet förenade angelägenheter utövas å sammanträde, därvid en var väghållningsskyldig äger rösträtt efter det andelstal, som är bestämmande för hans delaktighet i väghållningsskyldigheten. Kallelse till sammanträde skall, där ej i gällande stadgar annorledes bestämts, antingen skriftligen delgivas samtliga väghållningsskyldiga minst en vecka före sammanträdet eller ock minst fjorton dagar därförut kungöras såväl i kyrkan för den eller de församlingar, där vägen är belägen, som ock i minst en av ortens tidningar. Beträffande sådant sammanträde skall i övrigt vad i 3 kap. 22 § vattenlagen är föreskrivet i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

36 §.

Vad i 3 kap. 23—25 §§ vattenlagen är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fall, som i 35 § denna lag avses; dock skall talan, varom i 3 kap. 23 § vattenlagen förmäles, anhängiggöras hos den allmänna underrätt, som i 41 § denna lag stadgas.

37 §.

Har genom förrättning eller dom enligt denna lag bestämts, att arbete med byggande eller underhåll av viss väglott skall utföras av vissa eller samtliga väghållningsskyldiga gemensamt, skall för dylikt fall vad i 32—36 §§ är stadgat i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

38 §.

Har genom förrättning eller dom enligt denna lag blivit bestämt angående skyldighet att deltaga i vägs byggande eller underhåll, och varder väghållningsskyldig fastighet delad, skall den ursprungliga fastighetens väghållningsskyldighet övergå å de nybildade fastigheterna.

Utfördes väghållningsarbetet gemensamt för den ursprungliga fastigheten och för annan fastighet, skall arbetet fortfarande utföras gemensamt, och skall av den ursprungliga fastighetens andelstal på var och en av de nybildade fastigheterna anses belöpa så stor del som svarar mot åsatt taxeringsvärde.

Stod den ursprungliga fastigheten efter vägdelning i ansvar för viss väglott, skall efter fastighetens delning väghållningsarbetet beträffande denna väglott utföras gemensamt av dem, som svara för de nybildade fastigheternas väghållningsskyldighet. För sådant fall skall vad i 32—36 §§ är stadgat i tillämpliga delar lända till efterrättelse, och skola de nybildade fastigheternas taxeringsvärden vara bestämmande för skyldighetens fördelning dem emellan.

39 §.

Försummar väglottshavare att den tid mark är bar underhålla sin väglott i laggillt skick, och bättrar han ej ofördröjligen efter tillsägelse, må annan väglottshavare hålla syn genom två ojäviga män, av vilka den ene skall vara lands- eller stadsfiskal, nämndeman, ledamot i ägodelningsrätt eller god man vid lantmäteri- eller mätningsförrättningar. Varder vid synen, till vilken den försumlige i god tid kallas, bristen vitsordad, förelägge synemännen honom viss tid, ej kortare än åtta dagar, inom vilken han skall hava botat bristen, vid äventyr att densamma eljest må avhjälpas av den som påkallat synen. Denne låte efter utgången av sagda tid, till utrönande av huruvida vid synen befunna brister blivit avhjälpta, anställa efterbesiktning i enahanda ordning som om syn stadgas; dock vare sådan besiktning icke behövlig, därest den försumlige avlämnat skriftligt erkännande, att åtgärd för bristens avhjälpande ej vidtagits. Därefter njute den som fordrar rättelse utmätning hos den försumlige ej mindre för kostnaden för synen och, där efterbesiktning varit behövlig, för sådan besiktning än även för det belopp, vartill det eftersatta arbetet av synemännen uppskattats, samt vare pliktig att därefter ofördröjligen ombesörja detta arbetes utförande. Nöjes ej den andre däråt, instämme sitt klander till domstol inom tre månader efter utmätningen eller vare sin talan kvitt.

Den som fordrar rättelse äge ock, därest väglott ej ofördröjligen efter tillsägelse bättras, själv bota befintlig brist och njute sedan av den försumlige betalning för vad väglottens försättande i laggillt skick visas skäligen hava kostat.

Vad i andra stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning i avseende å vinterväghållningen.

40 §.

Vilja för övervakande av delad vägs underhåll väglottshavarna förena sig att anställa särskild tillsyningsman, stånde dem fritt.

Äro väglottshavarna flera än fem, skall tillsyningsman utses, där någon av väglottshavarna det fordrar. Bliva de ej om valet ense, skall länsstyrelsen på anmälan utse tillsyningsman; bestämme ock, där så påkallas, vad arvode bör tillkomma honom och huru det bör mellan väglottshavarna till utgörande fördelas, allt efter ty skäligt prövas.

Tillsyningsman entledigas av väglottshavarna, såvida de därom äro ense. I annat fall må frågan av en var underställas prövning av länsstyrelsen, som förordnar efter omständigheterna.

Där till följd av vad sålunda är stadgat tillsyn å vägs underhåll utövas av särskild person, skall vad i fråga om åtgärder mot försumlig väglottshavare enligt 39 § gäller om annan väglottshavare i stället äga tillämpning å tillsyningsmannen.

41 §.

Mål, som i denna lag avses, skall upptagas vid allmän underrätt i den ort, där vägen varom fråga är eller största delen därav är belägen.

I avseende å länsstyrelses behörighet i frågor enligt denna lag skall vad nu är sagt äga motsvarande tillämpning.

42 §.

Över länsstyrelses beslut i frågor, som i 14, 32, 34, 37, 38 och 40 §§ avses, må klagan hos Konungen i vederbörande statsdepartement föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

43 §.

Vad i denna lag stadgas angående fastighet gälle ock i tillämpliga delar beträffande gruva, bergverk, vattenverk, fabrik eller med fabrik jämförlig inrättning, ändå att sådan egendom icke är att till fast egendom hänföra.

44 §.

Om byggande av väg i anledning av laga skifte så ock om rätt till väg för gruva och vattenverk är särskilt stadgat.

45 §.

Denna lag skall beträffande stad eller samhälle å landet, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, ej äga tillämpning såvitt angår stadens eller samhällets till bebyggande planlagda område.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1927, vilken dag lagen den 5 juli 1907 (nr 48) om enskilda vägar på landet skall upphöra att gälla; dock att fråga, för vars prövning förrättning enligt sistnämnda lag blivit före den 1 januari 1927 påkallad, skall handläggas och bedömas enligt den äldre lagen.

Har med stöd av lagen den 5 juli 1907 genom förrättning eller dom blivit bestämt, att väg skall byggas eller underhållas av två eller flera egendomar, skall för dylikt fall vad i den nya lagen är stadgat om sådan rätt, som avses i 10 §, äga motsvarande tillämpning. Därest i fall som nyss sagts väghållningsskyldig fastighet efter den nya lagens ikraftträdande delas eller sådan delning dessförinnan ägt rum utan att bestämmelser om väghållningsskyldighetens fördelning mellan de nybildade fastigheterna träffats, skall jämväl vad i den nya lagen i sistnämnda hänseende stadgas äga motsvarande tillämpning.

Vad i 30 § stadgas om förening, som rörande underhåll av väg å landet träffas efter det den nya lagen trätt i kraft, skall gälla jämväl i fråga om dylik förening ingången dessförinnan efter den 1 januari 1908.

Var å landet den 1 januari 1908 eller är i stad den 1 januari 1927 skyldigheten att underhålla väg genom dom eller eljest mellan två eller flera egendomar fördelad, göres i fråga om fördelningens giltighet ej genom den nya lagen ändring; dock må beträffande sådan väg, ändå att ändrade förhållanden, som i 31 § avses, icke inträtt, en var sakägare i enlighet med denna lag påkalla ny fördelning, såvitt angår väg i stad likväl först sedan tio år förflutit från

lagens ikraftträdande; och skall därvid den äldre fördelningen upphöra att gälla, när den nya vunnit laga kraft.

Är vid den nya lagens ikraftträdande genom dom eller eljest bestämt, att väg skall byggas eller underhållas av två eller flera egendomar efter vägdelning, skall, även i andra fall än i tredje och fjärde styckena samt i 31 § sägs, en var sakägare äga påkalla förrättning enligt 12 § för prövning av frågan huruvida väghållningsarbetet skall fortfarande verkställas i enahanda ordning eller utföras gemensamt i enlighet med därom i den nya lagen givna stadganden.

Har före ikraftträdandet av denna lag skyldigheten att underhålla väg blivit mellan två eller flera egendomar fördelad, skall med avseende å dylik fördelning vad i 39—42 §§ är stadgat äga motsvarande tillämpning, dock att, där syn enligt 29 § i lagen den 5 juli 1907 ägt rum, vad i samma lag stadgas om rätt att efter sådan syn erhålla utmätning fortfarande skall ända till efterrättelse.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 maj 1925.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Larsson, följande:

Vid flera tillfällen hava krav framförts på ändringar i gällande lag om enskilda vägar på landet av den 5 juli 1907.

Sålunda har riksdagen i skrivelser den 27 mars 1912, nr 44, den 29 augusti 1914, nr 191, och den 20 maj 1915, nr 139, hos Kungl. Maj:t begärt utredning och förslag beträffande vissa hithörande, mera speciella frågor. Dessa skrivelser blevo för verkställande av utredning remitterade till den år 1911 tillsatta s. k. vägkommissionen.

Sedermera har riksdagen i skrivelse den 16 april 1920, nr 72, anfört, att riksdagen för sin del icke kunnat undgå att finna, att i vissa avseenden en revision av berörda lag vore av behovet påkallad. Likaså syntes riksdagen en rättslig reglering böra ske av det enskilda vägväsendet å de områden, som med städerna inkorporerats men för vilka någon stadsplan ännu icke fastställts. Under erinran att vissa det enskilda vägväsendet rörande speciella frågor för utredning överlämnats till vägkommissionen, framhöll riksdagen, att enligt dess mening tiden numera syntes vara inne att till utredning i hela dess vidd upptaga frågan om det enskilda vägväsendet. Några särskilda direktiv för en kommande utredning ansåge sig riksdagen icke böra lämna. Under åberopande härav anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning rörande det enskilda vägväsendet såväl på landet som i städer och stadsliknande samhällen i den mån frågan härom ej redan vore föremål för utredning samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kunde giva anledning.

Vid föredragning den 1 oktober 1920 av riksdagens sistberörda skrivelse uppdrog Kungl. Maj:t åt vägkommissionen att verkställa den av riksdagen sålunda begärda utredningen och till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, vartill denna utredning kunde giva anledning.

Såsom ledamöter av vägkommissionen hava varit tillkallade generaldirektören Hj. Nehrman, ordförande, majoren Ingemar Petersson och revisionssekreteraren friherre P. M. af Ugglas, varjämte kommissionen under sista delen av sitt arbete åtnjutit biträde av numera hovrättsrådet Thor Sjöfors.

Till fullgörande av det den 1 oktober 1920 erhållna allmänna uppdraget och besvarande i sammanhang därmed av de särskilda remisserna överlämnade vägkommissionen den 30 december 1922 av motiv åtföljda förslag till

1) lag om enskilda vägar och
2) lag om tillfällig väg för visst ändamål.

Över vägkommissionens sålunda avgivna lagförslag hava infordrade utlåtanden avgivits av samtliga länsstyrelser, stadsfullmäktige (eller allmän rådstuga) samt magistrater eller stadsstyrelser i rikets flesta städer, kammarkollegium, lantmäteristyrelsen, som tillika överlämnat yttranden från flertalet av rikets överlantmätare, domänstyrelsen, svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund. Därjämte hava yttranden över förslaget till lag om tillfällig väg för visst ändamål avgivits av skogsvårdsstyrelserna samt av Norrbottens läns hushållningssällskaps skogsvårdsnämnd.

Departementschefen.

I överensstämmelse med riksdagens år 1920 uttalade åsikt anser jag, att en revision av 1907 års lag om enskilda vägar på landet är av behovet påkallad och att en rättslig reglering av det enskilda vägväsendet beträffande städernas utomplansområden bör ske. Det av vägkommissionen avgivna förslaget till lag om enskilda vägar, som i väsentliga delar bygger på nu gällande rätt, i andra åter innebär förändringar av och tillägg till den befintliga lagen, synes mig efter en del jämkningar väl motsvara kravet på en rättvis och praktisk lagstiftning i ämnet. Om förslaget till lag om tillfällig väg för visst ändamål skall jag senare yttra mig.

Lag om enskilda vägar.

Vid behandling av förslaget till lag om enskilda vägar torde först få beröras några mera principiella spörsmål.

Intresseprincipen. Förhållandet till staten och kommunerna.

Grundläggande för lagstiftningen om det enskilda vägväsendet är *intresseprincipen* eller grundsatsen att vägarna skola hållas »endast av dem, som sig därav betjäna». Så som denna princip fått sin utformning i 1907 års lag är det bestämmande för byggnads- och underhållsskyldigheten icke det mer eller mindre tillfälliga eller personliga begagnandet av en väg utan dennas varaktiga omedelbara nytta och behövlighet för viss fastighet eller därmed likställd egendom.

Från åtskilliga håll har såväl före som efter tillkomsten av 1907 års lag gjorts gällande, att besväret med de enskilda vägarnas hållande, åtminstone i fråga om de större och viktigare, icke längre borde drabba ensamt de närmast intresserade utan läggas på större och bärkraftigare samfälligheter eller

ock att bördan för de med enskilda vägars hållande betungade måtte på annat sätt lättas. Beträffande de önskemål i denna del, som uttalats i till kommissionen ingivna yttranden, samt angående vad i övrigt härutinnan förekommit hänvisas till det av vägkommissionen avgivna, tryckta betänkandet (sid. 38—39, 41—52).

Vägkommissionen förklarar, att den för sin del ansåge den gällande rättens ståndpunkt med avseende å själva principen för den enskilda väghållningsskyldigheten böra såsom välgrundad bibehållas. Vägkommissionen

Med avseende å frågans *rättsliga* sida anför kommissionen i huvudsak:

Om flertalet av enskilda vägar gällde utan tvivel, att de var för sig vore till nytta för ett fåtal eller i varje fall ett mera begränsat antal fastigheter utan att sålunda upptaga någon trafik av utomstående. Hållandet av dylika vägar måste med allt fog vara att betrakta som en angelägenhet av lika privatekonomisk natur som varje annan enskild ekonomisk verksamhet för fastigheternas användning. Mera tveksam om principens berättigande kunde man hava anledning ställa sig i fråga om det mindretal enskilda vägar, som hade en viss allmän betydelse. Kommissionen avsåge här icke de fall, då en väg, ehuru rättsligen sett enskild, faktiskt fyllde det mått av nytta och nödvändighet för samfärdseln, som krävdes för en allmän väg. Vore så förhållandet, skulle vägen enligt gällande lag, när fråga därom i behörig ordning väcktes, förklaras för allmän. Det borde alltså bliva lagtillämpningens sak att sörja för, att icke i det enskilda vägnätet komme att kvarstå sådana vägar, som förtjänade att vara allmänna. Men det gåves enskilda vägar, som i avseende å betydelsen för samfärdseln intoge en mellanställning mellan allmänna och enskilda. Förhållandet kunde föreligga antingen så, att i intressentskapet inginge ett större, i vissa fall mycket stort antal fastigheter, eller att vägen, även där samfälligheten vore av mindre omfattning, i avsevärd utsträckning befores jämväl av andra trafikanter. Exempelvis kunde i detta sammanhang nämnas åtskilliga förutvarande socken- eller häradsvägar, vilka ej bibehållits såsom allmänna, vidare utfartsvägar för större byar samt vägar i närheten av städer och andra samhällen. Med hänsyn till den grad av allmännyttighet för samfärdseln, som dylika vägar representerade, kunde det ju synas rimligt, att deras byggande och underhåll gjordes till föremål för en sådan reglering, att bördan bleve i någon form rättsligen fördelad mellan det allmänna — staten och väghållningsdistrikten — å ena samt vederbörande enskilda intressenter å andra sidan. Alternativt och med hänsyn därtill, att hithörande vägar gemenligen vore var för sig av betydelse för en hel kommun eller en väsentlig del därav, skulle den tanken ligga nära att för deras skull i väglagstiftningen införa ett nytt institut avseende särskilda kommunvägar med primärkommunerna såsom specialdistrikt för denna väghållning. Emellertid skulle tillskapandet av en ny vägklass med så att säga halvofficiell ställning vara liktydigt med införandet av ett helt nytt rättsinstitut på gränsen mellan det allmänna och det enskilda vägväsendet med sin särskilda organisation och reglering samt skulle än ytterligare inveckla den redan förut komplicerade väglagstiftningen och i tillämpningen vålla oreda, tvister och slitningar. Det syntes tillika angeläget, att statens och väghållningsdistriktens rättsliga förpliktelser på vägväsendets område helt ägnades åt den så synnerligen viktiga och krävande uppgiften att hålla och utveckla det allmänna vägnätet, vilken också redan i och för sig vore tillräckligt betungande. Den av vissa säregna undantagsförhållanden betingade lagstiftningen om ödebygdsvägar, mot vilken såväl kommissionen som jämväl lagrådet uttalat betänklighet just ur den här vidrörda principiella synpunkten,

borde icke få tagas till intäkt för ett ytterligare och så betydelsefullt allmänt avsteg från principen, som här ifrågavarande anordning skulle innebära.

Kommissionen fortsätter:

»I åtskilliga yttranden har föreslagits en utjämning av den enskilda väghållningsbördan på det sätt, att med sådan väghållning mera betungade fastigheter skulle erhålla en motsvarande lindring i sin allmänna väghållningsskyldighet, eller, från en annan sida sett, att fastigheter med ringa eller ingen enskild väghållning skulle få vidkännas så mycket större bidragsskyldighet till den allmänna väghållningen. Med den nyss angivna uppfattningen om väghållningsdistriktens uppgift blir en sådan utjämning tydligen oförenlig. Frågan i denna del berör för övrigt egentligen den allmänna väglagstiftningen och dithörande beskattningsgrunder, varmed kommissionen ej nu har att taga befattning.

Icke mindre betänksam synes man böra ställa sig mot det både nu och tillförne med en viss styrka framförda kravet på att göra primärkommunerna till distrikt för de mera betydelsefulla enskilda vägarna inom deras områden, med skyldighet alltså för kommunerna såsom sådana att bygga och underhålla dessa vägar. Kommunernas skattebörda är i allmänhet sett redan nu så betydande, att deras belastande med nya allmänna skyldigheter, allrahelst av så betungande art som den ifrågasatta kommunväghållningen, måste undvikas.»

Beträffande frågan om lämpligheten av ett *fakultativt* bidragsgivande från staten eller kommunerna, de högre eller lägre, yttrar kommissionen huvudsakligen:

För så vitt på lagstiftningen berodde, skulle det i berörda avseende endast gälla att för kommunerna öppna befogenhet, i den mån sådan nu saknades, att lämna dylika understöd; för staten rörde sig frågan givetvis endast om ett anslagsbeviljande i större eller mindre utsträckning. På anförda skäl ansåge sig kommissionen icke kunna för närvarande ifrågasätta *stats*bidrag vare sig till enskilda vägars byggande utöver vad nu vore medgivet eller till sådana vägars underhåll. Vad *landstingen* anginge, hade dessa redan nu ansetts äga befogenhet att besluta om anslag till det enskilda vägväsendets fromma. Enligt gällande landstingsförordning tillkomme det landstinget att rådslå och besluta om för länet gemensamma angelägenheter, vilka avsåge bland annat anstalter för kommunikationsväsendets befordrande. Efter vad kommissionen hade sig bekant, hade också vissa landsting plägat anvisa penningbidrag för åstadkommande av enklare utfartsvägar inom motsvarande landstingsområden. Jämväl i kungörelsen den 11 oktober 1918 angående statsbidrag till anläggande av utfartsvägar i de fyra nordligaste länen upptoges såsom villkor för statsanslagets användande bland annat, att vederbörande landsting för egen del beviljat medel för det ändamål, som med statsanslaget avsåges. I fråga om *väghållningsdistrikten* vidhölle kommissionen den ståndpunkt, kommissionen intagit i ett tidigare avgivet utlåtande över ödebygdsvägsakkunnigas förslag till lagstiftning i bland annat förevarande avseende, eller att vägskattskyldigheten borde reserveras till förmån uteslutande för de vägar, som vore nyttiga och nödiga för den allmänna samfärdseln. Denna ståndpunkt hade vunnit vederbörande departementschefs gillande. Beträffande slutligen *primärkommunerna* hade kommissionen i sitt över ödebygdsvägsakkunnigas förslag avgivna utlåtande förklarat, att ifrågavarande kommuner enligt administrativ rättspraxis saknade befogenhet att anslå medel till enskilda vägar. Emellertid torde regeln icke vara så allmän och ovillkorlig.

Kommissionen fortsätter härom:

»Frågan är att bedöma efter det allmänna stadgandet i kommunalförfattningarna, att varje kommuns medlemmar äga att själva, efter vad samma författningar närmare bestämma, vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter. Till angelägenheter av sådant slag torde under vissa förutsättningar kunna hänföras jämväl frågor om anläggning och underhåll av enskild väg. Till en början torde det vara klart, att kommunen kan anslå medel till dylik väg för fastighet, som kommunen själv äger eller brukar. I övrigt måste frågan bedömas efter omständigheterna i varje särskilt fall. En differentiering av vägarna efter deras olika betydelse för kommunen måste i detta avseende göras. Till byggande eller underhåll av väg, som icke har någon annan uppgift än att tillgodose behov allenast för någon eller några, i varje fall ett mera begränsat antal fastigheter, med andra ord en i egentlig och sträng mening *enskild* väg, kan kommunen författningsenligt icke lämna anslag. Understödjandet av sådan rent privat väghållning är icke och kan rimligtvis icke vara någon kommunens gemensamma angelägenhet. Givna prejudikat synas härutinnan tydliga.

Om återigen den enskilda vägen har betydelse för kommunen i dess helhet eller någon väsentlig del därav, torde fråga om bidrag till vägens hållande författningsenligt kunna anses såsom en allmänt kommunal hushållningsangelägenhet. I lagutskottets memorial med anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vägfrågan vid 1907 års riksdag (sid. 43 i betänkandet) framskymtar ock den uppfattning, att en kommunal subventionering av enskilda vägar i vissa fall kan vara efter kommunallagarna medgiven, och synes utskottets uttalande därutinnan icke gärna kunna syfta på annat än det nu berörda förhållandet med sådana vägar av mera allmänt intresse för kommunen. I rättstillämpningen på området förekommer, såvitt kommissionen nu kunnat finna, i själva verket intet, som motsäger denna uppfattning. Fastmera kan till stöd för densamma hänvisas på ett analogt fall, omförmält i regeringsrättens årsbok 1917 ref. nr 70 (gångbro över Dalälven).

Med hänsyn till vad sålunda anförts och då kommunerna givetvis böra äga full frihet att vid eventuella anslag till enskilda vägar fästa de villkor, som ur synpunkten av kommunens intresse i varje särskilt fall kunna finnas lämpliga, anser kommissionen någon lagstiftningsåtgärd i förevarande syfte beträffande primärkommunerna icke vara av förhållandena påkallad.»

Yttranden.

Flertalet av de över kommissionens förslag hörda myndigheter och korporationer hava lämnat kommissionens uttalanden i förevarande del utan anmärkning. I somliga yttranden tillkännagives uttryckligen anslutning till kommissionens mening.

Sålunda framhåller t. ex. *överlantmätaren i Jönköpings län*, med vilken *länsstyrelsen i samma län* instämmer, att den intresseprincip i fråga om väghållningsskyldigheten, å vilken såväl gällande lag som nu utarbetade förslag vilade, syntes vara den rätta; åtminstone vad anginge södra delen av riket kunde något behov av tillskapande av ett mellanting mellan allmänna och enligt nu gällande uppfattning enskilda vägar icke anses föreligga; detta så mycket mindre som, enligt vad vägkommissionen påvisat, det icke vore för primärkommun otillåtet att bevilja bidrag för hållandet av enskilda vägar av viss för kommunen allmän betydelse. *Styrelsen för svenska landskommunernas förbund* förklarar sig intet hava att erinra mot kommissionens ståndpunkt i vad avsåge frågans rättsliga sida; styrelsen delade fullt åsikten, att kommunernas budget icke ytterligare borde belastas med nya uppgifter för ifrågavarande ändamål, allra helst som gällande rättspraxis hade ådagalagt,

att kommunerna, där enskilda vägar kunde anses vara av mer allmänt intresse, ägde att deltaga i sådant vägunderhåll; beträffande frågan om fakultativt bidrag från staten eller annat organ delade styrelsen kommissionens mening om att någon utvidgad skyldighet för kommun och landsting att bidraga till det enskilda vägväsendet än vad som nu vore tillåtligt icke borde ifrågakomma. Speciellt med tanke på kommissionens förslag om utsträckning av lagens tillämplighet till städernas utomplansområden uttalas från *flera städers sida* tillfredsställelse med gällande bestämmelser rörande fördelning av kostnaden för anläggning och underhåll av enskilda vägar eller — då vederbörande av särskilda orsaker ställa sig avvisande mot förslaget i fråga om anläggning av nya vägar — med möjligheten att utan stadens medverkan få vägunderhållet ordnat.

En delvis annan ståndpunkt i förevarande hänseende intages av några av de hörda myndigheterna:

Länsstyrelsen i Malmöhus län anser sålunda för städernas och de stadsliknande samhällenas del, att i lagen borde givas någon säkerhet för att byggande av enskild väg skedde på sätt som vore överensstämmande med samhällets intresse beträffande bebyggande av icke planlagt område. Skulle, tillägger länsstyrelsen, hänsyn till detta intresse medföra, att anläggningen av vägen, genom ändrad sträckning eller av annan anledning, komme att medföra ökad kostnad, borde samhället kunna åläggas att vidkännas merkostnaden. Även från *några städers sida* ifrågasättes, huruvida icke beträffande städernas utomplansområden andra grunder för vägbördans fördelning borde vinna tillämpning. Mera allmänt påpekas från en stad, hurusom en del fastigheter, som icke direkt berördes av ett vägföretag och således icke kunde tvingas deltaga i vägbygget och vägens underhåll, dock indirekt kunde komma att få väsentlig fördel av företaget; på grund härav borde, då ett vägföretag kunde väntas medföra mera allmän nytta för ett större område, de vägbyggnadsskyldigas kostnader nedbringas genom att vägbygget och väghållningen understöddes genom bidrag av staten, landstinget, kommun eller väghållningsdistrikt; för en sådan ordning talade även den omständigheten, att vissa enskilda vägar i stor utsträckning betjänade jämväl den allmänna samfärdseln.

Departementschefen. Såsom framgår av den utav kommissionen lämnade redogörelsen för vad inom riksdagen och eljest förekommit i fråga om den grundläggande principen för lagstiftningen om de enskilda vägarna, den s. k. intresseprincipen, hava från åtskilliga håll röster höjts för att en jämkning må ske med avseende å dess tillämpning. Övervägande skäl synas emellertid tala för ett bibehållande av den gällande rättens ståndpunkt i ämnet.

Med avseende å frågans rättsliga sida är jag ense med kommissionen därom, att hållandet av sådana enskilda vägar, som äro till nytta endast för ett mera begränsat antal fastigheter, fortfarande bör betraktas som dessas ensak. Och då en enskild väg nått den betydelse, att den är för allmänna samfärdseln nyttig och nödig, bör man med användande av de möjligheter, som den allmänna väglagen härutinnan erbjuder, se till, att vägen övertages till allmänt underhåll. Onekligen ger saken anledning till någon tveksamhet, då fråga blir om en sådan väg, som väl till huvudsaklig del är till nytta för enskilda fastigheter, men som därjämte har en viss allmän betydelse, dock icke så stor, att vägen kan intagas i allmänna vägnätet. Redan en sådan omständighet som att vägsamfällighetens medlemsantal är stort giver åt trafiken på vägen en mera all-

mån prägel. Vägens läge — exempelvis mellan två allmänna vägar eller i närheten av stad eller annat samhälle — kan ofta medföra, att densamma, ehuru icke nödig för den allmänna samfärdseln, dock i viss mån betjänar denna. Att, såsom ifrågasatts, för dylika vägar skapa en ny vägklass med halvofficiell ställning synes emellertid olämpligt. Näppeligen bör avgörandet av frågan i vad mån det allmänna — staten, landstingen, de allmänna väghållningsdistrikten eller primärkommunerna — skulle deltaga i dylika vägföretag ske vid sådan förrättning, varom talas i den enskilda väglagen. Ej heller synes följdriktigt att nu, då häradsrätterna genom år 1905 vidtagna ändringar i lagen om det allmänna väghållningsbesvärets utgörande på landet befriats från befattningen med likartade frågor med avseende å det allmänna vägväsendet, föreskriva, att spörsmål av ifrågavarande slag skulle, vid missnöje med hållen förrättning, hänskjutas till domstol. Givetvis skulle även erfordras särskilda bestämmelser om tillsyn å vägunderhållet m. m. På sätt vägkommissionen anför, skulle alltså ett nytt rättsinstitut av nämnt slag fordra sin särskilda organisation och reglering. Tillräckliga skäl synas emellertid icke kunna åberopas för att skrida till en dylik lagstiftning och därmed i en utsträckning, som är tämligen svårbedömlig, antingen bryta mot den hittills i huvudsak gällande grundsatsen, att staten och väghållningsdistrikten icke böra förpliktas till kostnader och besvär för hållande av väg, som icke prövats vara nyttig och nödig för den allmänna samfärdseln, eller belasta landstingen eller primärkommunerna med nya krävande uppgifter. Att i någon form föreslå medgivande åt de med enskilt väghållningsbesvär särskilt betungade av lättnader i fråga om den allmänna väghållningsskyldigheten skulle även det stå i strid mot nyss anförda grundsats och för övrigt än ytterligare inveckla det aktuella problemet om rättvisare grunder för vägbeskattningen.

Vidkommande åter fakultativa bidrag från det allmännas sida får jag till en början erinra om att Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition under sjätte huvudtiteln föreslagit en förhöjning av hittills utgående anslag till statsunderstödda utfartsvägar i de fyra nordligaste länen samt hemställt, att detsamma skulle avse anläggning av utfartsvägar i hela Norrland ävensom Dalarna och Värmland. Då detta ärende anmäldes inför Kungl. Maj:t, anförde jag bland annat, att förevarande statsbidrag väl motsvarat de till detsamma knutna förväntningarna, i det att det visat sig vara en synnerligen lämplig form av understöd för vägväsendets utveckling i de trakter, för vilka detsamma avsetts; en utvidgning av anslagets användning torde även komma att bidraga till att kraven på det allmänna vägnätet hölles inom skäliga gränser; i den mån därför, som i andra delar av landet betingelserna med avseende å bebyggelsens täthet och folkets ekonomiska bärkraft samt vägnätets utsträckning och tillstånd kunde befinnas väsentligt likartade med de i övre Norrland rådande, torde de mera principiella betänkligheterna mot en utvidgning av anslagets användning till jämväl sådana landsdelar böra träda i bakgrunden. Riksdagen har numera i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till några i ämnet väckta motioner anvisat visst anslag för anläggning av utfartsvägar i Norrland, Dalarna och Värmland.

Frågan om bidrag från statens sida till kostnaderna för förrättningar enligt den enskilda väglagen skall jag framdeles beröra.

Vad vidare angår landstingen, synas dessa, på sätt kommissionen anför, icke sakna möjlighet att understödja det enskilda vägväsendet. Någon ändring härutinnan torde icke ikraftträdandet av 1924 års lag om landsting innebära.

I fråga om väghållningsdistrikten anser jag ej tillrådligt frångå den av vederbörande departementschef tidigare intagna ståndpunkten, att befogenhet i förevarande avseende icke bör inrymmas åt dessa distrikt.

Vad slutligen beträffar primärkommunerna, lärer, såsom kommissionen anför, till en början vara klart, att sådan kommun kan anslå medel till enskild väg för fastighet, som kommunen själv äger eller brukar. Såsom stöd för kommissionens åsikt i övrigt om kommuns befogenhet att lämna bidrag till enskilda vägar kan åberopas ett av regeringsrätten år 1922 meddelat utslag (årsbokens ref. nr 53). I det där avsedda fallet hade en kommun beslutat anslå medel till ny hängbro över Härjeån i Härjedalen, avsedd att ersätta en äldre sådan. Besvär anfördes under framhållande av bl. a. att bron hörde till en enskild utfartsväg för två byar och att bron kunde vara till nytta endast för dessa byar. Konungens befallningshavande ansåg emellertid bron vara av sådan betydelse för samfärdseln mellan viss by och stora delar av socknen i övrigt, att frågan om dess byggande och underhåll finge vara att anse som en sådan kommunens gemensamma hushållningsangelägenhet, varöver det tillkomme vederbörande kommunala myndighet att besluta. Häri gjorde regeringsrätten ej ändring.

Man synes således berättigad utgå från att den omständigheten, att en väg rättsligen är att betrakta såsom enskild, icke i och för sig innebär hinder för en kommun att lämna bidrag till vägens byggande eller underhåll. Frågan blir att bedöma enligt kommunallagarnas allmänna principer rörande kommuns befogenheter. Kan av förhållandena i det särskilda fallet anses ådagalagt, att vägen är av betydelse för kommunen i dess helhet eller en väsentlig del av densamma, lärer möjlighet icke saknas för kommunen att anslå medel till vägens byggande eller dess underhåll.

En utvidgning av den befogenhet, som i enlighet med vad nu anförts må anses tillkomma kommun, synes icke av förhållandena påkallad. Sådan åtgärd skulle för övrigt komma i strid mot kommunallagarnas nu gällande allmänna principer och torde jämväl av hänsyn till de konsekvenser, som därav skulle kunna följa, icke vara att tillråda.

Till frågan om huruvida lagens utsträckande att gälla även städernas utomplansområden skulle med avseende å städerna medföra någon särskild skyldighet att deltaga i hållandet av enskilda vägar skall jag framdeles återkomma.

Gemensam lagstiftning för landsbygden och städerna.

För närvarande finnes — om man bortser från resolutionen på ridderskapets och adelns besvär den 8 januari 1735 samt från stadganden, meddelade inom andra områden än väglagstiftningens — i fråga om städerna ingen egentlig lagstiftning rörande det enskilda vägväsendet. För de stadsliknande samhällena åter, till vilken kategori i detta sammanhang torde böra räknas köpin-

gar och andra samhällen, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, gäller beträffande utomplansområdena 1907 års enskilda väglag. Däremot har i ett av högsta domstolen år 1913 avgjort mål (N. J. A. sid. 440), däri fråga var om rätt att bygga väg över fastighet inom municipalsamhälles planlagda område, domstolens flesta ledamöter ansett 1907 års lag icke tillämplig.

Vid framläggande år 1906 av förslag till lag om byggande och underhåll av vissa enskilda vägar på landet yttrade chefen för jordbruksdepartementet, att den tanken visserligen föresvävat honom, att förslaget lämpligen skulle kunna omfatta även städernas enskilda vägar, men att, då det tilläventyrs kunde möta svårighet att inordna städernas hithörande förhållanden under samma bestämmelser som nu föresloges för landsbygden, han icke trott sig böra fullfölja en sådan tanke.

Såsom förut nämnts, innehöll 1920 års riksdagsskrivelse begäran om utredning och förslag rörande det enskilda vägväsendet jämväl i städer och stadsliknande samhällen.

I den ena av de motioner, som föranledde berörda riksdagsskrivelse, framhölls, att genom det ständigt fortgående beviljandet av nya stadsrättigheter och inkorporeringarna till städerna av betydande landsbygdsområden behovet av en utsträckt tillämpning av lagen om enskilda vägar på landet allt starkare framträtt. Inom de mycket stora områden av ofta ren landsbygdsstruktur, som tillhörde städerna utom deras planlagda område, vore frågan om det enskilda vägunderhållets utgörande på många håll lika aktuell som svårlöst, emedan varje lagstiftning och följaktligen varje möjlighet att tvinga försumliga delägare att deltaga i underhållet av vägen saknades. Någon svårighet eller olägenhet syntes motionären icke föreligga av att utsträcka lagen om enskilda vägar att gälla även inom städerna för de icke planlagda områdena. Möjligen skulle tvetydighet kunna uppstå, om intet undantag gjordes för städer, som icke deltoge i landsting, varför motionären ansett klokast undantaga dessa. — Även i den andra motionen uppgavs, att det i vissa fall visat sig medföra betydande olägenheter, att lagen om enskilda vägar ej ägde tillämpning, då enskild väg genomlöpte mark, som vore inkorporerad med stad.

Jämväl riksdagen synes främst hava uppmärksammat behovet av rättslig reglering av det enskilda vägväsendet inom de med städerna inkorporerade, ännu ej stadsplanelagda områdena, men har i sin slutliga hemställan icke gjort någon inskränkning med avseende härå.

Vad frågan nu gäller är att för städernas del införa lagbestämmelser, motsvarande de för landsbygden i den enskilda väglagen givna. Såsom riksdagen tydligen avsett, lämnas härvid, liksom även beträffande de stadsliknande samhällena, de stadsplanelagda områdena utom räkningen. Att vid sidan av stadsplanelagstiftningens stadganden om gatas upplåtande och underhåll m. m. införa lagbestämmelser av nu ifrågavarande art synes olämpligt och lärer för övrigt icke vara av behovet påkallat.

Avgörande för begreppet enskild väg är för städernas del liksom för landsbygdens omfattningen av vad med allmän väg förstås. De vägar, som icke

äro att anse såsom allmänna, bliva att behandla såsom enskilda. Vägkommissionen framhåller, att i fråga om städernas områden skulle för allmänegenskapen i varje särskilt fall rätteligen fordras, att den offentliga myndigheten — länsstyrelsen — jämlikt därutinnan gällande bestämmelser prövat vägens allmänna nytta och behövlighet och förordnat om dess underhåll såsom allmän. Emellertid kunde, yttrar kommissionen, beträffande många av de gamla stadsvägarna ett sådant allmänförklarande historiskt icke påvisas. Bestämmande för vägens allmänegenskap torde då få anses vara allenast det faktiska förhållandet, att vägen av ålder hållits för allmän och underhölles av stadskommunen eller särskilda dess invånare efter de om allmänna vägunderhållet inom staden gällande bestämmelser.

I till vägkommissionen ingivna yttranden har mycket allmänt framhållits önskvärdheten och behovet av en rättslig reglering av det enskilda vägväsendet inom sådana till stad hörande områden, som icke ingå i fastställd stadsplan. Ofta har därvid frågan om huruvida 1907 års väglagstiftning skulle kunna utsträckas att gälla även dylika stadsområden besvarats i huvudsak jakande. På några håll önskar man dock särskilda regler för dessa områden, åtminstone i den mån de till sin karaktär icke äro att likställa med landsbygd. Härvid har gjorts gällande, särskilt av styrelsen för svenska stadsförbundet, att de stadsliknande samhällena i förevarande avseende borde, så långt möjligt vore, bliva jämställda med städerna.

För de yttranden, vari frågan mera ingående behandlats, redogör kommissionen å sid. 56—59 i det tryckta betänkandet, vartill hänvisas.

Vägkommissionen anför:

Vägkommissionen.

»För egen del har kommissionen icke kunnat finna några vägande skäl mot ett utsträckande av den enskilda väglagens stadganden med de förändringar, kommissionen föreslår, att gälla även för städernas här ifrågavarande, det vill säga icke planlagda, områden utan några särbestämmelser beträffande dessa, frånsett förhållandet med en och annan oväsentlig detalj.

Vad särskilt angår medgivandet även för stadsfastigheterna av sådana tvångsrätter till nya vägars åstadkommande, som enskilda väglagen i 2—4 §§ ställer till förfogande, vill kommissionen framhålla följande. Stadsfastigheternas behov av lämpliga vägar, evad det gäller de mera agrara eller mera bebyggda delarna av stadsområdet, är utan tvivel lika legitimt som beträffande fastigheter å landet. Stadsfastigheternas möjligheter i detta avseende äro hittills ytterligt begränsade. De hänföra sig väsentligen till de fall, då vägrätt upplåtes i sammanhang med fastighetsbildning eller eljest genom frivilligt avtal. Beträffande fastighetsbildningen är att erinra, hurusom den reglering av vägförhållandena, som därvid äger rum, i intet fall kan gå ut över andra än de nybildade fastigheterna inbördes.

En annan fråga är, huruvida icke till skydd för stadsintresset tvångsrätterna borde förbindas med en anordning, varigenom åt staden inrymdes en viss bestämmanderätt över vederbörande nya vägars lämpliga läge och sträckning med hänsyn till en framtida utveckling av stadsplanen. Kommissionen skall icke närmare inlåta sig på denna fråga. Den ligger nämligen efter kommissionens mening icke inom området för den enskilda väglagstiftningen utan sammanhör med den under revision varande stadsplanelagstiftningen, varmed kommissionen icke har att befatta sig. Kommissionen vill i avseende härå endast tillägga, att stadsplanekommittén i sitt betänkande med förslag till

stadsplanelag m. m. synes hava motsatt sig införande av något slags plantvång utanför stadsplaneområdet, då den icke ens beträffande med utomplansbestämmelser belagda områden velat medgiva, att dessa bestämmelser skulle få någon inverkan på markens indelning i trafikleder och byggnadsmark.

Vad stadsförbundets styrelse anfört därom, att de ifrågavarande tvångsrätternas tagande i anspråk av vederbörande enskilda borde utan någon prestation från stadens sida medföra för staden befogenhet att uttvinga fullgörande av vederbörandes underhållsskyldighet och jämväl någon viss särskild rätt till marken med avseende å respektive vägar, kan kommissionen icke biträda. Följdriktigt borde liknande förmåner medgivas landskommunerna beträffande de enskilda vägarna inom deras områden, såvitt de åstadkommits med hjälp av meranämnda tvångsrätter. Vill staden tillförsäkra sig något inflytande på det enskilda vägnätets skötsel eller någon särskild rätt till dithörande vägar, bör staden enligt kommissionens mening så att säga köpa sig rättigheten genom att till väghållningen lämna särskilda bidrag, i den mån så över huvud författningsenligt kan ske. I varje fall berör det omnämnda kravet sådana offentligrättsliga synpunkter, som icke hava att skaffa med den enskilda väglagstiftningens uppgift att reglera rent privaträttsliga förhållanden.»

Slutligen framhåller kommissionen, att den i dess förslag upptagna alternativa anordningen med fullständigt gemensam väghållning, legal organisation av samfälligheten och utgörande av intressenternas bidrag enbart i penningar efter vissa andelstal särskilt väl lämpade sig för väghållningen på städernas område, där icke särskilda förhållanden — såsom t. ex. i fråga om väg på agrara delar av området — kunde föranleda till vägdelning.

Ur de över kommissionens förslag avgivna yttranden må här återgivas följande: Yttranden.

Från ett håll påpekas såsom i viss mån anmärkningsvärt, att vid den legislativa regleringen av städernas vägväsen icke, såsom på landet, början gjorts med de allmänna vägarna, rörande vilka i fråga om städernas icke planlagda områden fullständiga, nutida förhållanden motsvarande rättsregler saknades; vid det föreslagna tillvägagångssättet torde även begreppet enskild väg inom stads område komma att sakna den fasta begränsning, som det å landet erhållit genom motsättningen till allmän väg.

Behovet av en lagstiftning rörande det enskilda vägväsendet å städernas utomplansområden vitsordas ofta uttryckligen, antingen, såsom av ett betydande antal myndigheter och korporationer, helt allmänt eller, såsom i flera yttranden sker, under särskilt betonande av behovet för de delar av utomplansområdena, som till sin natur mera likna landsbygden; dylika marker funnes i ett stort antal städer antingen sedan gammalt eller efter i senare tider verkställda, omfattande inkorporeringar.

Från en del håll sättes dock behövligheten av dylik lagstiftning i fråga, i något enstaka yttrande åtminstone vad angår tvångsrätt för nyanläggning av väg *(Malmö stad)* och speciellt beträffande de bebyggda delarna av förevarande områden.

Sålunda uttalas i en av *Göteborgs stadsfullmäktige och magistrat* åberopad, av stadens fastighetsdirektör utarbetad promemoria, att beträffande de be-

byggda delarna av en stads utomplansområde dessa i allmänhet hade sin kommunikationsfråga ordnad genom stadens försorg eller finge den ordnad på detta sätt, i den mån utvecklingen så krävde. Någon särskild lagstiftning för att tillgodose deras behov av trafikleder vore därför icke behövlig. Den föreslagna lagstiftningen skulle i städerna huvudsakligen bliva till fördel för fastigheter, vilka indelats eller vore avsedda att indelas till tomter för bebyggande. Ett utnyttjande av fastigheterna för detta ändamål vore, vid det förhållande att dessa icke vore lagda under stadsplan, i hög grad stridande mot samhällets intresse, huvudsakligen på grund av de sanitära olägenheter det medförde samt de kostnader för framtida reglering det förorsakade samhället. Det behov av vägar för tillgodoseende av detta ändamål, som förefunnes, syntes knappast kunna betecknas som legitimt utan snarare motsatsen. Det torde mera sällan förekomma några rent agrara områden i en stad. Vid ett områdes införlivning med en stad hade oftast staden ryckt så nära området, att det, åtminstone vad värdet beträffade, icke längre vore jordbruksjord utan övergått att bliva byggnadsmark. Ägarens syfte vore därför att snarast möjligt få jorden indelad i tomter och såld för bebyggande. Att tala om agrara delar av en stad och likställa stadsjord med landsbygdens jord syntes missvisande.

I ett antal av de avgivna yttrandena behandlas särskilt frågan om lämpligheten av gemensam lagstiftning för landsbygden och städernas utomplansområden.

Härvid hava vederbörande i de större städerna oftast icke utan vidare, i en del fall icke alls godtagit tanken på en sådan gemensam lagstiftning, utan påyrkat antingen vissa tillägg eller helt särskilda föreskrifter med avseende å städerna i syfte att dessas intressen särskilt vid anläggning av nya vägar måtte bliva bättre iakttagna. I sin av Göteborgs stadsfullmäktige och magistrat åberopade promemoria uttalar stadens fastighetsdirektör, att han även trodde, att det rent praktiskt skulle möta ganska stora svårigheter att ordna trafikfrågan för de bebyggda delarna av utomplansområdena på sätt lagförslaget innefattade. Från en del större städers sida har man dock förklarat sig icke hava något att erinra mot kommissionens förslag i förevarande avseende. Vederbörande i de mindre städerna hava i övervägande flertal lämnat förslaget utan erinran, men även från dylikt håll förekomma några enstaka avstyrkanden och i åtskilliga fall påkallas ändringar för vinnande av ett bättre iakttagande av städernas nyssberörda intressen. I enahanda syfte hava vidare överståthållarämbetet och elva länsstyrelser hemställt om större eller mindre ändringar i förslaget. Övriga länsstyrelser hava tillstyrkt förslaget i förevarande del eller förklarat sig icke hava någon erinran att göra. Av de överlantmätare, som avgivit yttrande över kommissionens betänkande, hava endast fyra uttalat sig i förevarande fråga; de hava, om än i ett fall med tvekan, anslutit sig till kommissionens förslag härutinnan. Ej heller lantmäteristyrelsen eller kammarkollegium har någon erinran att framställa i denna del. Svenska stadsförbundets styrelse åter anser, att i fråga om städerna det allmännas intresse icke i tillräcklig mån tillvaratagits, och framställer visst mindre ändringsförslag.

Som skäl för en avvisande ståndpunkt åberopas i några fall — *vederbörande i Göteborg, magistraten i Jönköping* m. fl. — det i kommissionens betänkande, sid. 56 och 57, refererade yttrandet av Göteborgs stads fastighetskontor.

Bland dem som helt avstyrka det framlagda förslaget i vad det avser städernas områden är vidare *magistraten i Hälsingborg*, som visserligen anser en lagstiftning på hithörande område välbehövlig, men förmenar, att lämpliga föreskrifter borde inrymmas i fastighetsbildningslagen. I ett av magistraten

åberopat, å stadens stadsingenjörskontor utarbetat yttrande anföres, att stadsingenjörskontoret till ledning vid avstyckning och för att i stora drag visa, hur bebyggandet borde ske, uppgjort ett skissförslag till stadsplan för stora delar av det icke planlagda området. Detta förslag hade sedermera följts i huvudsak vid företagna avstyckningar. Komme jordägare att erhålla rätt att uttaga väg över annans mark, kunde hela gatunätet bliva förryckt, och områdenas lämpliga indelning till byggnadstomter komme att försvåras.

Magistraten i Malmö, som jämväl anser, att den ifrågasatta lagstiftningen icke bör gälla fastighet inom stads område, åberopar de synpunkter, som framhållits i ett av Malmö stads stadsingenjörskontor avgivet utlåtande; detta utlåtande åberopas även av *stadsfullmäktige i Malmö*. Däri yttras bl. a.: Tillkomsten av nya enskilda vägar på sätt föreslagits betydde, att ett nytt, stadsplanebildande moment tillskapades, som icke stode under städernas kontroll. Med visshet kunde antagas, att lagens bestämmelser i sin nuvarande avfattning komme att underlätta den enskilda jorddelningen och inbjuda till uppkomsten av nya kåkstäder i städernas ytterområden. Den för gällande stadsplanelagstiftning grundläggande principen, att stadsplanerna skulle upprättas på städernas initiativ och genom deras försorg och icke genom fastighetsägarna, skulle ytterligare kunna kringgås. Den rätt, som enligt fastighetsbildningslagens femte kapitel tillkomme byggnadsnämnd att vid avstyckningsförrättning öva inflytande ur stadsplanesynpunkt vore som hjälp mot dessa olägenheter av ringa gagn, alldenstund förrättningsmannen i de flesta fall icke torde kunna hindra avstyckning längs på lagligt sätt tillkomna vägar. Dessa betänkligheter riktade sig i främsta rummet mot de stadsplanebildande momenten i lagen, stadgandena om nyanläggning och rätt till väg över annan fastighet, vilka syntes böra behandlas i samband med stadsplanelagstiftningen. Däremot syntes berättigade invändningar icke kunna resas mot en reglering av frågorna om förbättring och underhåll av redan befintliga vägar, gemensamma för olika fastigheter. För egnahemsbildningar i städernas ytterområden kunde en sådan reglering bliva av gagn.

Från *några städers* sida hemställes, att åtminstone tillkomsten av nya vägar från början skulle betraktas som en stadsplanefråga och regleras i anslutning till gällande fastighetsbildningslag. Från ett håll yrkas direkt, att lagens 2—5 §§ icke skulle äga tillämpning inom städernas utomplansområden.

Från åtskilliga håll göres, såsom antytts, framställning om att i samband med förevarande lagstiftning stadganden skulle givas, varigenom åt städer och stadsliknande samhällen inrymdes en viss bestämmanderätt över nya enskilda vägars läge och sträckning med hänsyn till ifrågavarande områdens lämpliga bebyggande och en framtida utveckling av stadsplanen, i synnerhet beträffande sådana delar av dessa områden, rörande vilka jämlikt 1 kap. 46 § fastighetsbildningslagen särskilda föreskrifter med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande blivit meddelade eller som eljest icke vore att anse såsom rent agrara. Åtminstone borde möjlighet till viss kontroll eller samarbete i angivna hänseende beredas samhällena därigenom, att de finge tillfälle att yttra sig i ärenden av detta slag, exempelvis genom ombud vid förrättning enligt lagen, eller därigenom, att som förrättningsman skulle anlitas i stadens eller samhällets tjänst anställd eller för dess behov särskilt förordnad mätningsman.

Utan att framställa något direkt förslag framhåller sålunda *länsstyrelsen i Skaraborgs län*, att frågan om behovet av bestämmelser till stadsplaneintressenas skyddande icke torde kunna lämnas å sido vid ny lagstiftning om bevil-

jande av tvångsrätter till erhållande av enskilda vägar inom städernas utomplansområden; alltför viktiga intressen skulle vid ett motsatt förfarande tillspillogivas för städerna och de samhällen, som skulle likställas med dem; åt städer och stadsliknande samhällen borde inrymmas viss bestämmanderätt över nya enskilda vägars lämpliga läge och sträckning med hänsyn till en framtida utveckling av stadsplanen. — Uttalanden i denna riktning göras även från flera städer.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län framhåller, att därest lagen om enskilda vägar skulle bliva tillämplig beträffande städer och andra orter, där första kapitlet av lagen om fastighetsbildning i stad vore gällande, utan att bestämmelser meddelats i syfte att tillgodose städernas intresse av ett ändamålsenligt och med hänsyn till utvecklingen lämpligt bebyggande av utomplansområdena, allvarliga olägenheter skulle kunna uppstå, vilka det måhända icke bleve lätt att undanröja genom blivande reformer i stadsplanelagstiftningen. Länsstyrelsen anser i varje fall nödigt, att staden beredes tillfälle att höras vid sådan förrättning, som avses i den ifrågasatta lagen, att vid förrättningen tages nödig hänsyn därtill, att väg ej lägges på sådant sätt, att den hindrar planmässigt bebyggande av de områden, som beröras, samt att staden medgives rätt att överklaga förrättning på den grund, att sådan hänsyn ej skulle hava iakttagits.

Länsstyrelsen i Malmöhus län föreslår följande: En överenskommelse om byggande av väg finge ej bliva gällande med mindre staden biträtt densamma. Där i brist på överenskommelse frågan skulle avgöras vid förrättning, som i lagen omförmäles, borde samhällets vederbörande myndighet, byggnadsnämnden, kallas till förrättningen för att bliva i tillfälle att bevaka samhällets intresse beträffande bebyggande av icke planlagt område. Den tilltänkta vägen borde ej få byggas på sådant sätt, att olägenheter ur stadsplanesynpunkt uppenbarligen kunde uppstå. Skulle hänsyn till detta intresse medföra, att anläggningen av vägen genom ändrad sträckning eller av annan anledning skulle medföra ökad kostnad, borde samhället kunna åläggas att vidkännas merkostnaden. Förrättning, som nyss nämnts, skulle verkställas av mätningsman, där sådan funnes i samhället. Vidkommande redan befintlig väg å icke planlagt område inom stadssamhälle borde i fråga om underhållet samma bestämmelser i tillämpliga delar gälla.

En uppdelning av städernas utomplansområden ifrågasättes av — bland andra — *stadsfullmäktige i Norrköping*, med vilka *magistraten därstädes* i väsentliga delar instämmer. Såsom eget yttrande åberopa stadsfullmäktige ett av sekreteraren hos stadens drätselkammare avfattat utlåtande. Däri erinras om att lands- och stadskommunernas intressen på många områden tillgodosåges efter skilda regler. Behovet av särbestämmelser hade visat sig särdeles kännbart, då det gällt frågor om sättet för stadsjordens användning och delning, närmast då de delar, som legat omedelbart intill det redan planlagda området eller eljest varit tättbebyggda. Avsevärda inskränkningar i den enskildes fria dispositionsrätt över denna mark och vad därå funnes hade gjorts för ernående av ordning, reda och planmässighet i bebyggande och andra därmed sammanhängande förhållanden. Man syntes böra ställa sig bestämt avvisande mot tanken på ett fritt och okontrollerat *vägbildande* inom stadsområdet, åtminstone vad rörde de delar av området, som icke hade agrar karaktär. Detta vägbildande borde ske under kontroll av exempelvis byggnadsnämnd eller drätselkammare. Då det i praktiken mången gång kunde visa sig svårt att avgöra, huruvida ett visst område av staden vore med hänsyn till sitt användningssätt att hänföra till det ena eller andra slaget, borde på liknande sätt, som omförmäles i 1 kap. 46 § fastighetsbildningslagen, för viss del av stadens icke planlagda område kunna fastställas särskilda föreskrifter för reglerandet av

det enskilda vägväsendet efter framställning till Konungen i varje särskilt fall. Skulle emellertid denna anordning ej anses lämplig, borde i varje fall påfordras upptagande i den nya lagen av bestämmelse, att fråga om anläggande av ny enskild farväg inom stadens område skulle för prövning underställas stadens byggnadsnämnd eller annan kommunal myndighet. Därest ej ens ett sådant hänsynstagande till städernas berättigade intressen ansåges ligga inom möjligheternas gräns, torde åtminstone de större städerna med livlig byggnadsverksamhet även utanför det planlagda området böra avstyrka ett ordnande av vägfrågan inom sina områden, åtminstone vad rörde tillkomsten av nya vägar, efter mönster från landsbygden. Vad beträffade *redan befintliga* vägar skulle lagen återigen kunna väntas medföra en viss förmån för städerna, vilket dock vore av underordnad betydelse.

Av *vederbörande i några städer* åberopas det uttalande, som styrelsen för svenska stadsförbundet tidigare gjort och som finnes refererat i kommissionens betänkande sid. 57—59.

Från *några städers* sida föreslås, att för område i stad måtte beträffande förrättningsman, byggnadsnämnds underrättande och klagorätt, redovisning av förrättningsakter samt iakttagande av gällande föreskrifter för byggnadsverksamhetens ordnande och i övrigt markens ändamålsenliga bebyggande samma bestämmelser införas som gälla för avstyckning, och *länsstyrelsen i Älvsborgs län* hemställer om beaktande av de sålunda framställda anmärkningarna. I huvudsak enahanda yrkanden göras i andra hand av *stadsfullmäktige i Malmö*, och även *länsstyrelserna i Östergötlands och Kalmar län* framföra likartade önskemål, den sistnämnda i fråga om de delar av städernas utomplansområden, som ligga nära gränsen till det planlagda området. — I *några yttranden från stadshåll* föreslås, att stad vid beslut om enskild vägs byggande och underhåll inom stadsområdet skulle vara att behandla som sakägare, även om staden ej vore delaktig i företaget. *Länsstyrelsen i Örebro län* anser, att i lagen bör intagas bestämmelse åtminstone därom, att till förrättning enligt förevarande lag beträffande väg i stad kommunen skall kallas att genom vederbörligt ombud närvara. Enahanda hemställan i fråga om anläggande av väg göres av *länsstyrelserna i Stockholms och Gotlands län*. Likartad anordning föreslås jämväl av *länsstyrelsen i Hallands län* i fråga om sådant område, som icke är av rent agrar natur.

Av *styrelsen för svenska stadsförbundet*, *stadsfullmäktige i Stockholm*, *överståthållarämbetet* och *länsstyrelsen i Värmlands län* samt *från några andra håll* (däribland *länsstyrelsen i Hallands län*, som dock eventuellt ifrågasatt jämväl annan anordning, se nästföregående stycke) föreslås, i syfte att vinna vägarnas byggnadsmässigt riktiga anpassning till en blivande stadsplan, endast den förändring i kommissionens förslag, att till förrättning, som avser byggande eller underhåll av enskild väg i stad och stadsliknande samhälle, blott finge anlitas i stadens eller samhällets tjänst anställd eller för dess behov särskilt förordnad mätningsman; vid förhinder för denne borde på vederbörande byggnadsnämnds förslag annan lämplig person av länsstyrelsen förordnas.

Styrelsen för svenska stadsförbundet yttrar bl. a., att även om enskild vägs byggande, underhåll och begagnande främst anginge de därav berörda fastigheterna och därvidlag hänsynen till stadsplaneutvecklingen vore något sekundärt, borde i väghållarnas och stadens gemensamma intresse fordras, att ett visst samarbete ägde rum i dylika frågor. Enligt den av styrelsen föreslagna förändringen skulle den kommunens tjänsteman, som närmast företrädde och i varje fall finge förutsättas äga ingående kännedom om stadsplaneväsendet, regelbundet bliva satt i tillfälle att följa uppkommande frågor om enskilda vägförbindelsers anordnande och därvid på frivillighetens väg verka för tillvaratagande av det allmännas intresse. Med en sådan anordning, vilken bygg-

de på den av fastighetsbildningslagen redan lagda grunden för handhavandet av jorddelningen i städerna, skulle i det stora flertalet fall säkerligen meningsskiljaktigheter helt kunna undgås eller, om sådana uppkomme, lätteligen bliva på ett tidigt stadium bilagda, till båtnad för såväl samhället som väghållarna.

Bortsett från dem, som instämt i det tidigare uttalandet av styrelsen för svenska stadsförbundet, har från några håll föreslagits, att även i fråga om vägs underhåll visst inflytande skulle tillerkännas samhället.

De myndigheter och korporationer, som tillstyrka förslaget i vad det avser städer och stadsliknande samhällen eller eljest lämna detsamma i denna del utan erinran, motivera i regel icke närmare sin ståndpunkt.

Emellertid framhåller *överlantmätaren i Jönköpings län*, vilkens yttrande åberopas av *länsstyrelsen i samma län*, att särlagstiftningen för städerna icke borde drivas längre än erforderligt vore, samt påpekar gentemot tanken på liknande rättigheter för byggnadsnämnd vid vägförrättningar, som nu gälla vid avstyckningar enligt femte kapitlet fastighetsbildningslagen, att därmed dock kontroll skulle erhållas endast å de vägar, som tillkomme genom laga förrättningar; sådana nya enskilda vägar, vilka en jordägare ensam eller flera jordägare enligt överenskommelse tillsammans ville anlägga, skulle undandragas den ifrågasatta kontrollen. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* medgiver, att det icke kan förnekas, att städerna hava ett i viss mån berättigat intresse av att inom områden, där en tätare bebyggelse håller på att utveckla sig och där man sålunda måste räkna med att stadsplan förr eller senare blir nödvändig, få övervaka och reglera även vägväsendets utveckling. Emellertid framhålles, att förevarande lag i allmänhet icke torde bliva av någon nämnvärd betydelse för dessa områden, där vägförhållandena i regel ordnas enhetligt av markägaren i sammanhang med begynnande styckning för tomtupplåtelser; städernas intresse av kontroll torde sålunda icke kunna nöjaktigt tillgodoses genom bestämmelser i denna lag, som finge tillämplighet huvudsakligen å de agrara delarna av utomplansområdena.

I några yttranden hava framförts mera speciella synpunkter:

Såsom redan i det föregående antytts, påyrkar *magistraten i Ystad*, vilken helt avstyrker kommissionens förslag, utredning om huruvida andra grunder för vägbördans fördelning än de för landet gällande borde vinna tillämpning i stad. I det av *magistraten i Hälsingborg* åberopade yttrandet framhålles, att de vägar inom stad, vars anläggande eller underhåll bleve föremål för behandling vid laga förrättning, torde vara av den betydelse, att de komme att till väsentlig omfattning vara till nytta även för andra än närliggande fastigheter. Därför syntes skäligt, att lagen komme att reglera icke blott den omfattning, vari fastighetsägare borde deltaga i ifrågakommande kostnader, utan även meddela föreskrift om det allmännas skyldighet i detta hänseende. En uppskattning härav syntes icke vara svårare än beräkning av den omfattning, vari vissa fastigheter komme att begagna sig av vägen. Väg, i vars anläggande och underhåll staden deltoge, borde utan särskild ersättning tillfalla staden med full äganderätt. — I detta sammanhang må även erinras om länsstyrelsens i Malmöhus län förslag i ämnet.

Från ett håll ifrågasättes, att staden borde tillerkännas rätt att använda enskild väg inom stadsområdet mot det att staden i proportion deltoge i kostnaden för vägens underhåll. Och från en annan stad har gjorts gällande, att då det låge i städernas intresse att goda vägar funnes i städernas närhet, staden såsom sådan borde äga påkalla vägdelningsförrättning, men då också vara skyldig deltaga i underhålls- eller åtminstone anläggningskostnaden.

Att däremot från flera städers sida uttalats tillfredsställelse med bestämmelserna rörande fördelning av kostnaden för anläggning och underhåll eller åtminstone med möjligheten att utan städernas medverkan få vägunderhållet ordnat, är förut nämnt.

Slutligen må antecknas, att från enstaka håll krav framställts på att i samband med ifrågavarande lagstiftning de spörsmål måtte vinna sin lösning, som kunna väntas uppstå rörande enskilda vägar vid stadsplans utsträckande över förut ej stadsplanelagt område.

Departementschefen.

Vad till en början beträffar behovet av lagstiftning rörande enskilda vägar å städernas utomplansområden, så måste detta beträffande de delar av detta område, som ännu icke blivit föremål för någon livligare styckning, anses klart ådagalagt. Lika starkt torde kanske behövligheten av dylik lagstiftning i vad den avser tvångsrätterna för upplåtelse av mark till väg eller av redan befintlig väg icke framträda i fråga om mera tätt bebyggda delar av området eller marker, som just äro föremål för styckning. Tomtplatsers behov av utfartsväg lärer väl oftast vara tillgodosett vid den ursprungliga upplåtelsen och skall ju enligt gällande lag om fastighetsbildning i stad vid avstyckningsförrättning vinna särskilt beaktande. Enstaka fall torde dock kunna inträffa, då även här en tvångsrätt i dylikt avseende skulle vara erforderlig för att vinna en rimlig ordning. Och lika väl för de styckade delarna av utomplansområdet som för detta i övrigt torde ett lagfästande av regler för deltagandet i vägs byggande och underhåll vara synnerligen behövligt.

Det har anmärkts, att det skulle varit naturligare att, innan en lagstiftning för de enskilda vägarna gjordes, en revidering av nu gällande åldriga bestämmelser rörande de allmänna vägarna i stad komme till stånd. En sådan mening kan ju äga skäl för sig, särskilt med hänsyn till att gränsen mellan begreppen allmän och enskild väg därvid skulle kunna göras tydligare, men då en dylik revidering ännu lärer låta vänta på sig, har jag icke ansett lämpligt att av sådan anledning dröja med att framlägga ett förslag till ordnande av det enskilda vägväsendet.

Vad så angår den av kommissionen förordade tanken att låta den föreslagna enskilda väglagen gälla även för städernas utomplansområden, är jag för min del benägen att i huvudsak godtaga en sådan lösning av föreliggande spörsmål. Såsom framgår av förestående redogörelse för de över kommissionens förslag avgivna yttrandena hava dock från många håll invändningar gjorts; i olika former göres gällande, att en lagstiftning om de enskilda vägarna inom städernas utomplansområden icke borde ske utan att åt städerna gåves inflytande åtminstone beträffande nya vägars läge och sträckning, detta i syfte att motverka ett planlöst bebyggande samt i ändamål att icke en framtida utsträckning av stadsplan över området i fråga skulle onödigtvis försvåras eller fördyras. På sätt jämväl redan omförmälts, har kommissionen icke närmare inlåtit sig på denna fråga, vilken enligt kommissionens mening sammanhörde med den under revision varande stadsplanelagstiftningen.

Även enligt min mening kan ett slutgiltigt ordnande av sålunda berörda förhållanden icke ske, vare sig med avseende å städerna eller de stadsliknande samhällena, annat än i sammanhang med de spörsmål, som på stadsplanelagstiftningens område vänta på sin lösning. Intimt sammanhänger härmed för övrigt även frågan, huruvida måhända jämväl för landsbygdens del bestämmelser äro erforderliga för förhindrande av att anläggande av enskilda vägar sker på sådant sätt, att markens ändamålsenliga bebyggande försvåras. Enligt vad som inhämtats från de sakkunniga, som inom justitiedepartementet biträda vid revision av stadsplanelagstiftningen, hava dessa sin uppmärksamhet riktad på nu berörda frågor.

Utan att föregripa det mera slutgiltiga ordnandet av dessa frågor, i vad de avse städer och stadsliknande samhällen, har jag emellertid velat föreslå, att åt städer och vissa samhällen redan nu i enskilda väglagen inrymmes någon möjlighet till kontroll och samarbete i förevarande hänseende. I huvudsaklig enlighet med vad av styrelsen för svenska stadsförbundet och en del andra myndigheter och korporationer ifrågasatts, synes detta lämpligen kunna ske genom stadgande av inskränkning i valet av förrättningsman för verkställande av förrättningar inom dessa områden, så att sådana förrättningar företrädesvis skola utföras av personer, som i sin verksamhet hava särskild beröring med stadens eller samhällets stadsplaneväsen. En sådan bestämmelse skulle enligt min mening vara ägnad att medföra avsevärda fördelar ur samhällssynpunkt, utan att några befogade enskilda intressen därav skadas. Till det närmare utformandet av stadgandet i fråga återkommer jag i det följande.

Med ett dylikt tillägg till den enskilda väglagen synes mig dess utsträckande att gälla städernas utomplansområden ur nu framhållna synpunkter icke innebära någon försämring av städernas nuvarande ställning i förevarande avseende.

I vad den föreslagna lagen avser att rörande deltagandet i vägs byggande och underhåll giva bestämda normer synes nämligen intet samhällsintresse trädas för när. Annorlunda skulle möjligen vara förhållandet med ett lagfästande av principen om rätt för de enskilda fastighetsägarna att själva, om de äro ense, bestämma om vägs läge och sträckning samt ett införande av befogenhet att i vissa fall tvångsvis erhålla rätt till väg över annans mark.

I förstnämnda avseende är emellertid att märka, att rätt att komma överens om anläggande av väg i princip redan nu tillkommer de enskilda fastighetsägarna. Härutinnan medför således den föreslagna lagens tillämplighet på utomplansområdena icke någon nyhet. Träffas dylik överenskommelse vid förrättning enligt lagen, vilken förrättning, på sätt nu föreslås, skall verkställas av en i stadens stadsplaneväsen särskilt initierad person, blir denne i tillfälle att framhålla de samhälleliga synpunkter, som med avseende å vägens lämpliga läge och sträckning böra vinna beaktande.

Vad åter angår befogenheten att i vissa i lagen angivna fall tvångsvis erhålla rätt till väg över annans mark, synes, såsom ovan antytts, antagligt, att dylik tvångsrätt tämligen sällan skall komma i tillämpning beträffande de delar av utomplansområdena, som äro mera tätt bebyggda eller just äro föremål för

styckning. Och då tvångsrättens utövning skall ske vid sådan förrättning, varom nyss talats, synes sörjt för att i allmänhet även i dessa fall hänsyn tages till de samhälleliga intressena.

Ytterligare må i detta sammanhang erinras om några stadganden i gällande lag om fastighetsbildning i stad. Enligt dess första kapitel äger stad ävensom samhälle å landet, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, att inom utomplansområdet för huvudgator, som framdeles kunna bliva erforderliga, expropriera mark, tillhörig enskild man, menighet eller inrättning. Den i samma kapitels 46 § städer och nyssnämnda samhällen medgivna befogenhet att få särskilda föreskrifter fastställda med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande inom delar av utomplansområdena torde kunna giva vederbörande ett medel i hand att utöva något inflytande åtminstone på anordnandet av utfartsvägar. Vidare kunna nämnas föreskrifterna i fastighetsbildningslagens femte kapitel, vilket behandlar reglerna för avstyckning av stadsmark, som ej ingår i tomtindelning, och således avser, utom annat, hela utomplansområdet. Bestämmelserna i detta kapitel gälla förutom för stad även för samhälle å landet, för vilket skall föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser. De i nämnda kapitel åt byggnadsnämnden givna möjligheter att utöva kontroll vid nybildning av fastigheter synas även kunna medföra tillfälle för städer och nyssnämnda samhällen att i viss mån påkalla hänsyn för sina intressen jämväl ur nu behandlade synpunkt. Ungefär enahanda möjligheter hava beretts övriga samhällen, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, att vid ägostyckning eller jordavsöndring göra sina intressen gällande.

Dessa stadganden skulle även efter ett genomförande av den påtänkta lagstiftningen hava sin tillämpning. Kvar står även den av kommissionen beträffande städerna antydda möjligheten för dem att, då allmänna intressen påfordra särskilt ingripande, genom bidrag i en eller annan form förskaffa sig ett inflytande vid trafikledernas ordnande, som eljest icke tillförsäkrats dem.

Hinder torde således icke möta mot att genom ett utsträckande av den enskilda väglagens tillämplighetsområde tillgodose det ådagalagda behovet av lagstiftning rörande det enskilda vägväsendet å städernas utomplansområden.

I några enstaka yttranden har, såsom förut omförmälts, ifrågasatts, att andra grunder för det rättsliga reglerandet av väghållningsskyldighetens fördelning skulle gälla i stad än på landet. Emellertid synas de skäl, som beträffande landsbygden åberopats mot en förändring av de i detta hänseende nu gällande regler, i huvudsak tillämpliga även för städernas utomplansområden. Då vidare, frånsett inskränkningen i valet av förrättningsman, någon särskild rätt att få sina intressen iakttagna icke inrymts åt städerna, föreligger ej heller dylik grund för en städernas skyldighet att deltaga i väghållningsbesväret. Även med avseende å städerna skall det således vara de särskilda fastigheternas omedelbara nytta av vägen, som, på sätt i lagen närmare angives, blir bestämmande för deltagandet i väghållningen.

Sättet för väghållningens utförande.

I de till vägkommissionen avgivna yttrandena har man ofta riktat sig mot det gällande systemet för väghållningens utförande. Anmärkningarna avse huvudsakligen avskaffande av vägdelningen såsom obligatorisk fördelningsform i händelse förening mellan vederbörande ej kan träffas samt en allmännare användning av ett gemensamhetssystem med hänsyn till vägarbetenas verkställande, så att de utföras samfällt på delägarnas gemensamma bekostnad (entreprenad o. s. v.).

Vägkommissionen.

Kommissionen framhåller, hurusom den för vägdelningssystemet karakteristiska frånvaron av koncentration nödvändigt måste hålla vägstandarden nere och i många fall leda till det rent parodiska såsom i vederbörandes yttranden därutinnan påpekats. Kommissionen anför vidare:

»Men även såsom medel för en riktig och jämn fördelning av väghållningsskyldigheten är systemet behäftat med brister. Förutsättningarna för att en vägdelning skall kunna verka rättvis äro flerahanda: en fullt riktig väggradering, konstant förhållande mellan väglotterna i avseende å trafikens omfattning och tyngd, likhet i avstånd mellan fastigheterna och deras respektive väglotter samt förhållandevis lika tillgång för fastigheterna till resurser, i dragare och arbetsfolk, för naturaarbetets utförande. Klart är, att alla dessa förutsättningar icke överallt kunna föreligga. Förhållandet är snarare det motsatta. Och i den mån bristerna i antydda hänseenden äro mer avsevärda, måste också vägdelningen i samma mån komma att sakna jämnhet och rättvisa.

Att återigen ett verkligt gemensamhetssystem, så att arbetet utföres för gemensam räkning och kostnaden därför utdebiteras på intressenterna efter deras andelstal i samfälligheten, ur båda de anförda synpunkterna — väghållningens kvalitet och vägbördans jämna fördelning — är i sig självt överlägset, lärer få anses nog så uppenbart.»

I fortsättningen av sitt anförande påpekar kommissionen emellertid, att sådana olägenheter, som enligt vad nyss vidrörts, vore förknippade med vägdelningssystemet, icke alltid behövde förekomma:

»Många enskilda vägar — såsom ägovägar för hemkörslor, utfartsvägar för några få fastigheter o. s. v. — äro och behöva endast vara av den enkla och primitiva beskaffenhet, att det icke bör bliva tal om att där söka bringa väghållningen till någon teknisk standard. Och förefintligheten av sådana faktorer, som, på sätt ovan antytts, lätt kunna förrycka vägdelningens jämnhet och rättvisa, kan ju icke i varje fall tagas för given, allraminst då det gäller vägar med ensartade och stabila trafikförhållanden av ringa omfattning. Det är egentligen i fråga om de större och livligare trafikerade vägarna med ett mångtal olika situerade intressenter, som vägdelningens olägenheter kunna göra sig som mest förnimbara och förnumna. Förbises må ej heller, att vägdelningssystemet även har vissa positiva fördelar. Delningen avgränsar på ett klart och enkelt sätt den enes skyldigheter från den andres och ställer dem båda oberoende av varandra. Såsom på tal om naturaväghållet för de allmänna vägarna ofta plägat framhållas, kan det också vara förmånligt för väghållarna att få fullgöra sin prestation i arbete, för vilket de kunna välja lämpliga tider, då de icke hava annan sysselsättning för arbetsfolk och dragare, i stället för att utgiva kontanta bidrag.»

I enlighet med det sålunda anförda går kommissionens förslag ut på att såväl vägdelningssystemet som gemensamhetssystemet skulle få fritt använ-

das; valet dem emellan skulle, där ej vederbörande vore ense, bero på prövning av vad som i varje särskilt fall kunde anses lämpligast. Intet borde heller hindra en samtidig användning beträffande samma väg på det sätt, att byggandet utfördes gemensamt — vilket väl i allmänhet torde få anses som det mest tjänliga — men underhållet fördelades på marken eller tvärtom.

Yttranden.

Några länsstyrelser, en överlantmätare samt styrelsen för svenska landskommunernas förbund uttala direkt sin tillfredsställelse med den möjlighet till gemensamhetssystemets tillämpning, som föreslagits. Domänstyrelsen finner den medelväg, kommissionen följt mellan vägdelningssystemet och ett verkligt gemensamhetssystem, lyckligt vald. Endast länsstyrelsen i Gotlands län, som dock medgiver, att det för ernående av ett gott resultat ofta kan vara lämpligare, att vägunderhållet utföres gemensamt än efter vägdelning, finner det knappast skäligt och tillrådligt att tvinga sakägarna mot deras vilja till dylik gemensamhet, då saken berör endast enskilds rätt.

Departementschefen.

Att ett verkligt gemensamhetssystem skall i tillämpningen, särskilt då fråga är om byggande av ny väg men även med avseende å vägunderhållet, ofta medföra väsentliga fördelar framför det hittills så gott som obligatoriska vägdelningssystemet beträffande såväl vägs byggande som dess underhåll torde ligga i öppen dag. Införandet av möjligheten att få gemensamhetssystemet tillämpat även om icke samtliga väghållningsskyldiga äro ense synes ägnat att öka den enskilda väglagens användbarhet och för många fall möjliggöra ett bättre och mera ändamålsenligt anordnande av väghållningen än hittills annat än sämjevis kunnat ske. I detta sammanhang kan även påpekas, hurusom i den allmänna väglagen ändringar numera gjorts i syfte att främja vägunderhålls övertagande av vägkassan. Jämväl de av kommissionen anförda skälen för den ståndpunkt, kommissionen intagit i fråga om valet mellan de båda systemen, förefalla övertygande. Vid förrättning skall således, då samtliga väghållningsskyldiga härutinnan icke förena sig, fritt prövas, vilketdera systemet i det särskilda fallet kan leda till de bästa resultaten eller eljest bäst motsvarar rådande förhållanden.

Rätt att å annans mark taga material för vägs byggande och underhåll.

I gällande rätt finnes intet allmänt stadgande om befogenhet för väghållningsskyldig att för enskild vägs byggande eller underhåll utan frivillig överenskommelse med vederbörande från annans fastighet taga sand, grus eller sten. Detta i motsats till vad som gäller i fråga om de allmänna vägarna, beträffande vilka 1917 års lag om expropriation giver möjlighet till förvärv av dylika ämnen samt behovet av väglagningsämnen för underhållet även särskilt tillgodoses i allmänna väglagens 33 § och kungl. kungörelsen den 2 juni 1905 angående rättighet till hämtning av väglagningsämnen från kronans jordbruksdomäner.

Beträffande dessa särskilda bestämmelser med avseende å allmän vägs underhåll hänvisas till kommissionens redogörelse därför å sid. 64—67 i betänkandet.

I en år 1914 inom riksdagens andra kammare väckt motion (nr 99) hemställdes, att riksdagen ville besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda och till riksdagen inkomma med förslag till lag, huru och på vad sätt väghållningsskyldiga å enskilda vägar må äga rättighet att å annans mark mot ersättning taga väglagningsämnen till enskilda vägars byggande och underhåll ävensom rätt att utan avgift taga väglagningsämnen å statens jordbruksdomäner och skogsallmänningar.

I motionen framhölls bl. a., hurusom det förhållandet att de väghållningsskyldiga beträffande de enskilda vägarna icke tillerkänts rätt att taga väglagningsämne å annans mark till byggande och underhåll av vägar vore en väsentlig brist i 1907 års lag. En del jordägare nekade väghållarna rätt att taga väglagningsämne å deras mark, andra begärde därför oskäligt hög ersättning. Att ålägga väghållningsskyldighet och icke bereda möjlighet för väghållare att få taga väglagningsämnen å annans mark vore obilligt och orättvist. Då de väghållningsskyldiga icke hade rättighet att taga väglagningsämne å annans mark, kunde vid taxering för vägdelning nödig hänsyn icke tagas till var väglagningsämne lämpligast funnes att tillgå. Kunde överenskommelse mellan jordägaren och väghållningsskyldiga icke träffas, var väglagningsämnen tjänligast och till minsta skada för jordägaren finge avhämtas samt till vilket belopp ersättning därför skulle utgå, borde denna fråga kunna avgöras av en nämnd, vars sammansättning borde bliva sådan, att kostnaden för förrättningen icke bleve oskäligt stor. Nämnden kunde bestå av t. ex. tre personer, som valdes bland nämndemän eller gode män i skiftesärenden på så sätt, att jordägaren valde en, den eller de väghållningsskyldiga en och de sålunda valda en.

I skrivelse den 29 augusti 1914, nr 191, förklarade riksdagen, efter redogörelse för berörda motion, att riksdagen i likhet med motionären ansåge det vara en kännbar brist i 1907 års lag, att i densamma icke intagits bestämmelser, som möjliggjorde för den väghållningsskyldige att till underhåll av sådana enskilda vägar, med avseende å vilka denna lag vore tillämplig, i fall av behov emot skälig ersättning taga väglagningsämnen å annans mark.

Riksdagen framhöll bland annat, att i avseende å behovet för väghållningsskyldig att, då han å egen mark saknade eller från densamma endast med svårighet eller överdriven kostnad kunde till platsen för deras användande framforsla behövliga väglagningsämnen, få taga sådana från annans mark, förhållandena måste anses i stort sett fullkomligt likartade i fråga om allmänna och enskilda vägar. Riksdagen instämde i vad motionären anfört beträffande de svårigheter, som i berörda avseende kunde uppstå för den, vilken det ålåge att ansvara för underhållet av enskild väg. Det intresse, ägaren av en i närheten av enskild väg liggande sand-, grus- eller stentäkt hade av att ensam disponera däröver, stode i de allra flesta fall icke i rimligt förhållande till de antydda olägenheterna för den väghållningsskyldige. Det syntes riksdagen rättvist och följdriktigt, att i 1907 års lag även inrymdes bestämmelser, motsvarande de i 33 § allmänna väglagen och kungl. kungörelsen den 2 juni 1905 omförmälda, varigenom sålunda i huvudsak samma lagliga befogenhet i berörda avseende kunde medgivas de underhållsskyldiga beträffande de enskilda vägar, å vilka 1907 års lag ägt tillämpning, som beträffande allmänna vägar. Den omständigheten, att enskild väg icke eller åtminstone icke i samma grad som allmän väg tjänade ett allmänt intresse, syntes nämligen icke med fog kunna åberopas mot rättmätigheten av de i mo-

tionen framförda önskemål med avseende å enskild vägs underhåll. Däremot torde rättigheten att taga vägfyllnadsämnen å annans mark icke lämpligen böra, såsom motionären föreslagit, utsträckas till att jämväl avse *byggande* av enskild väg, enär en dylik utsträckning, enligt riksdagens förmenande, komme att åt förevarande fråga giva en större räckvidd än som för närvarande kunde anses nödvändigt.

I riksdagsskrivelsen heter det vidare:

»Emellertid innebär ovedersägligen även rättigheten att å annans mark taga väglagningsämnen för *underhållet* av enskilda vägar en bestämd inskränkning i markägarens rätt att fritt förfoga över sin fastighet, ett legalt servitut, som, om det finge göras gällande i obegränsad omfattning, kunde bliva oskäligt hindersamt eller obekvämt för den tjänande fastigheten. Med hänsyn härtill och då en sådan servitutsrätt härvidlag, i motsats till vad förhållandet är beträffande allmän vägs underhåll, endast eller åtminstone i långt övervägande grad är avsedd att tjäna enskildas intressen, torde med än större fog än i fråga om allmän väg garantier vara erforderliga till markägarens skyddande mot för långt gående, onödiga eller eljest mot hans befogade intressen stridande åtgärder, såsom t. ex. ett godtyckligt upptagande eller vårdslöst, till obehag eller skada ledande begagnande av grus- eller sandtag. Det torde därför lämpligen böra i sammanhang med lagfästande av den nu ifrågasatta rättigheten även föreskrivas, att sådan rättighet endast må utövas efter anvisning av markägaren och i övrigt i enlighet med av honom framställda skäliga villkor. I likhet med motionären anser riksdagen, att det lämpligen borde överlåtas på en nämnd att, om frivillig överenskommelse ej kan träffas, slutligt bestämma, var och under vilka villkor väglagningsämnen få tagas, beloppet av ersättningen därför ävensom befogenheten av de villkor i övrigt, som av markägare kunna hava uppställts. Beträffande sammansättningen av denna nämnd synas flera möjligheter kunna lämpligen ifrågasättas. Huvudvikten synes riksdagen, i likhet med motionären, i detta avseende ligga däråt, att, för undvikande av alltför dryga kostnader, ett dylikt prövningsförfarande må kunna äga rum under de enklaste former, som kunna låta sig förenas med ett behörigt iakttagande av tryggande garantier för ett sakkunnigt och opartiskt bedömande av frågan. På grund härav synas de former härför, som ovanberörda 33 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet föreskriver, nämligen avgörande av häradsrätten, eventuellt efter häradssyn, föga lämpade för nu ifrågavarande ändamål. Däremot synes riksdagen det av motionären föreslagna sättet för åstadkommande av ifrågakomna nämnd eller något därmed likartat förtjänt att härför tagas i övervägande.

På grund av vad sålunda anförts får riksdagen alltså anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda och till riksdagen inkomma med förslag till lag, huru och på vad sätt väghållningsskyldiga beträffande sådana enskilda vägar, som avses i lagen den 5 juli 1907 angående enskilda vägar å landet, må äga rättighet att å annans mark mot ersättning taga väglagningsämnen till dylika vägars underhåll ävensom rätt att utan avgift taga väglagningsämnen å statens jordbruksdomäner och skogsallmänningar.»

Över riksdagens skrivelse hava efter remisser yttrat sig dels länsstyrelserna, av vilka flertalet bifogat infordrade eller eljest, efter lämnade tillfällen, avgivna yttranden, olika för olika län, av kronofogdar, länsmän, kommunala myndigheter och enskilda, dels ock domänstyrelsen, som hört domänintendenter och överjägmästare.

Annan mark än kronans allmänningar och jordbruksdomäner.

Vägkommissionen.

Till en början närmast med avseende å den ifrågasatta möjligheten att tvångsvis erhålla rätt att hämta väglagningsämnen från *annan mark än kronans allmänningar och jordbruksdomäner* anför kommissionen:

»Kommissionen har i förslaget upptagit vissa bestämmelser i riksdagsskrivelsens syfte. De innebära i huvudsak rätt för den, som på grund av förrättning eller dom enligt enskilda väglagen för en fastighet har skyldighet att underhålla enskild väg, att för detta underhåll mot ersättning taga väglagningsämnen å annan underhållsskyldig fastighets mark, när sådant tarvas och den senare fastigheten ej genom rättighetens begagnande tillskyndas märkligt men. Kan ej överenskommelse träffas, avgöres frågan vid sådan förrättning, som avses i lagen.

Förslaget avser sålunda till en början endast underhåll, ej byggande av enskild väg. Riksdagens framställning går ej heller längre. Om lämpligheten av en sådan begränsning hava meningarna bland vederbörande varit delade. Då det emellertid såsom här gäller införande av en tvångsrätt till förmån för enskilda intressen, har det synts kommissionen lämpligt, att lagstiftningen åtminstone till en början inskränker sig till avhjälpande av det mest framträdande behovet, vilket otvivelaktigt hänför sig till vägunderhållet.

Den här ifrågavarande tvångsrätten att hämta väglagningsämnen för de enskilda vägarnas underhåll synes visserligen icke kunna motiveras med hänvisning på förekomsten av en motsvarande rätt beträffande det allmänna vägunderhållet. Då gäller det ju nämligen omedelbart det allmänna samfärdselintresset, för vars tillgodoseende enskild rätt rimligtvis bör få vika. Här åter måste man med den nuvarande lagens och förslagets allmänt principiella ståndpunkt fasthålla, att den enskilda väghållningen med avseende å varje väg omedelbart representerar allenast ett enskilt intresse för vederbörande fastigheter.

Icke desto mindre har kommissionen ansett sig kunna förorda införandet i lagstiftningen av en tvångsanordning i förevarande syfte. Principen om expropriation för enskilda företag är icke alldeles okänd i vårt rättssystem. Man behöver i detta avseende icke gå längre än till den gällande enskilda väglagen själv, som under vissa förbehåll medgiver rätt för fastighet att, bland annat, erhålla upplåtelse av mark till väg över annan fastighets område. Och för den här ifrågavarande rätten, så begränsad och bestämd som förslaget avser, tala enligt kommissionens åsikt tillräckligt starka billighets- och lämplighetsskäl.»

I fortsättningen framhåller kommissionen, att vad sålunda anförts företrädesvis gällde underhåll, som efter vägdelning fullgjordes in natura.

Kommissionen påpekar härutinnan, hurusom väghållningsprestationens egen beskaffenhet här vore sådan, att den icke kunde fullgöras utan tillgång till naturaresurser i sand, grus eller sten; möjligheten att från egna tillgångar eller för skäligt pris erhålla väglagningsämnen växlade för olika fastigheter och vållade ganska allmänt ojämnhet i väghållningsbördan. För att en rättvis vägdelning skulle kunna verkställas, erfordrades en tillförlitlig gradering av vägens olika delar, vilket förutsatte säker kännedom om, bland annat, var och till vilket pris väglagningsämnen för varje vägsträcka vore att påräkna. Ur sålunda angivna synpunkter — prestationens egen beskaffenhet, den ojämna förekomsten av väglagningsämnen å olika fastigheter och kravet på rättvis vägdelning, eller, med ett ord, som ett naturligt och behövligt *komplement till själva vägdelningsinstitutet* — framstode den ifrågavarande tvångsrättens betydelse med sådan styrka, att dess införande även å det enskilda vägväsendets område synts vara att förorda.

Beträffande det vägunderhåll, som fullgöres annorledes än efter vägdelning, yttrar kommissionen:

Med hittills gällande ordning har frågan i denna del icke någon avsevärd betydelse, men annorlunda ställer sig förhållandet, om i överensstämmelse med förslaget vägdelningen såsom den regelrätta normala formen för väghållningsskyldighetens fördelning avskaffas och andra underhållsformer komma till någon allmännare tillämpning. Att så sker är, för uppnåendet av ett mera tillfredsställande, rationellt vägunderhåll, utan tvivel önskligt. Ur denna synpunkt måste det vara av betydelse, att till intressenternas gemensamma förfogande ställes samma möjlighet till anskaffande av väglagningsämnen, som skulle stått dem var för sig såsom väglottshavare till buds i händelse underhållet utskiftats genom vägdelning. Det förefaller ganska oegentligt, att valet av en i sig själv tjänligare och bättre underhållsform skulle i det förevarande hänseendet ställa dem i ett sämre läge, än de skulle haft med användande av den gamla metoden.

Med hänsyn härtill har kommissionen trott sig böra taga steget fullt ut genom att föreslå rättighetens medgivande även för den händelse väghållningen utföres på delägarnas gemensamma bekostnad genom entreprenad eller eljest utan vägdelning.

Kommissionen påpekar vidare, att förslaget såsom villkor för rättigheten förutsatte en förhandenvarande *skyldighet* att fullgöra det vägunderhåll, för vars utförande väglagningsämnena vore behövliga; hölles vägen av vederbörande gemensamt, förelåge ändock skyldigheten på det sätt, att envar av dem i förhållande till alla de övriga vore förpliktad till bidrag. Varken i riksdagens skrivelse eller i motionen hade satts i fråga, att rättigheten skulle tillkomma annan än väghållningsskyldig. Kommissionen yttrar:

»Med den väghållningsskyldighet, som nyss nämnts, har synts böra förstås allenast skyldighet i enskilda väglagens mening, d. v. s. den, som grundas å nämnda lags allmänna stadgande, att väg, som är till stadigvarande nytta för två eller flera fastigheter, skall av dem gemensamt underhållas. Grundar sig skyldigheten allenast på särskilt åtagande, bör därav uppenbarligen icke betingas rätt för den förpliktade att med ifrågavarande tvångsservitut få belagd en annan fastighet.

Men väghållningsskyldighet i nu angivna mening skall enligt förslaget åligga icke blott den härskande utan även den tjänande fastigheten, och bådas väghållningsskyldighet skall hänföra sig till en och samma väg, den nämligen, för vars underhåll väglagningsämnena äro avsedda och behövliga.

Rättigheten blir på detta sätt avsevärt mera inskränkt än den, som gäller på det allmänna vägväsendets område. Detta måste dock anses naturligt, då det såsom här rör sig om ett tvångsingrepp i enskild rätt till förmån för ett annat enskilt intresse. Det är utan tvivel av vikt att gå varsamt till väga i avseende å en dylik reglering. Genom de nyss angivna bestämmelserna synes emellertid vara funnen en nog så rationell gräns för anordningens räckvidd. Den tjänande fastigheten har själv gagn av vägen och bör alltså hava intresse av dess behöriga vidmakthållande. Då servitutsrättens upplåtande antingen i sammanhang med vägdelning eller ock för oindelat vägunderhåll bör verka till nedbringande i förra fallet av den beräknade och i det senare av den verkliga kostnaden för vägunderhållet, uppkommer därigenom för nämnda fastighet själv en fördel i form av minskning i fastighetens väglott, respektive kontanta bidrag till den gemensamma underhållskostnaden.

Det ligger således alls ingen orimlighet däri, att fastigheten får tåla ifrågavarande intrång. Men det måste anses mindre riktigt, om fastigheten skulle bindas till dylik skyldighet med avseende å en fastigheten helt ovidkommande väg. Häremot göres måhända den invändning, att enskilda väglagen likvisst tillförbinder fastighet att upplåta mark även för en sådan väg. Förhållandet finner emellertid sin förklaring däri, att kravet på möjlighet för en fastighet att erhålla väg ansetts så naturnödvändigt berättigat, att det måste tillgodoses även med intrång å en annan fastighet, för vilken vägen icke har någon betydelse. Detsamma kan uppenbarligen icke sägas om den mindre viktiga angelägenheten att skaffa tillgång till väglagningsämnen.»

Såsom ytterligare förutsättning för ifrågavarande rättighet fordras i kommissionens förslag, att det skall föreligga ett verkligt behov för den, som vill taga förmånen i anspråk, samt att den tjänande fastigheten icke genom det ifrågavarande intrånget tillskyndas »märkligt men». I fråga om det förra villkoret framhåller kommissionen:

»Har den fastighet, för vilken upplåtelsen äskas, å eget område tillgång till väglagningsämnen, kan ändock upplåtelsen i vissa fall vara berättigad. Förhållandet kan föreligga så, att den egna tillgången är till finnandes å sådan plats, att dess tagande i anspråk för fastighetens vägunderhåll måste bliva fastigheten själv till avsevärt men, såsom till exempel genom upptagande av en grusgrop å fastighetens egen tomt eller i trädgård eller dylikt; eller ock kan fyndigheten vara belägen på så långt avstånd, att genom väglagningsämnenas hämtande därifrån vägunderhållet måste i avsevärd mån fördyras. Jämväl kan den egna tillgången vara så ringa, att den ej förslår längre än till täckande av behovet för fastighetens egen drift. I alla dylika fall bör den omständigheten, att fastigheten själv är försedd med väglagningsämnen, ej utgöra hinder för upplåtande av rätt, som här avses. Å andra sidan bör den bristande förekomsten av sådana ämnen å fastighetens eget område icke alltid anses innefatta tillräcklig bevisning om behovet. Utredas bör tillika, att möjlighet saknas för fastigheten att mot skäligt pris och från plats inom icke alltför långt avstånd från väglotten upphandla vad som erfordras. Befinnes därvid, att dylik anskaffningsmöjlighet visserligen för det dåvarande föreligger men icke så, att den kan anses på något stadigvarande sätt betryggad, bör oavsett densamma ifrågavarande rätt kunna upplåtas.»

Kommissionen tillägger, att uppenbarligen full ersättning skall till vederbörande gäldas såväl för väglagningsämnenas värde som för annat intrång genom rättighetens begagnande.

Yttranden. Kommissionens förslag till medgivande av tvångsrätt i detta fall hälsas från åtskilliga håll med tillfredsställelse.

I fråga om den föreslagna rättighetens omfattning framställes i allmänhet ingen erinran. Från några håll hemställes emellertid om att rättigheten utsträckes att omfatta jämväl byggande av väg.

Sålunda påpekar *överlantmätaren i Jönköpings län*, med vilken *länsstyrelsen i samma län* instämmer, hurusom med byggande av väg i lagen likställdes omläggning och väsentlig förbättring av väg. Enskilda vägförrättningar avsåge sällan hel nybyggnad av väg. I stället förekomme ofta smärre omläggningar av kurvor eller backar samt i fråga om vissa stycken vad man måste hänföra till väsentlig förbättring. Möjlighet att tvångsvis anskaffa vägämnen för dylika arbeten hade ofta varit påkallad, och sådant hade kunnat ske utan märkligt men.

Överlantmätaren i Kronobergs län förklarar, att han ej kan dela kommissionens mening, att det mest framträdande behovet i förevarande hänseende hänförde sig till vägunderhållet. Vägs iståndsättande — vilket vore att anse som byggande av väg — och dess framtida underhåll stode i så intimt samband, att ett skiljande härvidlag icke kunde eller borde äga rum. Flertalet enskilda vägdelningar, åtminstone i Kronobergs län, hade kommit till stånd först när vägarna vore i sådant skick, att deras iståndsättande utgjorde en sådan väsentlig förbättring, som vore att hänföra till vägs byggande. Så komme säkerligen även framdeles att bliva regel. Till dylikt iståndsättande av väg skulle sålunda icke få räknas samma tillgång till väglagningsämne som till underhållet av vägen. Följden härav bleve i många fall den, att vägen icke kunde iståndsättas så väl, som eljest kunnat ske, varjämte kostnaderna för iståndsättandet komme att bliva betydligt större. Förrättningsmännen måste för vägens iståndsättande räkna efter andra normer än för vägens underhåll. Att på grund av förslagets föreskrifter kanske bliva tvungen att med större kostnader och sämre väglagningsämne iståndsätta en väg för att sedan få rätt underhålla den med gott väglagningsämne, som upplätes till skäligt pris, syntes varken praktiskt, förståndigt eller ekonomiskt. Härtill komme, att den fastighet, som vore skyldig att upplåta väglagningsämne, själv vore underhållsskyldig och sålunda hade nytta av att vägen bleve så god som möjligt.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län framhåller, att i såväl motion i riksdagen som tillförene avgivna yttranden påyrkats ifrågavarande rättighets utsträckande till att avse jämväl byggande av enskild väg. Varken riksdagen i sin skrivelse eller vägkommissionen hade ifrågasatt förhandenvaron av ett verkligt behov för det enskilda vägväsendet av en dylik rättighet. Så vitt länsstyrelsen kunde finna, syntes, med hänsyn till de faktiska förhållandena vid ifrågavarande väghållningsskyldighets fullgörande, enahanda skäl, som av såväl riksdagen som vägkommissionen åberopats för rättighet till väglagningsämnes tagande i och för underhållet, även tala för sådan rättighets beviljande med avseende å enskild vägs byggande och därmed, enligt förslaget, likställd omläggning eller väsentlig förbättring av sådan väg.

Lantmäteristyrelsen förklarar, att styrelsen, i anslutning till det behov i förevarande avseende, som på sätt framginge av uttalandena av överlantmätarna i Jönköpings och Kronobergs län förefunnes, icke tvekade att föreslå, att rättigheten utsträcktes att gälla även vägs byggande.

Även beträffande frågan, huruvida förevarande rättighet borde begränsas att gälla endast mot underhållspliktig fastighet, hava några av de hörda myndigheterna uttalat en avvikande mening:

Överlantmätaren och *länsstyrelsen i Jönköpings län* samt *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anse, att skyldighet att under angivna förutsättningar tåla hämtning av väglagningsämnen icke borde vara inskränkt till endast underhållspliktig fastighet. Då även annan fastighet kunde bliva skyldig upplåta mark för vägen, syntes följdriktigheten kräva, att fastigheten skulle kunna förpliktas tåla ifrågavarande intrång. Svårigheter kunde möta att på annat sätt anskaffa nödiga materialier. Föreslagna övriga villkor torde hindra missbruk även efter en dylik utsträckning. *Lantmäteristyrelsen* erinrar i detta sammanhang om befintlig expropriationsrätt i fråga om allmän vägs byggande och stadgandet i sista stycket av 33 § i allmänna väglagen samt yttrar vidare: Beträffande enskilda vägar av större omfattning föreläge på det hela taget samma motiv för ifrågavarande rätt och skyldighet, som förefunnes med avseende på allmänna vägar, och vad anginge enskilda vägar av mindre omfattning syntes det intrång, varom här vore fråga, i viss mån kunna jämföras med

andra inskränkningar, som en fastighetsägare finge finna sig i med hänsyn till grannelaget. Betraktade man frågan på detta sätt och sökte sätta sig in i huru förhållandena tedde sig i verkligheten, torde betänkligheterna mot att utsträcka skyldigheten att tåla ifrågavarande intrång böra falla.

Å andra sidan uttalar *länsstyrelsen i Gotlands län*, att vägande skäl syntes vara anförda för den begränsade omfattning, som givits åt ifrågavarande rätt, och *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* finner med de givna begränsningarna intet att invända mot förslaget ur vare sig principiella eller andra synpunkter.

Departementschefen. De svårigheter, som för de väghållningsskyldiga även beträffande de enskilda vägarna kunna uppstå med avseende å anskaffande av sand, grus eller sten för väghållningsskyldighetens fullgörande, synas till fullo motivera, att åtgärder vidtagas i ändamål att underlätta tillgodoseendet av de väghållningsskyldigas behov av dylikt material.

Kommissionens förslag i förevarande del avser, i överensstämmelse med riksdagens år 1914 intagna ståndpunkt, endast vägs underhåll, ej byggande av väg. Det lärer emellertid icke kunna förnekas, att enahanda skäl, som så starkt tala för lagfästande av en tvångsrätt för anskaffande av väglagningsmaterial för underhållet, kunna åberopas för tvångsrättens utsträckande att gälla även vägs byggande. Särskilt må beaktas den i några yttranden påpekade omständigheten, att enligt lagen med byggande av väg likställes omläggning eller väsentlig förbättring av väg. Det kan antagas vara ganska vanligt, att redan befintliga vägar, beträffande vilka underhållsskyldigheten göres till föremål för laglig reglering, kräva ett första iståndsättande, som måste anses som väsentlig förbättring och således är att likställa med byggande av väg. För iståndsättandet skulle då icke stå öppna de möjligheter till erhållande av lämpligt material, som kanske samtidigt fastställas till begagnande för det kommande underhållet. I detta sammanhang må även framhållas, att vid debatten i andra kammaren vid 1914 års senare riksdag jordbruksutskottets ordförande som skäl för utskottets åsikt, att man ej kunde vara med om att lagfästa rättighet att taga material för vägbyggnad, åberopat bland annat, att enligt utskottets mening den enskilda väglagen borde bringas i överensstämmelse med 33 § i allmänna väglagen. Men då, såsom redan påpekats, i fråga om de allmänna vägarna expropriationslagen giver möjlighet till förvärv av material för vägs byggande, synes mera följdriktigt att vid införande av tvångsrätt till materialhämtning för enskild väg låta denna rätt avse jämväl vägs byggande.

Däremot förefaller det riktigt att, i enlighet med vad kommissionen föreslagit och såsom riksdagen synes hava avsett, för tvångsrättens begagnande förutsätta, att skyldighet skall föreligga enligt den enskilda väglagen att fullgöra den väghållning, för vilkens utförande vägmaterialet är behövligt. Därförutan synes icke den grad av tvång med avseende å materialets anskaffande förefinnas, som kan berättiga detta ingrepp i den fria dispositionsrätten till den tjänande fastigheten.

Som ytterligare förutsättning för rätten att tilltvinga sig material av ifrågavarande slag från en fastighet har kommissionen tänkt sig, att jämväl denna

sistnämnda fastighet skulle vara underhållsskyldig med avseende å den väg, å vilken materialet skulle komma till användning. Skulle behov föreligga att taga väglagningsämnen från fastighet utanför vägsamfälligheten, skulle de väghållningsskyldiga alltså fortfarande såsom hittills vara hänvisade till att med vederbörande träffa enskild överenskommelse.

Emellertid torde, såsom från några myndigheters sida gjorts gällande, kunna ifrågasättas, om en dylik begränsning av tvångsrätten kan anses lämplig. Från riksdagens sida hade man ju tänkt sig tvångsrättens införande — låt vara allenast med avseende å vägunderhållet — utan dylik begränsning. Utan tvivel komma fall att inträffa, då behovet av vägmaterial icke skall kunna tillgodoses inom de väghållningsskyldigas fastigheter, och då ett avskärande av möjligheten att från annat håll tilltvinga sig rätt att hämta det erforderliga materialet skall förefalla konstlat. Har verkligt behov av väglagningsämnen blivit ådagalagt, synes det icke framstå såsom ett obehörigt ingrepp ens i en utomståendes rätt till hans fastighet, att därest denna ej tillfogas avsevärt men, därifrån skall upplåtas en befintlig tillgång av det erforderliga materialet.

Möjligen skulle kunna ifrågasättas, att för de fall, då fråga uppstår om användande av tvångsrätt gentemot fastighet utanför vägsamfälligheten, en begränsning i möjligheten att vända sig mot dylik fastighet skulle göras på det sätt, att skyldighet att tåla intrånget icke skulle föreligga i förhållande till alltför avlägset belägna fastigheter, beträffande vilka således något grannelagsförhållande ej kunde åberopas såsom grund för skyldighet i förevarande avseende.

Frånsett det förhållandet, att ingen utan tvingande skäl lärer önska hämta väglagningsämnen från mera avlägset belägna fastigheter, skall emellertid, på sätt kommissionen framhållit, vid prövningen av huruvida upplåtelse är erforderlig hänsyn tagas till de möjligheter att på närmare håll tillgodose ett föreliggande behov, som kunna finnas. Det torde ligga i sakens natur utan att detta behöver särskilt påpekas i lagtexten, att härvid i första hand beaktas möjligheten att på lämpligt sätt ordna ifrågavarande förhållanden inom de i vägsamfälligheten ingående fastigheterna.

Ordning för prövning.

Vägkommissionen.

Beträffande ordningen för prövning och avgörande av hithörande frågor, när överenskommelse ej kan träffas, yttrar kommissionen:

»Kommissionen har icke ansett sig kunna föreslå en procedur, som i motsvarande avseende gäller i fråga om allmän väg enligt 33 § tredje stycket allmänna väglagen, nämligen anställande av talan hos domstol i vanlig rättegångsväg. I likhet med såväl motionären som riksdagen finner nämligen kommissionen önskligt, att dylika frågor kunna bringas till avgörande på ett enklare och mindre tidskrävande sätt.

Å andra sidan synes fordran på enkelhet och snabbhet icke böra få drivas för långt. Ett så förenklat och mera formlöst förfarande, som motionären tänkt sig och som i viss mån synes hava tilltalat även riksdagen, nämligen tillsättande för ändamålet av en tremannanämnd, av vars ledamöter vardera parten skulle utse en och dessa båda gemensamt den tredje, med uppdrag — enligt vad riksdagen antytt — att till och med slutgiltigt avgöra frågan, har synts kommissionen icke tillrådligt. Gällde det endast en värdering av skada

och intrång genom rättighetens begagnande, vore ingenting att erinra. Men i nämndens funktion skulle ingå att främst träffa avgörande av den viktiga frågan om så att säga själva expropriationsmedgivandet, i vilket avseende nämnden hade att pröva, huruvida förutsättningarna för rättigheten vore för handen, samt i vilken omfattning och på vad sätt den skulle få begagnas. Angående rättighetens närmare bestämmande och om dess utövning kunna i många fall erfordras ganska ingående bestämmelser. Avgörandet och utformandet av detta allt synes icke lämpligen böra anförtros åt en nämnd. Framför allt måste fasthållas, att det här gäller ett tvångsingrepp i enskild rätt. Påläggande av ett tvångsservitut, som här avses, kräver, synes det, starkare garanti för en riktig rättstillämpning än som kan erbjuda sig genom det ifrågasatta nämndförfarandet.

För sin del har kommissionen icke kunnat finna annat, än att det lämpligaste sättet för avgörandet av här åsyftade frågor är deras hänskjutande till sådan förrättning, som redan nu enligt enskilda väglagen skall äga rum för viss behandling av andra tvistiga spörsmål om enskild väg, däribland det närmast jämförliga om rätt att lägga väg över annan fastighets område. Har förrättningen till föremål att reglera underhållet av en väg, kan, om förhållandet ordnas på nyssnämnda sätt, i och genom själva förrättningen en eventuell fråga om rätt till hämtning av väglagningsämnen för detta underhåll på enklaste och naturligaste sätt vinna sin lösning. Skall underhållet äga rum in natura, är ur förut anförd synpunkt — åstadkommandet av en rättvis vägdelning — till och med nödvändigt, att sådan fråga avgöres i sammanhang med förrättningen. Fördelen därav för sakägare även med hänsyn till tidsvinst och kostnadsbesparing behöver knappt påpekas.

Uppkommer frågan självständigt, skall dess behandling enligt förslaget ävenledes ankomma på en sådan förrättning, som ovan sagts, och vilken då måste hållas enkom för detta ändamål. Någon betungande kostnad för parterna torde anordningen icke behöva medföra, om, såsom kommissionen avser, en väsentlig del av gottgörelsen till förrättningsmannen kommer att gäldas av statsverket. Det kan med avseende härå vara tvivelaktigt, huruvida ens ett nämndförfarande av ovan antydda slag — även det alltid förenat med kostnader — skulle kunna bliva för parterna billigare. Det till äventyrs snabbare avgörandet, som skulle kunna påräknas genom en nämnd, skulle endast kunna gälla prövningen i första hand. Ty under inga omständigheter borde det komma i fråga, att nämndens beslut, såvitt anginge själva huvudsaken, d. v. s. frågan huruvida rättigheten skulle medgivas och på vad sätt den skulle utövas, icke skulle få överklagas. Då ordningen härutinnan rimligtvis borde bliva densamma, som gäller med avseende å förrättning, nämligen tvistens dragande under domstols prövning, saknas enligt kommissionens mening även ur denna synpunkt vägande skäl för att tillerkänna nämndförfarandet något avgjort företräde.»

Någon avvikelse från vad om verkställighet av beslut i allmänhet gäller har kommissionen icke funnit skäl föreslå beträffande förrättningsbeslut i förevarande ämne.

Yttranden. I de över kommissionens förslag avgivna yttrandena hava beträffande ordningen för prövning och avgörande av förevarande frågor erinringar i allmänhet ej framställts.

Sålunda finner *lantmäteristyrelsen* den föreslagna proceduren med hänsyn till det obetydliga intrång, varom i allmänhet vore fråga, i stort sett vara att föredraga framför det i fråga om allmänna vägar anvisade, vida kostsammare förfarandet; styrelsen framhåller, att förrättningsmännen redan hava att träf-

fa de i regel betydelsefullare och svårare avgörandena, huruvida och i vilken omfattning fastighet skall deltaga i vägs byggande och underhåll. Från *några städers* sida påpekas emellertid det betänkliga i att överlåta åt en förrättningsman att bestämma var inom stads område väglagningsämnen skulle tagas. Hämtning av grus o. s. v. kunde motverka markens ändamålsenliga bebyggande, varför byggnadsnämnds medgivande härtill borde inhämtas. Även estetiska hänsyn inverkade härvidlag. Från *annat stadshåll* föreslås, att enahanda bestämmelser i förevarande avseende skulle gälla, som stadgas i 33 § av allmänna väglagen för landet.

Departementschefen.

Med avseende å ordningen för prövning och avgörande av hithörande frågor biträder jag kommissionens förslag. Med hänsyn till av mig föreslagna bestämmelser rörande förordnande av förrättningsman i stad torde kunna antagas, att även sådana synpunkter, som från några städers sida anlagts, skola vid tvångsrättens utövande mot fastighet i stad vinna tillbörligt beaktande.

Kronans allmänningar och jordbruksdomäner.

I fråga om *kronans allmänningar och jordbruksdomäner* anför kommissionen:

Vägkommissionen.

»Förslagets ståndpunkt är den, att några särskilda bestämmelser i ifrågavarande hänseende icke skola meddelas beträffande de omnämnda grupperna av kronans fastigheter. De skola förty härutinnan vara i allo likställda med enskilda egendomar. Även om man ur synpunkten av det nationalekonomiska intresset, att även det enskilda vägnätet hålles i gott skick till samfärdselns underlättande och transporternas förbilligande, vill medgiva, att staten kan hava större anledning att ekonomiskt stödja de enskildas strävanden på detta än på andra områden av företagarverksamhet, kan enligt kommissionens mening ett bidragsgivande i denna form knappast vara lämpligt. Utnyttjandet av kronomarkerna för det allmänna vägunderhållet lärer, enligt vad från domänverkets vederbörande framhållits, hava visat sig kunna medföra avsevärda olägenheter för själva egendomsförvaltningen. Om så är, synes det angeläget att icke öka dem genom en liknande anordning beträffande underhållet av de enskilda vägarna. Över huvud måste det anses önskvärt, att kronans egendomar så långt som möjligt hållas fria från enskilda servitutsrättigheter. I varje fall framställer sig mot den ifrågasatta anordningen den befogade erinran, att förmånen skulle tillgodokomma vederbörande synnerligen ojämnt, beroende, som den bleve, på det rent tillfälliga förhållandet, huruvida i vägens närhet funnes någon med tillgång på väglagningsämnen försedd kronoegendom av hithörande slag eller ej.

Har kronoegendomen själv skyldighet att deltaga i enskild vägs underhåll, blir den enligt förslaget lika väl som annan till vägsamfälligheten hörande fastighet, eventuellt efter prövning vid förrättning, underkastad förpliktelsen att avstå väglagningsämnen till samma vägs underhåll. Är åter fråga om väg, i vars underhåll egendomen icke deltager, får det ankomma på ansökning och särskilt tillstånd, huruvida och på vilka villkor vederbörande må kunna komma i åtnjutande av förmånen i fråga.»

Yttranden.

I de över kommissionens förslag avgivna utlåtandena yttras i allmänhet intet direkt i denna fråga. Domänstyrelsen har intet att invända mot förslagets bestämmelser. Lantmäteristyrelsen förklarar sig ense med kommissionen därom, att kronan för sina egendomar i allo bör likställas med enskilda i fråga om dem tillhöriga ägor. Däremot ifrågasätter länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, om ej de bestämmelser, som gälla i fråga om rätt att för under-

håll av allmänna vägar taga väglagningsämnen på kronomark, skulle kunna tillämpas även beträffande underhållet av enskilda vägar. Med hänsyn till vikten även ur allmän synpunkt av ett tillfredsställande underhåll av det enskilda vägnätet — det huvudsakliga kommunikationsmedlet för stora delar av befolkningen — syntes en sådan förmån icke vara oberättigad.

Departementschefen.

För min del anser jag tillräckliga skäl icke föreligga för att medgiva väghållarna rätt att, på förmånligare villkor än som gälla beträffande annan mark, för enskilda vägars byggande eller underhåll hämta sand, grus eller sten från kronans allmänningar och jordbruksdomäner. Såväl beträffande de nu nämnda kronoegendomarna som i fråga om staten eljest tillhörig mark skola alltså de väghållningsskyldiga vara nödsakade att med vederbörande träffa överenskommelse om den ersättning, som skall utgå såväl för materialets värde som för intrång, eller ock, därest sådan överenskommelse ej kan träffas, vara underkastade frågans prövning vid förrättning eller av domstol efter enahanda grunder, som gälla beträffande andra fastigheter.

Specialmotivering.

Jag övergår härefter till de särskilda bestämmelserna i förslaget, därvid jag huvudsakligen kommer att beröra endast sådana stadganden, beträffande vilka avvikelser från kommissionens förslag funnits påkallade. I övrigt får jag i denna del hänvisa till kommissionens betänkande.

3 §.

Beträffande denna paragraf, vari stadgas rätt att under angivna förutsättningar få en över en fastighets område redan anlagd väg upplåten till begagnande för en annan fastighet, föreslår kommissionen, att sista satsen i paragrafen, »och vare om underhåll av väg, som sålunda upplåtes, lag som i 6 § sägs», skulle uteslutas. Kommissionen påpekar, att då 3 § allenast avser sådan väg, å vilken 6 § äger tillämpning, eller väg, som är till stadigvarande nytta för två eller flera fastigheter, genom berörda klausul icke utsäges annat eller mera än som följer av 6 §, vilken i förslaget bibehållits.

Ehuru vad kommissionen sålunda påpekat torde vara riktigt, synes dock icke olämpligt i detta sammanhang antyda, att upplåtelsen av väg till begagnande medför skyldighet att deltaga i vägens underhåll. Skäl till ändring i paragrafens nuvarande lydelse synes mig därför knappast föreligga.

8 §.

Med företagen jämkning i paragrafens andra stycke avses endast att tydligare angiva de regler för ansvaret för en fastighets vägunderhåll, som redan med lagens nuvarande lydelse torde gälla.

9 §.

Den av kommissionen föreslagna föreskriften om huru väg skall byggas till läge och sträckning samt till bredd och beskaffenhet i övrigt har ansetts lämpligen böra bringas i fullständig överensstämmelse med uttryckssättet i

andra ledet av lagens 17 §, vari ej föreslagits ändring (förslagets 20 §). Ordet »beskaffenhet» har alltså utbytts mot ordet »anordning».

Mot den i lagens 9 § förekommande bestämmelsen om viss maximibredd, vari kommissionen ej föreslagit ändring, har från några håll anmärkts, att en vägbredd av 4 meter kunde vara för liten. Med den särskilt inom städernas områden allt mer överhandtagande automobiltrafiken vore denna bredd i många fall otillräcklig.

Ehuru det förefaller väl motiverat, att i allmänhet ingen må betungas med byggande eller underhåll av väg till större bredd än 4 meter, synes det dock ej uteslutet, att, särskilt i de delar av städer och övriga samhällen, där lagen skall vinna tillämpning, eller eljest å tätare bebyggda platser, förhållandena kunna göra en större vägbredd än 4 meter synnerligen önskvärd. I huvudsaklig enlighet med vad lantmäteristyrelsen härutinnan föreslagit, har jag velat göra det möjligt, att den eljest fastställda maximibredden undantagsvis må överskridas, nämligen då tvingande skäl för en större vägbredd prövas föreligga.

10 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelserna om rätt att tvångsvis erhålla befogenhet att från annans fastighet taga sand, grus eller sten.

Enligt kommissionens förslag skulle dylik rätt medgivas allenast för vägunderhåll. Såsom förut nämnts, förordar jag emellertid utsträckande av tvångsrätten till att avse jämväl vägs byggande. Uppenbarligen bör för rätten att för vägbyggnad tvångsvis få hämta material gälla motsvarande förutsättningar och villkor som för rätten att till vägs underhåll erhålla väglagningsämnen. Att tvångsrätten skall kunna göras gällande även mot fastigheter utom vägsamfälligheten är tidigare uttalat.

Ifrågavarande tvångsrätt är, såsom jämväl tidigare framhållits, avsedd att komma till användning endast för fullgörande av skyldighet enligt den enskilda väglagen att deltaga i vägs byggande eller underhåll. Förutsättning för att kunna göra tvångsrätten gällande skall sålunda vara, att byggnads- respektive underhållsskyldigheten fastställts vid förrättning enligt nämnda lag, däri inbegripet en vid förrättning träffad förening, eller genom dom enligt samma lag. Om däremot byggnads- eller underhållsskyldigheten ordnats genom en annorledes än vid förrättning träffad förening och behov av vägmaterial, som icke tillgodosetts genom föreningen, skulle uppstå, synes väghållningsskyldighetens fastställande knappast hava skett i tillräckligt auktoritativ form för att rätt att tilltvinga sig vägmaterial bör tillkomma deltagarna i företaget. Med härutinnan vidtagen jämkning i den föreslagna lagtexten avses att tydligare uttrycka vad sålunda åsyftas.

Från ett håll har påpekats, att enligt kommissionens motivering ifrågavarande stadgande skulle äga tillämpning jämväl för det fall, att väghållningsskyldigheten ej fullgjordes efter vägdelning utan av de väghållningsskyldiga gemensamt, men att paragrafen ej syntes vara med hänsyn därtill tillräckligt klart avfattad, enär däri talades allenast om särskild fastighets rätt att på

annan fastighet hämta väglagningsämne. Någon jämkning i paragrafens ordalydelse i anledning av denna anmärkning synes knappast erforderlig. Väghållningsskyldigheten är enligt den enskilda väglagen tänkt såsom vilande på de särskilda fastigheterna, och däri sker ej ändring för de fall, då själva arbetet med vägs byggande eller underhåll skall av de väghållningsskyldiga utföras gemensamt. I konsekvens härmed bör då tvångsrätten med avseende å anskaffande av vägmaterial fortfarande anses tillkomma de väghållningsskyldiga fastigheterna. Dock kan givetvis, såsom kommissionen framhåller, den upplåtna rättighetens utövande komma att ske genom vägsamfällighetens styrelse eller den, som därtill fått styrelsens uppdrag.

I några till kommissionen ingivna yttranden har påpekats behovet av bestämmelser i syfte att det allmänna vägunderhållets intresse att erhålla väglagningsämnen måtte i fall av konkurrens beredas företräde framför det här ifrågavarande enskilda. Kommissionen framhåller härom, att nämnda förhållande skulle kunna hava betydelse endast på det sätt, att en för underhåll av enskild väg redan upplåten sand-, grus- eller stenfyndighet sedermera skulle visa sig behövlig för underhåll av allmän väg, och behovet i båda avseendena icke kunde ur densamma fyllas. I likhet med kommissionen anser jag några bestämmelser för reglering av dylikt fall knappast behövliga, då nämligen vederbörande, åt vilka för underhåll av en enskild väg inrymts sådan rätt som nu är i fråga, icke torde kunna gentemot det allmänna i berörda avseende göra gällande bättre rätt än markägaren själv. Överensstämmande med den sålunda uttalade uppfattningen blir även, att en redan fastställd rätt att för allmänt vägunderhåll hämta väglagningsämnen icke genom beviljande av rätt att för enskild väghållning taga vägmaterial får trädas för när. Detsamma lärer väl böra tillämpas med avseende å en tidigare vid förrättning eller genom dom enligt enskilda väglagen fastslagen rätt att för enskild väghållning taga vägmaterial.

11 §.

I denna paragraf givas bestämmelser om bland annat sättet för väghållningens utförande. Såsom förut är omnämnt avses, att gemensamhetssystemet skall kunna komma till användning icke, såsom nu, blott då samtliga sakägare förena sig därom, utan jämväl om detta system vid prövning i laga ordning vid förrättning befinnes lämpligare än vägdelningssystemet.

I några av de över kommissionens förslag avgivna yttrandena har uttryckts tvekan om huruvida med den lydelse, som givits åt paragrafen, avses, att en väg skulle kunna till viss del byggas eller underhållas gemensamt av *alla* intressenter, under det att vägen i övrigt fördelades mellan dessa. I sådant hänseende framhålles, att i händelse av vägdelning anledning stundom kunde förekomma att förbehålla viss sträcka samtliga intressenter till byggande eller underhåll.

Otvivelaktigt kunna förhållandena vara sådana, att det för intressenterna vore förmånligt, att viss vägsträcka på grund av t. ex. särskilt livlig trafik

eller markens beskaffenhet kunde undantagas från eljest lämplig befunnen delning av vägen. Ofta lärer dylik anordning med till vägen hörande bro framstå såsom det lämpligaste. En mindre jämkning i paragrafens ordalydelse har fördenskull företagits.

Det har från ett håll anmärkts på att den i motsvarande lagrum i den gällande lagen (10 §) förekommande bestämmelsen om byggande och underhåll av bro — det enda stadgandet i lagen, vari bro särskilt omnämndes — bortfallit; det syntes lämpligt, att föreskrift inflöte därom, att vad som gällde väg även gällde bro.

Den i 10 § av 1907 års lag förekommande bestämmelsen om byggande och underhåll av bro innebar, att i fråga om bro besväret kunde indelas till utgörande gemensamt av två eller flera väghållningsskyldiga. Då nu avses, att möjlighet i dylikt avseende skall förefinnas beträffande vilken vägsträcka som helst, samt det lärer vara uppenbart att, då intet särskilt därom utsäges, givna bestämmelser om väg avse jämväl till vägen hörande bro, har emellertid särskild föreskrift beträffande bro ansetts överflödig.

12 §.

I förevarande paragrafs andra stycke har kommissionen intagit särskild föreskrift om att vid förrättning för delning av vägunderhåll, som skall utgöras in natura den tid mark är bar, vederbörande förrättningsman och gode män skola ex officio undersöka, om behov av upplåtelse av rätt att taga väglagningsämnen föreligger samt, om detta är fallet, pröva och avgöra frågan härom. Då nu föreslås, att möjligheten att tvångsvis erhålla rätt att hämta vägmaterial skall utsträckas att gälla även vägs byggande, har nyss berörda föreskrift angivits avse jämväl det fall, att arbetet med vägs byggande fördelas till utgörande av de väghållningsskyldiga in natura.

13 §.

Lagens 12 § innehåller bestämmelser om vem som äger rätt att påkalla förrättning enligt lagen samt att därvid föra talan. I vad härutinnan stadgas har kommissionen icke föreslagit annan ändring än att bestämmelse tillagts om att, då enligt 8 § annan än ägaren är pliktig att svara för fastighets vägunderhåll, jämväl den förre skall hava befogenhet att äska förrättning eller eljest därvid föra talan, då saken angår sådan fråga, som omförmäles i 10 § av kommissionens förslag.

Då nu tvångsrätt till hämtning av vägmaterial skall avse jämväl vägs byggande, lärer motsvarande böra gälla, då undantagsvis för fastighets vägbyggnadsskyldighet svarar annan än fastighetens ägare. I enlighet härmed har tillägget omformulerats.

Någon särskild bestämmelse med avseende å befogenheten att äska förrättning eller eljest därvid föra talan beträffande sådan fråga, som omförmäles i förslagets 10 §, är icke föreslagen för det fall, att i enlighet med vad vid

förrättning eller genom dom enligt den nya lagen blivit bestämt arbetet med vägs byggande eller underhåll utföres gemensamt samt behov av tvångsrättens tillgripande uppkommer under bestående gemenskap. Man skulle möjligen vara böjd för att anse, att den rätt, som kan finnas att då påkalla förrättning för prövning av sådan fråga, skulle kunna utövas endast av vederbörande sakägare själva, en åsikt, som skulle kunna synas stå bäst i överensstämmelse med förslagets utgångspunkt, att tvångsrätten tillkommer respektive fastigheter. Emellertid avses, att en enligt förslagets stadganden utsedd styrelse även i denna del skall äga företräda sakägarna.

I analogi med vad som nu gäller beträffande fastighet, över vars område väg skall byggas, torde befogenhet att föra talan vid förrättning för prövning av fråga, som avses i förslagets 10 §, böra tillkomma även den, som med nyttjanderätt innehar fastighet, från vilken vägmaterialet skall tagas.

14 §.

Vägkommissionen.

Kommissionen har i sitt förslag bibehållit hittills enligt lagens 13 § gällande bestämmelser angående förordnande av förrättningsman allenast med den ändring att, då lagförslaget gällde även städerna, såsom behörig förrättningsman angivits jämväl mätningsman i stad. Därjämte har kommissionen föreslagit en bestämmelse om skyldighet för länsstyrelserna att meddela lantmäterikontoren underrättelse om utfärdade förordnanden, på det att kontoren skulle bliva i tillfälle hålla kontroll över att jämväl akterna till sådana förrättningar, som utfördes av andra än lantmätare, bleve behörigen redovisade till kontoren.

Yttranden.

I de över kommissionens förslag avgivna yttrandena har beträffande förevarande paragraf framhållits huvudsakligen följande:

I fråga om möjligheten att till förrättningsman få förordnad annan än lantmätare eller mätningsman i stad har i allmänhet — bortsett nu från de från stadshåll framförda önskemålen att av hänsyn till samhällets intressen skulle för förrättning i stad få förordnas endast därstädes anställd eller för dess behov särskilt förordnad mätningsman — anmärkning mot kommissionens förslag ej framställts. Dock uttala några överlantmätare samt stadsfullmäktige i en i södra Sverige belägen stad en från kommissionens ståndpunkt avvikande mening. En länsstyrelse framhåller såsom angeläget, att förrättning, som i något avseende kunde beröra statsverkets intresse, uppdroges åt lantmätare eller annan statstjänsteman. Lantmäteristyrelsen föreslår under hänvisning till stadgandet i vattenlagens 10 kapitel 32 §, avseende förordnande till handläggande av syneförrättning rörande torrläggningsföretag, att i enskilda väglagen utsäges, att till företagande av förrättning enligt denna lag må förordnas lantmätare eller mätningsman i stad eller ock annan person, som på grund av avlagda kunskapsprov eller praktisk erfarenhet i hithörande ämnen må anses lämplig att handlägga förrättningen.

En överlantmätare samt lantmäteristyrelsen föreslå, att förordnande som förrättningsman skulle meddelas ej som nu av länsstyrelsen utan av vederbörande överlantmätare. Styrelsen erinrar om att i det förslag till lag om delning av jord å landet, över vilket Kungl. Maj:t i augusti 1924 beslutat inhämta lagrådets utlåtande, intagits bestämmelse, att förordnande till laga skifte skulle

utfärdas av vederbörande överlantmätare. Den omständigheten att även annan än lantmätare kunde ifrågakomma till förrättningar enligt lagen om enskilda vägar borde knappast föranleda, att meddelande av förordnande till samma förrättningar uppdroges åt annan än överlantmätaren.

Vidare framhålles av en överlantmätare nödvändigheten av att bestämmelser meddelas om sättet för upprättande av de förrättningarna rörande handlingarna, vilka bestämmelser borde gälla jämväl för annan förrättningsman än lantmätare. En annan överlantmätare intygar, att sådana till förrättningsmän förordnade personer, som icke varit lantmätare, ofta brustit i redovisning av förrättningarna samt att det visat sig svårt att framtvinga redovisning.

Jämväl lantmäteristyrelsen anser, att man i sakägarnas intresse bör söka göra något för att även förrättningsman, som icke är lantmätare, må kunna tvingas att verkställa förrättningen i vederbörlig ordning och avkrävas redovisning för densamma. Kommissionens i sådant syfte föreslagna bestämmelse i förevarande paragraf om underrättelse om utfärdat förordnande till länets lantmäterikontor och föreskrift i 23 § om åliggande för förrättningsmannen att inom 30 dagar efter förrättningens avslutande underrätta överlantmätaren om dagen för avslutandet skulle bliva ineffektiva. För framtvingande av förrättnings handläggning i överensstämmelse med lagens bestämmelser eller meddelade tillämplighetsföreskrifter angiver lantmäteristyrelsen två i formellt avseende skilda vägar. Antingen kunde i lagen intagas bestämmelse, att närmare föreskrifter angående sättet för utförande av förrättning, som avsåges i lagen, samt angående vad förrättningsmannen hade att iakttaga med avseende å förrättningens redovisning skulle meddelas av Kungl. Maj:t. På grund av en sådan bestämmelse vore Kungl. Maj:t oförhindrad att i administrativ väg förordna, att vad som gällde i fråga om lantmäteristyrelsens och densamma underlydande befattningshavares befogenhet och skyldighet skulle äga motsvarande tillämpning, där till förrättning av ifrågavarande slag förordnats annan än lantmätare. Såsom andra alternativ nämnes, att i lagen intoges bestämmelse, att lantmäteristyrelsen skulle äga att meddela närmare föreskrifter i ämnet och att förrättningsman, som icke vore lantmätare, skulle hava samma skyldigheter i fråga om förrättningens handläggning och redovisning som jämlikt lantmäteriinstruktionen åläge lantmätare. Utan att förhållandena ordnades på något av nu angivna sätt kunde enligt styrelsens mening någon tillfredsställande ordning ej ernås. Därest styrelsens ståndpunkt vunne gillande, torde sista stycket i 23 § böra uteslutas.

Departementschefen.

Med avseende å valet av förrättningsman synes det mig knappast lämpligt att för förrättningar enligt den enskilda väglagen i allmänhet uppställa skärpta betingelser i fråga om förrättningsmannens kompetens. Dylika förrättningar äro av så skiftande natur — än kan verkställandet av förrättning kräva avsevärda kunskaper och erfarenhet på hithörande områden, än kan förrättningen vara av ganska enkel beskaffenhet — att man torde kunna utan att riskera åsidosättande av berättigade intressen bibehålla lagens nuvarande stadgande i denna del, därvid dock icke kronobetjänt synes böra särskilt nämnas bland dem, som kunna komma i fråga. Givetvis förutsättes emellertid, att den förordnande myndigheten icke underlåter att se till, att ej annan person blir utsedd till förrättningsman än sådan, som med hänsyn till de i det särskilda fallet föreliggande omständigheter besitter erforderliga förutsättningar för ett riktigt och ändamålsenligt utförande av förrättningen i fråga.

Vad däremot angår förrättning i stad eller vissa samhällen å landet är jag, såsom förut nämnts, av den åsikt, att sådana förrättningar böra utföras företrädesvis av personer, som i sin verksamhet hava särskild beröring med stadens eller samhällets stadsplaneväsen. Jag åsyftar härvid i stadens eller samhällets tjänst anställd mätningsman eller sådan person, som av länsstyrelsen förordnats att tills vidare förrätta avstyckningar i staden eller samhället. Genom sin kännedom om ortens stadsplaneväsen och förhållanden i övrigt torde sådan tjänsteman eller förrättningsman vara särskilt skickad att såväl med hänsyn till de samhälleliga intressena som ur parternas synpunkter åstadkomma den bästa lösningen av förekommande spörsmål. Däremot torde i lagen företräde icke böra givas åt den, som av länsstyrelsen förordnats allenast att tillsvidare i staden eller vederbörande samhälle tjänstgöra såsom förrättningsman för tomtmätning. Det lärer knappast kunna förutsättas, att denne i allmänhet skall framför andra vara lämplig att verkställa förrättningar enligt enskilda väglagen. I konsekvens härmed bör ifrågavarande bestämmelse bliva gällande, utom för stad, allenast för sådant samhälle å landet, för vilket stadgandena om avstyckning i lagen om fastighetsbildning i stad äro tillämpliga, d. v. s. samhälle, för vilket skall föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser.

Emellertid torde icke såsom en ofrånkomlig regel böra gälla, att när i stads eller vederbörande samhälles tjänst anställd mätningsman finnes eller länsstyrelsen förordnat förrättningsman för avstyckningar inom staden eller samhället, sådan person skall förordnas att verkställa orten berörande förrättningar av ifrågavarande slag. Fall kunna givetvis inträffa, då det av en eller annan orsak — exempelvis om den väg, varom fråga är, till endast ringa del är belägen inom stadens eller samhällets gränser — skall befinnas lämpligare, att förordnandet gives åt annan. Alltid bör dock i dylika fall tillses, att endast sådan person kommer i fråga, som kan anses äga för det särskilda fallet erforderlig kännedom om ortens stadsplaneväsen. Det vill förefalla lämpligt, att i de fall, då förordnande kommer i fråga av annan person än i stadens eller samhällets tjänst anställd mätningsman eller förordnad förrättningsman för avstyckningar inom staden eller samhället, den förordnande myndigheten före ärendets avgörande sätter stadens eller samhällets byggnadsnämnd i tillfälle att yttra sig över föreslagen persons lämplighet. Detta synes även böra tillämpas, då fråga är om annat stadsliknande samhälle än i det nyss sagda varit avsett.

Då med avseende å förrättning, som, enligt vad nyss sagts, företrädesvis skall verkställas av viss person, sökande föreslagit någon till förrättningsman, lärer ofta vara onödigt, att, om förslaget ej är godkänt av övriga uppgivna sakägare, dessa skola föreläggas att inkomma med yttrande, huruvida de hava något att erinra mot den föreslagne. I dylika fall synes sådan åtgärd böra företagas endast då länsstyrelsen finner skäl därtill föreligga.

Beträffande det i några yttranden framförda förslaget, att förordnande myndighet skulle bliva vederbörande överlantmätare i stället för respektive länsstyrelser, må nämnas, att då skiftesstadgekommittén på sin tid (1911)

föreslog, att förordnande av lantmätare att förrätta laga skifte skulle meddelas av förste lantmätaren i länet, detta motiverades med bl. a., att förordnandet numera vore företrädesvis en verkställighetsåtgärd samt att Konungens befallningshavande i tveksamma fall inhämtade vederbörande förste lantmätares yttrande, som följdes. I sitt 1913 avgivna utlåtande över skiftesstadgekommitténs förslag framförde lantmäteristyrelsen en del betänkligheter i förevarande avseende, vilka betänkligheter styrelsen emellertid i ett i april 1924 avgivet yttrande över ett nytt förslag till lag om delning av jord å landet m. m. ansåg hava under mellanliggande tid förlorat i betydelse; i sistberörda sammanhang fick styrelsen dock tillfälle uttala tveksamhet i fråga om huruvida en ändring av samma innebörd borde vidtagas i väglagarna och andra författningar, som innehölle bestämmelse, att ifrågakommande förordnanden kunde uppdragas även åt andra än lantmätare. Emellertid förmenar styrelsen nu, som nämnts, att denna omständighet knappast bör hindra en reform i antydd riktning.

För min del anser jag dock tillräckliga skäl för ändring i denna del icke föreligga. Låt vara att även meddelande av förordnande enligt enskilda väglagen ofta har karaktär av ren verkställighetsåtgärd, så framträder dock den förordnande myndighetens skyldighet att pröva den föreslagne personens lämplighet starkare, då till förrättningsman föreslagits annan än lantmätare eller vederbörande mätningsman. Man synes berättigad antaga, att länsstyrelserna lättare än överlantmätarna skola kunna förskaffa sig kännedom om sålunda föreslagna personers kvalifikationer för det ifrågasatta uppdraget utöver vad till lantmäterikontoren redovisade akter till tidigare av samma personer till äventyrs hållna förrättningar kunna utmärka, varom länsstyrelsen vid förefallande behov icke lärer underlåta att genom ärendets remitterande till överlantmätaren inhämta upplysning. Det vill alltså synas, som om den nuvarande lagens ståndpunkt i denna del skulle innebära de bästa betingelserna för en allsidig prövning.

Från några håll har, såsom nämnts, framhållits behövligheten av sådana bestämmelser, att även förrättningsman, som icke är lantmätare, må kunna förmås att verkställa förrättningen i vederbörlig ordning och avkrävas redovisning för densamma.

Beträffande denna fråga må beaktas, att en i vederbörlig ordning enligt enskilda väglagen förordnad förrättningsman lärer vara att anse såsom förordnad att förrätta tjänsteärende samt att sådan förrättningsman följaktligen vid förrättningens verkställande handlar under tjänstemannaansvar. Möjlighet att beivra försumlighet eller vårdslöshet från förrättningsmannens sida saknas således ingalunda, även i fall denne icke är lantmätare.

I ett avseende synes emellertid en kompletterande bestämmelse lämplig, nämligen angående redovisning av förrättningsakterna. Kommissionen föreslår, i anslutning till vad redan nu förekommer, att erforderliga stadganden rörande sättet för redovisningens fullgörande skola inflyta i lagen. Då emellertid av några yttranden framgår, att det, trots i lagen intagen föreskrift i sådant avseende, mött svårigheter att förmå förrättningsman, som ej är lantmätare, att av-

lämna förrättningsakt, torde stadgandena i förevarande avseende lämpligen böra kompletteras med av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter om att den lantmäteristyrelsen enligt gällande lantmäteriinstruktion tillkommande befogenhet att medelst föreläggande och utdömande av lämpligt vite förmå styrelsen underlydande befattningshavare att fullgöra givna föreskrifter skulle vinna motsvarande tillämpning med avseende å en icke-lantmätares redovisningsskyldighet enligt den enskilda väglagen. Bemyndigande för Kungl. Maj:t i antydd riktning synes böra inflyta i förslagets 26 §.

Med anledning av förslagets stadgande i 26 § om att i vissa fall förrättningsakt skall redovisas till stads eller samhälles byggnadsnämnd har jämkning skett i den av kommissionen föreslagna bestämmelsen om skyldighet för länsstyrelse att meddela underrättelse om utfärdade förordnanden.

16 §.

I denna paragraf gives bestämmelse om förrättningsmannen och gode männen tillkommande ersättning. Sådan ersättning ävensom övriga förrättningskostnader skola, enligt paragrafens ordalydelse i kommissionens förslag, genast erläggas av sökanden samt, om vid förrättning flera blivit bundna till väghållningsskyldighet, fördelas efter ty skäligt prövas.

I skrivelse den 20 maj 1915, nr 139, har riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t måtte till riksdagen framlägga förslag, att i fråga om sådan förrättning, som avses i enskilda väglagen, ersättning må utgå av statsmedel såväl för resa som jämväl för själva förrättningen jämte lösen för handlingar.

För innehållet i övrigt i nämnda skrivelse jämte åtskilliga därmed sammanhängande omständigheter redogöres i en kommissionens betänkande såsom bilaga 1 vidfogad P. M., vartill hänvisas.

I sitt betänkande förordar kommissionen, att beträffande förrättningar enligt enskilda väglagen förrättningsmannen tillkommande resekostnads- och traktamentsersättning måtte i varje fall gäldas av statsmedel. I övrigt böra, enligt kommissionens förmenande, kostnaderna falla på vederbörande sakägare.

Frågan om och i vad mån kostnader för förrättning enligt den enskilda väglagen böra gäldas av statsmedel kommer att särskilt för sig anmälas för Kungl. Maj:t. De bestämmelser, som kunna komma att gälla rörande statens åtagande att svara för vissa förrättningskostnader, böra icke få sin plats i den enskilda väglagen utan i administrativ författning, men torde emellertid i 16 § en hänvisning böra ske till de särskilda stadganden, som härutinnan kunna meddelas.

17 §.

Då nu föreslås, att rätt att taga vägmaterial tvångsvis skall kunna göras gällande även mot annan fastighet än sådan som skall ingå i vägsamfälligheten, torde, därest fastigheten icke av annan grund beröres av förrättningen, i rättssäkerhetens intresse bliva nödvändigt, att de, som för sådan fastighet äga föra

talan, särskilt kallas till förrättningen. Dylik särskild kallelse synes däremot icke nödvändig, om anledning eljest föreligger för vederbörande att vid förrättningen iakttaga sin rätt.

18 och 19 §§.

De jämkningar i förhållande till kommissionens förslag, som företagits i dessa paragrafer, äro uteslutande av redaktionell art; ändringen i 18 § är delvis föranledd av införandet av lagen den 27 juni 1924 om förmynderskap.

23 §.

Lantmäteristyrelsen har, beträffande paragrafens första stycke, fäst uppmärksamheten på att de i kommissionens förslag intagna orden »övriga till protokollet hörande handlingar» kunde giva anledning till att avskrift gjordes av alla kungörelser, kallelser och legitimationshandlingar, vilket syntes onödigt. Å andra sidan torde ej allmänt till nu nämnda handlingar räknas beskrivningar och fördelningslängder, varav avskrift dock städse borde utlämnas.

I anledning härav har viss jämkning skett i paragrafens ordalydelse. Dessutom har i paragrafen utsagts, att, därest förrättningsmannen biträdes av gode män, det skall tillkomma honom jämte gode männen att i fall av behov utse den person, som skall mottaga handlingarna. Slutligen har med anledning av förslagets stadgande i 26 § om att i vissa fall förrättningsakt skall redovisas till stads eller samhälles byggnadsnämnd jämkning skett i den av kommissionen föreslagna bestämmelsen om skyldighet för förrättningsman att underrätta om dagen för förrättnings avslutande.

24 §.

Det må påpekas, att med den befogenhet, som nu förordas, för väghållningsskyldig att tvångsvis kunna få rätt åt sig upplåten att hämta vägmaterial även från fastighet utanför vägsamfälligheten uttrycket sakägare vidgats att omfatta även dem, som för sådan fastighet äga föra talan. Att jämväl med avseende å dessa sakägare bestämmelsen i paragrafens senare stycke om särskilt sätt för stämnings delgivning skall vinna tillämpning, lärer vara uppenbart.

26 §.

I paragrafens första stycke har inskjutits en bestämmelse angående gäldandet av förrättningsman tillkommande gottgörelse för inställelse vid rätten.

Det torde vara lämpligt att, i fråga om domstols skyldighet att efter slutliga handläggningen av anhängiggjort mål lämna från sig förrättningsakten, föreskriva olika förfarande allt eftersom ärendet återförvisas till förrättningsmannen eller så ej sker. I det förra fallet synes det nämligen mer praktiskt, att akten överlämnas direkt till förrättningsmannen för att vara för honom tillgänglig vid ärendets förnyade behandling, och torde det i sådant fall böra åligga

denne att om ärendets återförvisande underrätta den myndighet, till vilken akten sedermera skall redovisas.

Från några städers sida har framställts som önskemål, att förrättningen rörande handlingar, vilka enligt kommissionens förslag skola redovisas till lantmäterikontoren, beträffande städerna skulle antingen redovisas till vederbörande byggnadsnämnd eller ock i avskrift överlämnas till nämnden. Det vore av största vikt — framhålles det — att dessa handlingar funnes tillgängliga i städernas arkiv för planläggnings- och fastighetsregistreringsfrågor. Även påpekas bestämmelserna om att enligt 5 kapitlet av lagen om fastighetsbildning i stad konceptakt rörande avstyckning skall förvaras under byggnadsnämndens vård och att enligt 6 kapitlet i samma lag ett exemplar av akt rörande laga skiftesförrättning i stad skall av förrättningsmannen kostnadsfritt överlämnas till byggnadsnämnden att förvaras under dess vård.

Då de sålunda framställda önskemålen synas hava visst fog för sig, men det knappast torde vara lämpligt att betunga förrättningsmannen med att göra en extra avskrift av förrättningshandlingarna, har jag velat föreslå att, om vägen, varom fråga är, eller största delen därav är belägen inom stad, förrättningsakten skall redovisas till byggnadsnämnden. Motsvarande synes då böra gälla med avseende å de samhällen på landet, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas.

Beträffande paragrafens sista stycke hänvisas till vad som yttrats vid förslagets 14 §.

28 §.

I lagens motsvarande paragraf (25 §) återfinnes bland annat bestämmelse därom, att om ersättning för intrång, som är bestämd att utgå på en gång ej betalas eller nedsättes inom vederbörlig tid, den väckta frågan skall vara förfallen.

I kommissionens förslag kvarstå nu gällande stadganden i första och andra styckena av förevarande paragraf med några avvikelser, som föranletts av att bestämmelserna utsträckts att gälla jämväl med avseende å ersättning, som skall utgå enligt 10 § i förslaget. Särskilt har, beträffande påföljden av att engångsersättning enligt 5 eller 10 § icke i behörig ordning gäldas eller nedsättes, föreskrivits, att för sådant fall den väckta frågan skall vara förfallen, »i vad ersättningstagarens rätt angår». Därmed har avsetts att förebygga, att, då dylik underlåtenhet allenast hänför sig till ersättning för upplåtelse av rätt till hämtning av väglagningsämnen enligt 10 §, en i sammanhang med berörda upplåtelse verkställd vägdelning i sin helhet skulle förfalla. Påföljden har synts böra inträda allenast beträffande rätten till hämtning av väglagningsämnen, varemot själva vägdelningen ansetts böra fortfarande äga bestånd. Såsom från några håll anmärkts, synes emellertid den sålunda tillfogade satsen, »i vad ersättningstagarens rätt angår», kunna giva anledning till tvekan om stadgandets rätta innebörd. På grund härav har viss jämkning i andra styckets ordalydelse skett, vilken jämkning i sin tur föranlett en mindre ändring i paragrafens tredje stycke.

32—37 §§.

Med dessa paragrafer givas regler för handhavande av de med vägs byggande eller underhåll förenade angelägenheter för de fall, då genom förrättning eller dom enligt denna lag bestämts, att arbetet skall av de väghållningsskyldiga utföras gemensamt. Även då gemensamheten är inskränkt till att avse allenast viss sträcka av vägen och även när för detta fall vägarbetet skall utföras av endast vissa av de väghållningsskyldiga gemensamt gälla berörda regler i tillämpliga delar.

Ifrågavarande paragrafer sakna direkt motsvarighet i nu gällande enskilda väglag. Behovet av dylika bestämmelser var ju mycket litet framträdande, då för tillämplighet av gemensamhetssystem fordrades enhälligt beslut av samtliga sakägare — härvid bortsett från undantagsbestämmelsen i lagens 10 § i fråga om dyrbarare bro. Vinner det nu framlagda förslaget till lag bifall, komma förhållandena härutinnan att gestalta sig helt olika; efter vad som synes antagligt kommer gemensamhetssystemet att i ej ringa utsträckning vinna tillämpning, och detta även mot bestridande från ett större eller mindre antal väghållningsskyldigas sida. Med kommissionen anser jag därför nödvändigt, att i lagen regler givas i omförmälda ämne.

De föreslagna stadgandena hava till förebild motsvarande bestämmelser i vattenlagens 7 kapitel, avseende marks torrläggning. Vid förslagets avfattande har man följt icke blott innehållet i de paragrafer av nämnda kapitel, vari återfinnas fullständigt uttalade föreskrifter, utan även i kapitlet förekommande hänvisningar till de stadganden, som i vissa angivna paragrafer av vattenlagens 3 kapitel behandla motsvarande förhållanden vid vattenreglering med tvångsdelaktighet.

I de över kommissionens förslag avgivna yttrandena hava ifrågavarande stadganden i allmänhet lämnats utan anmärkning. Från flera håll har dock gjorts gällande, att de många hänvisningarna till vattenlagen vore olämpliga; erforderliga ansedda bestämmelser borde intagas i den enskilda väglagen och formuleras i full anpassning till de förhållanden, varom där vore fråga.

Det må gärna medgivas, att befogade invändningar kunna göras mot att i så stor utsträckning, som här är fallet, hänvisning göres till stadganden i en annan lag. Det vill emellertid synas, som om härav följande nackdelar icke skulle vara större än att de skulle uppvägas av fördelen av att icke erhålla en alltför vidlyftig lag. Redan nu förekommer i den enskilda väglagen — i lagens 16 § — hänvisning till annan lag, nämligen skiftesstadgan. Då hänvisningarna i nu förevarande paragrafer icke synas kunna giva anledning till missförstånd samt motsvarande bestämmelser rörande torrläggningsföretag förefalla lämpliga även för företag av ifrågavarande beskaffenhet, har jag ansett mig böra följa kommissionens förslag härutinnan.

38 §.

För det fall, att, efter det skyldigheten att hålla en väg lagts på vissa fastigheter, en dylik fastighet delas, giver 1907 års lag ingen uttrycklig regel

för väghållningsskyldighetens fördelning mellan de nybildade fastigheterna, så att fördelningen blir giltig mot övriga väghållningsskyldiga. Enligt gällande lag kan visserligen hela väghållningsfrågan återupptagas, när skäl därtill äro enligt lagens 28 §, d. v. s. då sådana förändrade förhållanden inträtt, som på frågan i synnerlig mån inverka. Icke alltid skall emellertid delning av en fastighet kunna sägas innebära en så avsevärd förändring, som nu sagts, i förhållande till väghållningsfrågan i dess helhet. Hela denna frågas återupptagande synes för övrigt kunna mången gång vara ett onödigt omständligt och dyrbart förfarande för tillgodoseende av nu berörda ändamål. En så genomgripande åtgärd bör icke ifrågakomma annat än då densamma framstår såsom alldeles nödvändig för vinnande av ett tillfredsställande sakernas tillstånd.

Kommissionen har icke varit inne på detta spörsmål.

I yttrande över kommissionens förslag har från en stads sida påpekats, att vid förrättning enligt förslaget intet avgörande kunde träffas rörande sättet för fördelning av den en viss fastighet pålagda underhållsskyldighet mellan de fastigheter, i vilka den förstnämnda senare kunde komma att uppdelas. För en sådan fördelning funnes därför i brist på överenskommelse ingen annan utväg än avhållande av ny förrättning enligt förslagets bestämmelser. Detta förhållande komme att medföra allvarliga olägenheter beträffande de delar av städernas icke planlagda områden, där livlig fastighetsbildning påginge. Något enklare tillvägagångssätt borde kunna tillämpas för uppdelning av underhållsskyldigheten på de nybildade fastigheterna.

Vad sålunda anförts synes mig värt beaktande. Frånvaron av ett stadgande, som giver direkt anvisning för väghållningsskyldighetens ordnande efter styckning av i vägsamfälligheten ingående fastigheter utan väghållningsfrågans återupptagande i dess helhet, lärer för övrigt ofta kunna föranleda tveksamhet och giva anledning till tvister.

I allmänna väglagen har ett motsvarande förhållande beaktats i nämnda lags 13 och 45 §§. Om efter vägdelning jordbruksfastighet delas mellan två eller flera delägare, skola dessa svara för vägunderhållet, var i förhållande till det hans lott åsatta taxeringsvärde. Delägarna skola, om de äro flera än två, sig emellan utse en vägfogde, som i första hand svarar för delägarnas underhållsskyldighet. Intill dess vägfogde utsetts och kronobetjäningen om valet underrättats, svara delägarna solidariskt för vägunderhållet. Vill delägare, att vägen skall delas, kan detta ske antingen genom skriftlig överenskommelse mellan delägarna, som ingives till vederbörande landsfiskal, eller vid särskild förrättning med delägarna. Däröver upprättat delningsinstrument ingives till landsfiskalen.

Även beträffande de enskilda vägarna synes såsom lämplig grund för partiell fördelning av ansvaret för väghållningen med giltighet även mot övriga väghållningsskyldiga kunna antagas de nybildade fastigheternas taxeringsvärden. Härigenom erhålles en lättillämplig grund för fördelning på *alla* de nybildade fastigheterna, vare sig arbetet med väghållningen utföres gemensamt eller efter vägdelning. Tillämpning av regler, som närmare skulle mot-

svara den eljest på området gällande intresseprincipen, eller av avtalsfrihet sakägarna för de nybildade fastigheterna emellan skulle kunna leda till att vissa av de nybildade fastigheterna bleve helt befriade från väghållningsskyldighet och den ursprungligen å hela stamfastigheten vilande bördan lagd på den kanske minst bärkraftiga av de nya fastigheterna, varigenom övriga intressenters rätt skulle kunna förnärmas.

Även om arbetet med väghållningen förut utförts efter vägdelning, så att den ursprungliga fastigheten stått i ansvar för viss sträcka å marken, synes likväl knappast lämpligt att tillerkänna sakägarna för de nybildade fastigheterna rätt att påkalla förrättning för vägsträckans uppdelning å marken. Lång tid kan förflyta, innan det slutgiltiga resultatet av en dylik förrättning föreligger, detta särskilt om förrättningen överklagas, och under tiden kan, särskilt på områden, där en livligare styckning av marken börjat, nya fastigheter åter hava uppkommit. Den mest praktiska lösningen av spörsmålet synes vara, att efter uppdelning av en väghållningsskyldig fastighet arbetet med dess väghållning alltid utföres gemensamt och att beträffande denna gemensamhet reglerna i förslagets 32—36 §§ vinna tillämpning. Att märka är att, om berörda regler bliva tillämpliga, även annan väglottshavare, vars rätt kan vara beroende av att behörig styrelse finnes, kan, därest sakägarna för de nybildade fastigheterna underlåta att utse styrelse, hos länsstyrelsen påyrka förordnande av syssloman att företräda sakägarna på sätt om styrelse är stadgat.

Nu föreslagna stadganden synas böra vinna tillämpning endast beträffande sådana vägföretag, i fråga om vilka gäller vid förrättning meddelat beslut eller domstols dom enligt den enskilda väglagen, antingen 1907 års lag, i vilket hänseende intagits föreskrift i övergångsbestämmelserna, eller den nya lagen. Grundas väghållningsskyldigheten å enskild förening eller är den eljest uppkommen, beträffande väg å landet före ikraftträdandet av 1907 års lag och beträffande väg i stad före den nya lagens trädande i kraft, lärer ytterligare fördelning av skyldigheten böra bliva beroende på tolkning av föreningen eller eljest givna bestämmelser. För dessa kategorier finnas ju även i förslagets 30 § och i övergångsbestämmelserna särskilda möjligheter till frågans återupptagande i dess helhet.

De föreskrifter, som i förevarande avseende ansetts böra gälla, hava insatts i en särskild paragraf; i följd härav har ändring skett i efterföljande paragrafers numrering.

39 §.

Denna paragraf handlar om åtgärder i anledning av väglottshavares försumlighet med avseende å underhållsskyldighetens fullgörande.

Kommissionen har härutinnan hemställt om sådana ändringar i lagens motsvarande paragraf (29 §), att därest väglottshavare försummar honom åliggande vägunderhåll den tid mark är bar, annan väglottshavare äger att efter eget val antingen själv avhjälpa bristen med rätt att sedermera i rättegång mot den försumlige söka betalning för väglagningskostnaden eller att, efter hållen syn och sedan den därvid bestämda frist för bristens botande tilländagått, hos den Vägkommissionen.

försumlige söka utmätning för berörda kostnad med av synenämnden bestämt belopp, utan att dessförinnan bristen av utmätningssökanden botats. Efter lyftandet av det utmätta beloppet skulle emellertid utmätningssökanden enligt förslaget vara pliktig att ofördröjligen ombesörja arbetets utförande. Underläte han detta, yttrar kommissionen, torde den, hos vilken utmätning skett, vara berättigad att genast återfordra beloppet samt till säkerhet för denna fordran, därest stadgade förutsättningar därför föreligga, få kvarstad å utmätningssökanden tillhörig egendom.

Yttranden. I de över kommissionens förslag avgivna utlåtandena har förslaget i denna del i allmänhet lämnats utan anmärkning. I vissa yttranden hava emellertid erinringar framställts mot förslaget.

Kammarkollegium erinrar sålunda, att de föreslagna bestämmelserna ej uteslöte möjligheten vare sig för en försumlig väglottshavare att bereda de övriga allvarliga svårigheter att utfå gottgörelse för av dem verkställd bättring av brister i hans väglott eller för ömsesidiga trakasserier; fullt tillfredsställande bestämmelser i sådant avseende torde dock icke vara möjliga att åstadkomma.

Med avseende å den föreslagna ordningen för erhållande av utmätning framhåller kammarkollegium, att rätten till utmätning enligt förslaget vore förbunden med att de vitsordade bristfälligheterna icke inom den bestämda fristen blivit av den försumlige botade, något som för den utmätningssökande torde medföra en bevisningsskyldighet, som kunde vara nog så svår att fullgöra, särskilt om den försumlige delvis avhjälpt bristen, och som skulle föranleda kostnader, för vilka den utmätningssökande ej skulle vara ersättningsberättigad. Kollegium förordar därför, att förutsättning för utmätning angives vara, att den försumlige icke visat, att bristen inom samma tid till fullo botats. För ett dylikt ordnande av bevisbördan kunde i tillämpliga delar åberopas de skäl kommissionen anfört för rätten till utmätning, innan väglagningen av den utmätningssökande utförts. Jämväl från några andra håll framställas invändningar mot kommissionens förslag. Sålunda påpekar en länsstyrelse, att förutsättning för erhållande av utmätning alltid borde vara, att en fordran förelåge. En annan länsstyrelse anser, att någon garanti borde föreligga för att den, som erhållit förskottet, även komme att utföra arbetet; det föreslås, att den utmätningssökande finge lyfta det utmätta beloppet allenast mot pant eller borgen antingen för återbärande av beloppet med ränta eller för bristens botande. En tredje länsstyrelse förmenar, att den utmätningssökande borde ställa pant eller borgen, innan utmätning finge ske.

Vidkommade förslaget om *befogenhet för väglottshavare att utan föregående syn bota brist* å annans väglott anser kammarkollegium, som icke har någon huvudsaklig erinran mot den föreslagna bestämmelsen, det emellertid tvivelaktigt, om någon väglottshavare skall våga sig på att bättra brist på annans väglott utan förutgången syn. Dessutom påpekar kollegium, att punktens formulering kunde giva anledning till den uppfattningen, att bevisning icke skulle behöva företes därom, att en brist i vägunderhållet verkligen förelegat och att det utförda arbetet varit nödigt för denna brists botande. En länsstyrelse anmärker, att ett stadgande av den av kommissionen föreslagna innebörd torde giva anledning till många tvister. Genom det föreslagna förfarandet vunnes icke någon möjlighet att konstatera, huruvida försumlighet i fråga om vägunderhållet verkligen förelåge. I regel torde knappast kunna förväntas, att en tredskande väghållare, som av en granne erhållit tillsägelse att »ofördröjligen» bota bristerna, vidtoge de begärda åtgärderna eller, om han åsidosatte detta, sedan godvilligt gottgjorde de med vägens iståndsättande förbundna kost-

naderna. Enligt länsstyrelsens mening vore det ändamålsenligare, att i alla de fall, då åtgärder mot en försumlig väghållare skulle vidtagas, bristerna å vägen konstaterades medelst syn.

Departementschefen

Ej utan fog har gjorts gällande, att lagens bestämmelser i dess 29 § bruste i effektivitet. Att den vägintressent, som i angiven ordning förgäves sökt förmå annan väghållningsskyldig att bättra försummat vägunderhåll, skall, om han vill själv låta utföra arbetet, vara nödsakad att förskjuta kostnaden därför, torde ofta föranleda, att eljest behövlig åtgärd för vägens hållande i laggillt skick icke blir vidtagen. Särskilt skall så bliva förhållandet, om den, som önskar vägen bättrad, icke har erforderliga penningmedel tillgängliga eller anser risk föreligga, att den försumlige sedermera skall befinnas insolvent.

Det kan dock icke förnekas, att kommissionens förslag att medgiva rätt till utmätning för väglagningskostnaden redan innan väglagningen utförts är ägnat att väcka vissa betänkligheter. I allmänhet torde, då underlåtenhet att fullgöra prestationsskyldighet ansetts böra medföra rätt för annan att på den förres bekostnad utföra försummad åtgärd, gottgörelse ej kunna utfås förrän arbetet utförts.

Vid år 1922 företagen ändring av sista stycket av 35 § i allmänna väglagen löstes motsvarande spörsmål i fråga om de allmänna vägarna på det sätt, att kostnad för väglagning, som enligt nämnda lagrum genom landsfiskalens föranstaltande utföres, bestämdes skola förskjutas av distriktets vägstyrelse, d. v. s. tillhandahållas landsfiskalen ur vägkassan; omedelbart efter arbetets utförande skall beloppet uttagas av vederbörande väghållare eller vägfogde.

De av kommissionen för dess förslag i denna del anförda skäl synas mig emellertid övertygande. Särskilt må beaktas de svårigheter, som i detta hänseende för närvarande föreligga för en utsedd tillsyningsman. Då vid de enskilda vägar, som underhållas efter vägdelning, motsvarighet till de allmänna väghållningsdistriktens vägkassa icke finnes, synes annat sätt att ordna frågan icke stå till buds än det av kommissionen föreslagna med rätt till utmätning redan innan arbetet utförts.

Att såsom i några yttranden ifrågasatts föreskriva skyldighet för den utmätningssökande att ställa viss säkerhet, förefaller i allmänhet obehövligt, åtminstone då tillsyningsman är utsedd, och synes för övrigt kunna i viss mån omintetgöra den förenkling i förfaringssättet och den påtryckning å den försumlige, som med förslaget skulle vinnas.

Tydligen avses med kommissionens förslag, att det skall åligga utmätningssökanden att visa, att den vid synen konstaterade bristen ej inom den försumlige förelagd tid botats. På vad sätt detta skall ske angives icke. Särskilt för det fall, att den försumlige väghållaren delvis avhjälpt bristen, torde det vara av vikt, att utmätningsförrättaren får klart besked om huru han skall förfara. Att i enlighet med den av kammarkollegium framförda tanken i förevarande avseende lägga bevisbördan på den försumlige förefaller mindre lämpligt. Det synes lätt kunna inträffa, att av denne anmodade besiktningsmän hysa annan uppfattning om behövligheten av ursprungligen föreskrivna åtgärder än de förra synemännen, samt att de senare anlitade besiktningsmännens intyg till följd

härav icke kommer att stå i överensstämmelse med resultatet vid den tidigare synen. Utmätningssökandens rätt till utmätning för kostnaden för väglagningsarbeten, som enligt den tidigare synen skulle restera, torde på detta sätt äventyras. Bäst lärer vara, att om en efterbesiktning är nödvändig för att konstatera att eller i vad mån botandet av den påsynade bristen underlåtits, dylik efterbesiktning verkställes i enahanda ordning, som gällt för den ursprungliga synen. Att kostnaden för en sådan efterbesiktning rättvisligen bör stanna å den försumlige väghållaren, torde vara uppenbart. Bestämmelse om att även dylik kostnad får uttagas i samband med utmätningen bör inflyta i lagtexten.

Emellertid synes efterbesiktning ej alltid vara behövlig. Har den försumlige väghållaren medgivit, att han icke vidtagit åtgärd för bristens avhjälpande, måste en efterbesiktning endast i onödan föranleda tidsutdräkt och kostnader. Dylikt medgivande torde för att vinna beaktande böra ske skriftligen. Om den försumlige erkänt, att han underlåtit att utföra viss åtgärd, vars verkställande av de ursprungliga synemännen särskilt uppskattats, torde i analogi med vad nyss sagts efterbesiktning ej heller bliva erforderlig, om utmätningssökanden inskränker sig till att påyrka utmätning för kostnaden för sistberörda åtgärd.

Vad vidare angår den föreslagna befogenheten för väglottshavare att utan föregående syn bota brist å annans väglott, lärer härmed vara avsett särskilt att snabbt kunna vinna vägens bättrande, då uppkomna brister äro av beskaffenhet, att dröjsmål med deras avhjälpande kan medföra våda för vägfarande, eller bristernas botande eljest ej tål uppskov. Det låge ju då nära till hands att inskränka regelns tillämpning till dylika fall. Något sådant skulle emellertid försvåra tillgripandet av berörda förfaringssätt, när delade meningar kunde uppstå rörande nödvändigheten av ett snabbt inskridande. Därtill kommer, att den väglottshavare, som i nu avsedd ordning botar brist å annans väglott, är nödgad att själv förskjuta kostnaden för väglagningen samt måste, därest han vill vara säker om att utfå gottgörelse för berörda kostnad, vara beredd att med vanliga bevismedel inför domstol styrka såväl att brist förelegat som ock vad dess botande skäligen kostat. Man synes därför berättigad antaga, att detta förfaringssätt endast mera sällan skall komma till användning i annat fall än då det är direkt behövligt. Med vissa jämkningar av formell beskaffenhet biträder jag därför kommissionens förslag i denna del.

Kommissionen har slutligen med hänsyn till den i 11 § av förslaget införda bestämmelsen, att väglott skulle kunna utläggas för två eller flera väghållningsskyldiga gemensamt, i 38 och 39 §§ i sitt förslag utbytt benämningen väghållningsskyldig mot väglottshavare. Uppenbarligen avses att, då väglott utlagts för ett större eller mindre antal väghållningsskyldiga, dessa samfällt betraktas som en väglottshavare.

45 §.

Denna paragraf innehåller begränsningen i lagens tillämplighetsområde. Med den formulering, som av kommissionen givits åt densamma, lärer hava avsetts

att göra lagen tillämplig på sådant område, som beröres i 1 kap. 42 § av lagen om fastighetsbildning i stad. Är stadsplan fastställd för sådant område, bliva nämligen likväl icke samma kapitels regler om gatas upplåtande och underhåll m. m. gällande, utan skulle, därest väglagen ej bleve tillämplig, det enskilda vägväsendet bliva i huvudsak oreglerat för området i fråga. För att tydligare utmärka vad sålunda torde ha varit meningen har viss jämkning i lagtexten skett.

Förslagets stadganden om väghållningsskyldighetens utgörande efter väghållningsskyldig fastighets delning har ansetts så till vida kunna givas återverkande kraft, att de skola tillämpas på sådana företag, beträffande vilka gäller enligt 1907 års lag hållen förrättning eller enligt nämnda lag meddelad dom, och detta vare sig den väghållningsskyldiga fastigheten delats före eller efter den nya lagens ikraftträdande, i förra fallet givetvis dock endast om icke beträffande fördelning av väghållningsskyldigheten bestämmelser dessförinnan träffats. Övergångsbestämmelser.

I anledning av framställd anmärkning har i tredje stycket utsagts, att beträffande där avsedd, i stad belägen väg sakägare är berättigad att redan innan tio år förflutit från det lagen trädde i kraft i fall, som i 31 § sägs, påkalla återupptagande av frågan om underhållets fördelning.

Den genom den nya lagen utvidgade möjligheten att få ett verkligt gemensamhetssystem tillämpat skulle förlora avsevärt i betydelse, därest lagen icke i varje fall skulle omedelbart efter ikraftträdandet kunna i berörda avseende bringas i tillämpning även i fråga om företag, beträffande vilka tidigare bestämts, att arbetet med väghållningen utföres efter vägdelning. Med anledning därav har ett stadgande härom intagits i övergångsbestämmelserna.

Lag om tillfällig väg för visst ändamål.

I skrivelse den 27 mars 1912, nr 44, har riksdagen anhållit, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, i vad mån och under vilka villkor ägare av fastighet må kunna tillförsäkras möjlighet att även i andra fall, än enligt gällande lagstiftning är medgivet, taga väg över annans mark, då sådant är nödigt för utforsling av skogsprodukter eller andra produkter från fastigheten, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av denna utredning kunde föranledas.

Över riksdagens skrivelse hava efter remisser utlåtanden avgivits av samtliga länsstyrelser, varjämte yttranden inkommit från kronofogdar och länsmän i vissa län samt åtskilliga hushållningssällskap, skogsvårdsstyrelser och förste lantmätare ävensom från en kommunalnämnd och vissa enskilda personer.

Beträffande innehållet i de sålunda avgivna yttrandena hänvisas till en vägkommissionens betänkande såsom bilaga 2 åtföljande sammanfattning av berörda yttranden.

Såsom förut nämnts har vägkommissionen, som fått handlingarna i ärendet till sig remitterade för avgivande av utlåtande, avlämnat ett förslag till lag om tillfällig väg för visst ändamål. Med detta förslag avses att för ändamålsenligt tillgodogörande av skog eller annan till en fastighet hörande naturtillgång — sten, grus, sand o. s. v. — åt vederbörande för denna fastighet skapa möjlighet att under vissa villkor tvångsvis erhålla upplåtelse av mark för tillfällig farväg över annan fastighet under viss tid, högst fem år, eller rätt att tillfälligt begagna enskild farväg, som är anlagd över annan fastighets område, under enahanda tid, allt mot ersättning för det intrång, som skulle orsakas av upplåtelsen. Beträffande de föreslagna närmare bestämmelserna härom samt beträffande förslagets stadganden rörande ordningen för prövning av frågor om dylika upplåtelser m. m. hänvisas till betänkandet.

Såsom framgår av ett vid betänkandet fogat särskilt yttrande av friherre P. M. af Ugglas, har denne ledamot av kommissionen icke kunnat biträda kommissionens förslag i förevarande del.

I de över kommissionens förslag avgivna utlåtandena äro meningarna synnerligen delade med avseende å behovet och lämpligheten av en sådan lag, som nu av kommissionen framlagts. Särskilt kan nämnas, att i fråga om det län, från vilket stadganden i förevarande avseende särskilt påyrkats inom riksdagen, eller Kopparbergs län, vederbörande skogsvårdsstyrelse, till vilken länsstyrelsen ansluter sig, funnit frånvaron av lagbestämmelser i ämnet ej vålla några som helst svårigheter, utan fastmer ansett vissa olägenheter kunna bliva förbundna med sådana bestämmelser. Jämväl ett flertal andra myndigheter avstyrker lagförslagets upphöjande till lag, åtminstone i den form, vari detsamma för närvarande föreligger.

Departementschefen.

Då genom den utredning i ärendet, som i anledning av riksdagens ovannämnda skrivelse företagits, synes ådagalagt, att åtminstone något mera allmänt förekommande behov av lagstiftning i ämnet ej hittills gjort sig gällande, har jag för närvarande ej ansett mig kunna tillstyrka, att förslag i saken framlägges.

Sedan departementschefen därefter uppläst i enlighet med ovan angivna grunder inom departementet upprättat förslag till lag om enskilda vägar, hemställer departementschefen, att lagrådets utlåtande över nämnda förslag måtte, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, inhämtas medelst utdrag av protokollet.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet:

Nils Ädelgren.

Förslag
till
Lag om enskilda vägar.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Denna lag avser enskild väg, som för en eller flera fastigheter är till stadigvarande nytta såsom farväg, vare sig för hemkörslor eller för utfart eller eljest.

2 §.

Är för fastighets ändamålsenliga brukande av synnerlig vikt, att väg för den fastighet bygges över annan fastighets område, och kan ej sådant lända till märkligt men för den senare fastigheten, skall därifrån upplåtas den mark, som åtgår till vägen.

3 §.

Prövas väg, som är anlagd över en fastighets område, vara av synnerlig vikt för ändamålsenligt brukande av annan fastighet, skall vägen upplåtas till begagnande jämväl för denna fastighet, där ej sådant skulle lända någon, som förut äger nyttja vägen, till märkligt men; och vare om underhåll av väg, som sålunda upplåtes, lag som i 6 § sägs.

4 §.

Är väg, som någon vill bygga för sin fastighets behov, tillika av synnerlig vikt för ändamålsenligt brukande av annan fastighet, skall denna fastighet deltaga i vägens byggande.

Såsom byggande av väg anses i denna lag jämväl omläggning eller väsentlig förbättring av väg.

5 §.

För upplåtelse av mark till väg, så ock för annat intrång, som orsakas av vägs byggande eller begagnande, skall gäldas ersättning, som bestämmes i penningar att utgå på en gång.

6 §.

Väg, som prövas vara till stadigvarande nytta för två eller flera fastigheter, skall av dem samfällt underhållas.

Vad i denna lag stadgas om underhåll av väg gälle ej allenast underhållet den tid mark är bar, utan ock vägs öppenhållande vintertiden vid snöfall; dock skall, i fråga om vinterväghållet och dess fördelning, avseende göras endast å vägens begagnande såsom vinterväg.

7 §.

Skyldigheten att bygga eller underhålla väg skall mellan de fastigheter, som skyldigheten åligger, fördelas med hänsyn till den omfattning, vari de beräknas komma att begagna sig av vägen; dock må den, som icke fordrat vägen, icke åläggas större andel än som svarar mot den nytta hans fastighet genom vägen beredes.

8 §.

I avseende å vägbyggnadsskyldigheten svare för fastighet, som tillhör kronan eller allmän inrättning, innehavaren och för annan fastighet dess ägare; dock svare ej ny innehavare eller ägare för bidrag, som förfallit till betalning, innan han blev innehavare eller ägare.

Fastighets vägunderhåll ligge, därest fastigheten tillhör kronan eller allmän inrättning, å innehavaren samt eljest å ägaren. Är jordbruksfastighet upplåten åt landbo eller arrendator, åligge vägunderhållet denne.

I fråga om ansvarighet för prästgårds enskilda väg är särskilt stadgat.

9 §.

Väg skall till läge och sträckning samt till bredd och anordning i övrigt byggas så, att ändamålet med vägen må utan oskälig kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för annan.

Väg skall underhållas så, som dess ändamål fordrar.

Till väg räknas å ömse sidor diken, i den mån sådana tarvas.

Ej må någon betungas med byggande eller underhåll av väg till större bredd än 4 meter, oberäknat diken, med mindre tvingande skäl för en större vägbredd prövas föreligga.

10 §.

Om byggande eller underhåll av väg på grund av förrättning eller dom enligt denna lag åligger fastighet och för fullgörande därav tarvas, att sand, grus eller sten tages å annan fastighet, skall rätt i sådant avseende upplåtas för den förra fastigheten, där ej detta kan lända den andra till märkligt men.

För upplåtelse, som nu sagts, så ock för intrång, som därav föranledes, skall ersättning gäldas i penningar.

Vid begagnande av rätt, som i denna paragraf avses, skall så förfaras, att den fastighet, som därav besväras, ej betungas mer än nödigt är.

11 §.

Arbetet med vägs byggande eller underhåll skall av de väghållningsskyldiga utföras antingen gemensamt eller, efter vägdelning, så att en var av dem eller, där särskilda omständigheter därtill föranleda, vissa eller samtliga gemensamt stå i ansvar för viss sträcka å marken (väglott).

Vid vägdelning skall, allt efter som fråga är om vägs byggande, dess underhåll den tid mark är bar eller dess öppenhållande vintertiden vid snöfall, hänsyn tagas till sådana omständigheter, som inverka på kostnaden i motsvarande avseende, så att, där större svårighet möter, skälig minskning i väglott däremot beräknas. I följd härav skall, i den mån anledning därtill förekommer, delning av väg verkställas särskilt för byggandet, särskilt för underhållet den tid mark är bar och särskilt för vinterväghållet.

12 §.

Kan ej överenskommelse träffas om rätt att för fastighet bygga eller begagna väg över annan fastighets område eller om fastighets skyldighet att deltaga i vägs byggande eller underhåll eller om fråga, som i 10 § avses, skall saken företagas till prövning vid förrättning på stället i den ordning nedan stadgas.

Skall vid förrättning verkställas delning av väg för byggande eller för underhållet den tid mark är bar, skall ock i sammanhang därmed, när anledning därtill förekommer, prövas fråga om upplåtelse av rätt, som i 10 § sägs.

13 §.

Rätt att påkalla förrättning, som avses i denna lag, så ock att därvid föra talan tillkomme för fastighet, som saken förmenas angå, dess ägare.

Är enligt 8 § annan än ägaren pliktig att svara för fastighets vägunderhåll, äge ock han att äska förrättning för bestämmande av detta underhåll ävensom föra talan vid varje förrättning, där fråga är om underhållet.

Om enligt 8 § annan än ägaren svarar för fastighets väghållningsskyldighet, skall beträffande sådan fråga, som omförmäles i 10 §, vad i andra stycket stadgas äga motsvarande tillämpning.

Är fastighet, över vars område väg skall byggas eller från vilken upplåtelse av sådan rätt, som i 10 § sägs, skall ske, upplåten under nyttjanderätt, vare jämväl nyttjanderättshavaren berättigad att föra talan vid förrättning angående vägens byggande eller upplåtelse av sådan rätt, som nyss sagts.

14 §.

Till företagande av förrättning enligt denna lag skall länsstyrelsen på ansökning förordna lantmätare eller annan person, åt vilken uppdraget finnes kunna anförtros.

För förrättning, som avser stad eller samhälle å landet, för vilket skall föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser, skall till förrättningsman företrädesvis förordnas i stadens eller samhällets tjänst anställd mätningsman eller av länsstyrelsen jämlikt 5 kap. 2 § i lagen om fastighetsbildning i stad förordnad förrättningsman för avstyckningar inom staden eller samhället.

I ansökningen bör fullständigt uppgivas ärendets omfattning och beskaffenhet, de fastigheter, saken förmenas angå, samt vederbörande ägares och innehavares namn och hemvist. Har sökanden föreslagit någon till förrättnings-

man, och finnes ej förslaget godkänt av övriga uppgivna sakägare, förelägge länsstyrelsen dem genom kungörelse, som uppläses i kyrkan för den eller de församlingar, där nämnda fastigheter äro belägna, att inom viss tid, vid förlust av rättighet att över förslaget höras, inkomma med yttrande, huruvida de hava något att erinra emot den föreslagne. Därest förrättningen avser stad eller sådant samhälle som i andra stycket sägs, skall dock kungörelse ej ske, med mindre länsstyrelsen finner skäl föreligga för inhämtande av övriga sakägares yttrande. Yppas ej stridighet, varde den föreslagne förordnad, där annat ej föranledes av stadgandet i andra stycket samt den föreslagne i övrigt finnes lämplig och laga hinder ej möter; i motsatt fall, ävensom då icke någon blivit föreslagen, förordne länsstyrelsen som skäligt prövas.

Om förordnandet skall underrättelse av länsstyrelsen meddelas länets lantmäterikontor eller, därest förrättningsakten jämlikt 26 § skall redovisas till byggnadsnämnd, denna nämnd.

15 §.

Förrättningsmannen skall, om han finner sådant nödigt eller någon av sakägarna det äskar, vid förrättningen biträdas av två gode män, vilka av sakägarna eller, om dessa ej åsämjas, av förrättningsmannen utses bland dem, som äro valda till nämndemän eller till ledamöter i ägodelningsrätt eller till gode män vid lantmäteri- eller mätningsförrättningar.

Bestämmes under förrättningens fortgång, att gode män skola tillkallas, må det ej verka rubbning av åtgärd, som därförinnan vidtagits.

Stanna förrättningsmannen och gode männen i olika meningar, gälle vad de flesta säga. Har var sin särskilda mening, gälle förrättningsmannens.

16 §.

För förrättningen njute förrättningsmannen och gode männen ersättning, den förre i likhet med vad för lantmätare och de senare i enlighet med vad för gode män vid lantmäteriförrättningar är eller varder stadgat. Den ersättning, så ock kostnad för kallelser eller annat, som för förrättningen är av nöden, skall, där ej annorlunda stadgas, av sökanden genast erläggas. Bliva vid förrättning flera till väghållningsskyldighet bundna, skall den ersättning och kostnad fördelas efter ty skäligt prövas.

17 §.

I fråga om förrättningen skola, såvitt ej annorlunda i 19 § stadgas, bestämmelserna i 3 kap. skiftesstadgan, i vad de avse annan lantmäteriförrättning än laga skifte, så ock vad i 17 kap. samma stadga föreskrives angående protokoll vid lantmäteriförrättning i tillämpliga delar lända till efterrättelse; och skall vad enligt skiftesstadgan i anförda delar gäller om lantmätare i avseende å förrättning, varom i denna lag sägs, lämpas till förrättningsman.

Är förrättningsman lantmätare, må därav ej föranledas vidsträcktare tillämpning av skiftesstadgan än vad nu är sagt.

Skall vid förrättning prövas fråga, som i 10 § sägs, och riktas anspråk enligt nämnda stadgande mot fastighet, som eljest icke beröres av förrättningen, skola de, som för denna fastighet äga föra talan, minst åtta dagar förut bevisligen särskilt kallas till förrättningen.

18 §.

Är någon sakägare å okänd ort eller så fjärran, att han ej kan bevaka sin rätt, och är icke någon förordnad eller eljest veterligen behörig att för honom tala och svara, begäre förrättningsmannen förordnande av god man för den bortovarande enligt lagen om förmynderskap.

19 §.

Är uppenbart, vilka med avseende å förrättningen äro sakägare, må, utan hinder av att kungörande och kallelse ej verkställts i den ordning, som i 22 och 23 §§ skiftesstadgan sägs, förrättningen företagas, där samtliga sakägarna infinna sig eller av förrättningsmannen blivit minst åtta dagar förut bevisligen kallade till förrättningen.

20 §.

Vid förrättning skall efter omständigheterna tillses:

huruvida väg över fastighets område må för annan fastighet byggas eller begagnas;

huru väg bör byggas till läge, sträckning, bredd och anordning i övrigt;

vilka fastigheter skola vara pliktiga att deltaga i vägs byggande eller underhåll sommar- eller vintertiden, och huru stor andel i skyldigheten skall åligga en var fastighet (andelstal);

huruvida arbetet med vägs byggande eller underhåll skall av de väghållningsskyldiga utföras gemensamt eller efter vägdelning samt, i senare fallet, huru delningen skall verkställas;

huruvida åt fastighet bör upplåtas sådan rätt, som i 10 § omförmäles, samt vad i avseende därå skall iakttagas;

huruvida ersättning enligt 5 eller 10 § skall gäldas samt till vilket belopp eller, där ersättning enligt 10 § ej lämpligen kan bestämmas till visst belopp, efter vilka grunder ersättningen skall beräknas;

huru utgift för förrättningen skall mellan de väghållningsskyldiga fördelas.

21 §.

Förrättningsmannen skall söka att såvitt möjligt mellan samtliga sakägare åstadkomma förening; och varde, där sådan förening sker, särskild avhandling därom upprättad, av sakägarna underskriven samt medelst förrättningsmannens och närvarande gode mäns påskrift vitsordad.

Rörer förening kronans eller allmän anstalts rätt, skall, ändå att dess ombud därå ingått, föreningen i avseende å sådan rätt ej gälla med mindre den varder av vederbörande myndighet godkänd.

22 §.

I den mån ej enligt 21 § förening mellan sakägarna kan åstadkommas, varde saken av förrättningsmannen med gode männen, där han av sådana biträdes, prövad jämlikt de i denna lag stadgade grunder; och skola de, sedan alla vid förrättningen förekommande frågor blivit genom förening avgjorda eller behörigen utredda, på grund av vad sålunda förekommit för sakägarna framlägga skriftligt utlåtande i saken.

Angår denna byggande eller underhåll av väg, och skall, enligt vad nedan sägs, för handhavande av de med byggandet eller underhållet av vägen eller viss väglott förenade angelägenheter styrelse utses, skola förrättningsmannen och gode männen uppdraga åt en eller flera av de väghållningsskyldiga att i nedan stadgad ordning utfärda kallelse till sammanträde för styrelseval.

Sist förklaras förrättningen avslutad med tillkännagivande, att den därmed missnöjde äger att, på sätt 24 § innehåller, fullfölja sin talan.

23 §.

Avskrift av förrättningsprotokollet med det i 22 § omförmälda utlåtande samt de vid förrättningen ingångna föreningar och övriga vid förrättningen upprättade handlingar ävensom kopia av karta, där sådan vid förrättningen upprättats, skola av förrättningsmannen inom trettio dagar efter förrättningens avslutande överlämnas till någon i orten boende pålitlig person, som av sakägarna eller, om dessa ej äro ense, av förrättningsmannen med gode männen, där han av sådana biträdes, utses att mottaga samma handlingar; och vare dessa hos den sålunda utsedde tillgängliga för en var, som åstundar att granska eller avskriva dem.

Förrättningsmannen åligge jämväl att inom tid, som i första stycket sägs, om dagen för förrättningens avslutande skriftligen underrätta länets lantmäterikontor eller, därest förrättningsakten jämlikt 26 § skall redovisas till byggnadsnämnd, denna nämnd.

24 §.

Är sakägare missnöjd med förrättning, skall han vid talans förlust inom nittio dagar efter förrättningens avslutande instämma samtliga övriga sakägare till domstol.

Äro svarandena flera än tio, skall i avseende å stämningens delgivning vad i 11 kap. 12 och 25 §§ rättegångsbalken stadgas om stämning å helt byalag äga motsvarande tillämpning.

25 §.

Klandras ej förrättning så som i 24 § sägs, gånge det därvid meddelade utlåtande, i vad det avser annan fråga än i 39 § omförmäles, i verkställighet såsom laga kraft ägande dom.

26 §.

När stämning, varom i 24 § förmäles, är utfärdad, skall å landet domaren och i stad rättens ordförande därom genast underrätta förrättningsmannen, vilken har att till domstolen insända förrättningen rörande protokoll och övriga handlingar jämte karta, där sådan vid förrättningen upprättats. Förrättningsmannen vare ock pliktig, där domstolen så prövar nödigt, att inställa sig vid rätten för att i målet höras. Gottgörelse åt förrättningsmannen för sådan inställelse skall förskjutas av den part, som klandrat förrättningen; och pröve domstolen i slutliga utslaget, huruvida kostnad, som någon sålunda förpliktas att gälda, skall helt eller delvis gottgöras honom av annan part.

Efter målets slutliga handläggning skall, därest ärendet icke återförvisas till förrättningsmannen, förrättningsakten jämte avskrift av i målet meddelat utslag från rätten översändas till länets lantmäterikontor eller, om vägen varom fråga är eller största delen därav är belägen inom stad eller samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, till byggnadsnämnden för att där förvaras; och skall tillika avskrift av utslaget genom rättens försorg tillställas förrättningsmannen. Varder ärendet återförvisat till förrättningsmannen, skall förrättningsakten jämte avskrift av i målet meddelat utslag från rätten översändas till denne; och vare förrättningsmannen skyldig att omedelbart om ärendets återförvisande underrätta den myndighet, till vilken förrättningsakten sedermera skall redovisas.

Föres ej talan mot förrättningen, åligge förrättningsmannen att inom ett år efter dess avslutande insända förrättningsakten till den myndighet, hos vilken, efter vad i andra stycket sägs, akten skall förvaras.

Närmare föreskrifter angående påföljd för förrättningsman av försummelse att redovisa förrättningsakt utfärdas av Konungen.

27 §.

Yppas tvist mellan ägare, innehavare av nyttjanderätt eller andra om bättre rätt till vad såsom ersättning enligt 5 eller 10 § skall utgå, skall den tvist hänvisas till särskilt utförande.

28 §.

Har, efter ty i 27 § sägs, tvist yppats om bättre rätt till vad såsom ersättning enligt 5 eller 10 § skall utgå, varde beloppet nedsatt hos länsstyrelsen och stånde sedan i avbidan på tvistens slutliga avgörande i kvarstad.

Är ersättningen bestämd att utgå på en gång, må ej arbete å annans mark verkställas eller åtgärd eljest till förfång för annan vidtagas, innan ersättningen blivit till ersättningstagaren gulden eller, efter ty nyss är sagt, hos länsstyrelsen nedsatt. Varder ej sådan ersättning gulden eller nedsatt inom tid, som i laga ordning blivit bestämd, eller, om dylik bestämmelse saknas, inom fem år efter det ersättningens belopp fastställdes, vare den väckta frågan i sin helhet eller, om ersättningen avsett upplåtelse som i 10 § sägs, frågan om sådan upplåtelse förfallen.

Har sakägare utöver sin andel guldit eller nedsatt ersättning, som i andra stycket avses, njute han efter utgången av den i samma stycke omförmälda tid, där ej den väckta frågan i sin helhet eller fråga om upplåtelse, som i 10 § sägs, förfallit, hos den ersättningsskyldige utmätning för vad sålunda utgivits.

29 §.

Är genom förrättning eller dom bestämt om byggande eller underhåll av väg, have en var fastighet, som, efter ty bestämt är, har att deltaga i kostnaden för vägen, även mot ny ägare av fastighet, över vars område vägen är lagd, rätt att begagna densamma.

30 §.

Träffas annorledes än vid förrättning, varom ovan stadgas, förening i fråga om vägs underhåll, äge, sedan tio år förflutit från det föreningen ingicks, en var sakägare, ändå att föreningen är sluten för längre tid, påkalla ny fördelning av underhållet; dock skall i ty fall föreningen tillämpas intill dess den nya fördelningen vunnit laga kraft.

Är förening, som i denna paragraf avses, skriftligen upprättad och av vittnen styrkt, äge en var av dem, som däri deltagit, låta intaga föreningen i domboken hos domstolen i ort, där fastighet som föreningen angår är belägen. Sedan vare föreningen gällande även emot framtida ägare eller innehavare av den fastighet, så ock, där intagandet i domboken ägt rum i stad, där rådstuvurätt finnes, inom en månad och eljest sist vid det ting, som infallit näst efter två månader sedan föreningen ingicks, mot den, som efter föreningens träffande men före dess intagande i domboken blivit ägare eller innehavare. Förening, som slutits för boställe eller sådan, på viss tid upplåten fastighet, som tillhör kronan eller allmän inrättning, have dock ej verkan mot senare innehavare, med mindre föreningen blivit av vederbörande myndighet godkänd.

31 §.

Inträda, sedan fråga om rätt att för fastighet bygga eller begagna väg över annan fastighets område eller om skyldighet att deltaga i vägs byggande eller underhåll eller om rättighet, som i 10 § avses, blivit genom förening eller eljest i laga ordning avgjord, sådana förändrade förhållanden, som på frågan i synnerlig mån inverka, äge en var sakägare påkalla frågans återupptagande.

32 §.

Har genom förrättning eller dom enligt denna lag bestämts, att arbete med vägs byggande eller underhåll skall av de väghållningsskyldiga utföras gemensamt och äro dessa flera än två, skall för handhavande av de med byggandet eller underhållet förenade angelägenheter utses styrelse, bestående av en eller flera ledamöter.

Vilja de väghållningsskyldiga antaga stadgar rörande handhavande av sagda angelägenheter, stånde dem fritt; dock vare dylika stadgar ej gällande, med mindre de blivit av länsstyrelsen granskade och fastställda.

33 §.

Innan anmälan om styrelseval gjorts hos länsstyrelsen, må ej i fall, som i 32 § avses, arbete å annans mark verkställas eller åtgärd eljest till förfång för annan vidtagas.

Sker ändring i styrelsens sammansättning, skall styrelsen ofördröjligen göra anmälan därom hos länsstyrelsen.

Om anmälan, som i denna paragraf sägs, skall underrättelse på de väghållningsskyldigas bekostnad intagas i länskungörelserna.

34 §.

Vad i 3 kap. 15 samt 17—21 §§ vattenlagen är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fall, som i 32 § denna lag avses; dock skall förordnande, som i 3 kap. 17 § vattenlagen sägs, införas i länskungörelserna och skall talan, varom i 3 kap. 20 § samma lag förmäles, anhängiggöras hos den allmänna underrätt, som i 41 § denna lag stadgas.

35 §.

Har genom förrättning eller dom enligt denna lag bestämts, att arbete med vägs byggande eller underhåll skall av de väghållningsskyldiga utföras gemensamt, skall rätten att handhava de med byggandet eller underhållet förenade angelägenheter utövas å sammanträde, därvid en var väghållningsskyldig äger rösträtt efter det andelstal, som är bestämmande för hans delaktighet i väghållningsskyldigheten. Kallelse till sammanträde skall, där ej i särskilda stadgar annorledes bestämts, antingen skriftligen delgivas samtliga väghållningsskyldiga minst en vecka före sammanträdet eller ock minst fjorton dagar därförut kungöras såväl i kyrkan för den eller de församlingar, där vägen är belägen, som ock i minst en av ortens tidningar. Beträffande sådant sammanträde skall i övrigt vad i 3 kap. 22 § vattenlagen är föreskrivet i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

36 §.

Vad i 3 kap. 23—25 §§ vattenlagen är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fall, som i 35 § denna lag avses; dock skall talan, varom i 3 kap. 23 § vattenlagen förmäles, anhängiggöras hos den allmänna underrätt, som i 41 § denna lag stadgas.

37 §.

Har genom förrättning eller dom enligt denna lag bestämts, att arbete med byggande eller underhåll av viss väglott skall utföras av vissa eller samtliga väghållningsskyldiga gemensamt, skall för dylikt fall vad i 32—36 §§ är stadgat i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

38 §.

Har genom förrättning eller dom enligt denna lag blivit bestämt angående skyldighet att deltaga i vägs byggande eller underhåll, och varder väghåll-

ningsskyldig fastighet delad, vile den ursprungliga fastighetens väghållningsskyldighet å de nybildade fastigheterna, å en var i förhållande till åsatt taxeringsvärde.

Därest arbetet med vägens hållande utförts efter vägdelning, så att den ursprungliga fastigheten stod i ansvar för viss sträcka å marken, skall efter fastighetens delning arbetet av de väghållningsskyldiga utföras gemensamt, och skall för sådant fall vad i 32—36 §§ är stadgat i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

39 §.

Försummar väglottshavare att den tid mark är bar underhålla sin väglott i laggillt skick, och bättrar han ej ofördröjligen efter tillsägelse, må annan väglottshavare hålla syn genom två ojäviga män, av vilka den ene skall vara lands- eller stadsfiskal, nämndeman, ledamot i ägodelningsrätt eller god man vid lantmäteri- eller mätningsförrättningar. Varder vid synen, till vilken den försumlige i god tid kallas, bristen vitsordad, förelägge synemännen honom viss tid, ej kortare än åtta dagar, inom vilken han skall hava botat bristen, vid äventyr att densamma eljest må avhjälpas av den som påkallat synen. Denne låte efter utgången av sagda tid, till utrönande av huruvida vid synen befunna brister blivit avhjälpta, anställa efterbesiktning i enahanda ordning som om syn stadgas; dock vare sådan besiktning icke behövlig, därest den försumlige avlämnat skriftligt erkännande, att åtgärd för bristens avhjälpande ej vidtagits. Därefter njute den som fordrar rättelse utmätning hos den försumlige ej mindre för kostnaden för synen och, där efterbesiktning varit behövlig, för sådan besiktning än även för det belopp, vartill det eftersatta arbetet av synemännen uppskattats, samt vare pliktig att därefter ofördröjligen ombesörja detta arbetes utförande. Nöjes ej den andre däråt, instämme sitt klander till domstol inom tre månader efter utmätningen eller vare sin talan kvitt.

Den som fordrar rättelse äge ock, därest väglott ej ofördröjligen efter tillsägelse bättras, själv bota befintlig brist och njute sedan av den försumlige betalning för vad väglottens försättande i laggillt skick visas skäligen hava kostat.

Vad i andra stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning i avseende å vinterväghållningen.

40 §.

Vilja för övervakande av delad vägs underhåll väglottshavarna förena sig att anställa särskild tillsyningsman, stånde dem fritt.

Äro väglottshavarna flera än fem, äge en var av dem fordra, att tillsyningsman utses. Bliva de ej om valet ense, skall länsstyrelsen på anmälan utse tillsyningsman; bestämme ock, där så påkallas, vad arvode bör tillkomma honom och huru det bör mellan väglottshavarna till utgörande fördelas, allt efter ty skäligt prövas.

Tillsyningsman entledigas av väglottshavarna, såvida de därom äro ense. I annat fall må frågan av en var underställas prövning av länsstyrelsen, som förordnar efter omständigheterna.

Där till följd av vad sålunda är stadgat tillsyn å vägs underhåll utövas av särskild person, skall vad i fråga om åtgärder mot försumlig väglottshavare enligt 39 § gäller om annan väglottshavare i stället äga tillämpning å bemälde tillsyningsman.

41 §.

Mål, som i denna lag avses, skall upptagas vid allmän underrätt i den ort, där vägen varom fråga är eller största delen därav är belägen.

I avseende å länsstyrelses behörighet i frågor enligt denna lag skall vad nu är sagt äga motsvarande tillämpning.

42 §.

Över länsstyrelses beslut i frågor, som i 14, 32, 34, 37, 38 och 40 §§ avses, må klagan hos Konungen i vederbörande statsdepartement föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

43 §.

Vad i denna lag stadgas angående fastighet gälle ock i tillämpliga delar beträffande gruva, bergverk, vattenverk, fabrik eller med fabrik jämförlig inrättning, ändå att sådan egendom icke är att till fast egendom hänföra.

44 §.

Om byggande av väg i anledning av laga skifte så ock om rätt till väg för gruva och vattenverk är särskilt stadgat.

45 §.

Denna lag skall beträffande stad eller samhälle å landet, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, ej äga tillämpning såvitt angår stadens eller samhällets till bebyggande planlagda område.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1927, vilken dag lagen den 5 juli 1907 (nr 48) om enskilda vägar på landet skall upphöra att gälla; dock att fråga, för vars prövning förrättning enligt sistnämnda lag blivit före den 1 januari 1927 påkallad, skall handläggas och bedömas enligt den äldre lagen.

Har med stöd av lagen den 5 juli 1907 genom förrättning eller dom blivit bestämt, att väg skall byggas eller underhållas av två eller flera egendomar, skall för dylikt fall vad i den nya lagen är stadgat om sådan rätt, som avses i 10 §, äga motsvarande tillämpning. Har om väghållningen blivit på angivna sätt bestämt, skall jämväl, därest väghållningsskyldig fastighet efter den nya lagens ikraftträdande delas eller sådan delning dessförinnan ägt rum utan att bestämmelser om väghållningsskyldighetens fördelning mellan de nybildade fastigheterna träffats, vad i den nya lagen i sistnämnda hänseende stadgas äga motsvarande tillämpning.

Var å landet den 1 januari 1908 eller är i stad den 1 januari 1927 skyldigheten att underhålla väg genom dom eller eljest mellan två eller flera egendomar fördelad, göres i fråga om fördelningens giltighet ej genom den nya lagen ändring; dock må sakägare beträffande sådan väg påkalla fördelning av underhållet i enlighet med denna lag, beträffande väg i stad likväl, i annat fall än i 31 § avses, först sedan tio år förflutit från lagens ikraftträdande, och skall därvid den äldre fördelningen upphöra att gälla, när den nya vunnit laga kraft.

Är vid den nya lagens ikraftträdande genom dom eller eljest bestämt, att väg skall byggas eller underhållas av två eller flera egendomar efter vägdelning, skall, även i andra fall än i tredje stycket samt i 30 och 31 §§ sägs, en var sakägare äga påkalla prövning av frågan huruvida arbetet med väghållningens utförande skall fortfara i enahanda ordning eller utföras gemensamt i enlighet med därom i den nya lagen givna stadganden.

Har före ikraftträdandet av denna lag skyldigheten att underhålla väg blivit mellan två eller flera egendomar fördelad, skall med avseende å dylik fördelning vad i 39—42 §§ är stadgat äga motsvarande tillämpning, dock att, där syn enligt 29 § i lagen den 5 juli 1907 ägt rum, vad i samma lag stadgas om rätt att efter sådan syn erhålla utmätning fortfarande skall lända till efterrättelse.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 14 september 1925.

Närvarande:

justitierådet SVEDELIUS,
regeringsrådet PALMGREN,
justitierådet CHRISTIANSSON,
justitierådet HÖGSTEDT.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 8 maj 1925, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen avsedda ändamål inhämtas över upprättat förslag till *lag om enskilda vägar.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll och inför lagrådet föredragits av hovrättsrådet Gunnar Ramstedt, föranledde följande yttranden av lagrådet och dess särskilda ledamöter.

Justitierådet *Svedelius,* regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Högstedt:*

Vad som i första hand tilldrager sig uppmärksamheten i det remitterade förslaget är, att detta i motsats till den nu gällande enskilda väglagen är avsett att äga tillämpning icke blott å landet utan jämväl beträffande de delar av städerna, som ligga utom det till bebyggande planlagda området. Mot lämpligheten härav hava, såsom framgår av den i remissprotokollet lämnade redogörelsen för de över vägkommissionens förslag avgivna yttrandena, från flera håll höjts röster. De anmärkningar, som därvid framställts, gå i allmänhet ut på, att det skulle innebära en fara för stadsplaneintressena, om med lagens tillhjälp enskilda vägar på städernas utomplansområden kunde komma till stånd, utan att de myndigheter, som hava att bevaka nämnda intressen, ägde deltaga i eller åtminstone på ett verksamt sätt öva inflytande på avgörandet av frågan om vägarnas läge och sträckning. Att de i denna riktning gjorda anmärkningarna äro befogade, lärer icke kunna förnekas. Den byggnadsverksamhet, som i regel torde bliva följden av nya vägars tillkomst inom de delar av utomplansområdena, som icke äro av rent agrar natur, kan, om vid vägarnas byggande tillbörlig hänsyn icke tages till en framtida utsträckning av stadsplanen, lätt tänkas komma att medföra allvarliga olägenheter vid antagande av stadsplan för det ifrågavarande området, olägenheter, som då icke — eller i allt fall ej utan betydande ekonomiska uppoffringar för staden — kunna undanröjas. Det är väl sant, att enligt föreskrifterna i fastighetsbildningslagens femte kapitel angående avstyckning av område, som ej ingår i tomtindelning, vederbörande byggnadsnämnd har i sin hand att utöva en viss kontroll vid nybildning av fastigheter inom utomplansområdet, men det torde,

såsom i ett av de avgivna yttrandena framhållits, i regel icke låta sig göra att förhindra avstyckning utmed vägar, som lagligen kommit till stånd.

Vägkommissionen har icke ansett sig böra ingå på frågan, om och i vilken mån anordningar böra vidtagas, varigenom vid anläggning av enskild väg inom stads icke planlagda område ett tillvaratagande av stadsplaneintresset kan åstadkommas, utan hänvisat lösningen av detta spörsmål till den pågående revisionen av stadsplanelagstiftningen. Även departementschefen har såsom sin mening uttalat, att ett slutgiltigt ordnande av hithörande förhållanden kan ske först i samband med nämnda revision. Härutinnan måste man säkerligen giva departementschefen rätt, men om så är förhållandet, ligger den frågan nära, huruvida behovet av lagstiftning rörande enskilda vägar inom städernas icke planlagda områden verkligen är så trängande, att den redan nu utan tillräckligt beaktande av stadsplaneintresset bör genomföras. Att döma av vad som anförts i en av de motioner, vilka föranlett den av 1920 års riksdag gjorda framställningen, synes det huvudsakligen varit saknaden av bestämmelser rörande skyldighet att deltaga i underhållet av enskilda vägar å städernas utomplansområden, som gjort sig i någon större mån kännbar. Visserligen torde det icke kunna betvivlas, att här och var även behov av lagföreskrifter till möjliggörande av ny vägs byggande framträtt, men yttrandena i ärendet synas knappast giva stöd för antagande, att behovet i sistnämnda hänseende är så betydande, att ett uppskov med dylika föreskrifters meddelande, intill dess fullständig utredning angående beaktande av stadsplaneintresset vid ny vägs anläggande blivit verkställd, skulle komma att mera allmänt föranleda några allvarliga olägenheter. Vid sådant förhållande och då det kan förmodas, att den pågående revisionen av stadsplanelagstiftningen inom en nära liggande framtid skall bliva slutförd, synes tillrådligt att låta frågan om lagbestämmelser angående *byggande* av enskild väg å städernas ej planlagda områden vila i avvaktan på nämnda utredning. Mot ett omedelbart införande av föreskrifter rörande skyldighet att deltaga i underhåll av redan befintlig sådan väg, om rätt att å annans mark taga material till underhållsarbetet samt om rätt för fastighetsägare att begagna väg, som redan är anlagd över annan fastighets område, torde däremot hinder icke föreligga av hänsyn till något vederbörande stads allmänna intresse. Ur lagteknisk synpunkt synes det icke heller behöva möta någon svårighet att göra endast de stadganden i det remitterade förslaget, som angå sistnämnda frågor, tillämpliga beträffande städerna.

Vad här ovan sagts om vägväsendet å städernas utomplansområden äger tydligen giltighet jämväl i fråga om dylika områden, tillhörande köpingar och andra samhällen, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, och även beträffande dessa samhällen bör därför i den nu ifrågasatta lagen undantag göras i avseende å stadgandena om byggande av enskild väg. Detta skulle visserligen innebära en olikhet mot vad nu gäller, men i betraktande därav att, såsom förut framhållits, det med all sannolikhet endast är fråga om en jämförelsevis kort tid, innan bestämmelser rörande vägs byggande kunna givas, torde några nämnvärda olägenheter av borttagandet av

de nu i detta avseende gällande stadgandena, utan att desamma omedelbart ersättas av nya, icke vara att befara.

Skulle emellertid behovet av lagbestämmelser även angående byggande av enskild väg å stads utomplansområde anses vara av den trängande art, att uppskov med antagande av lagstiftning härutinnan icke bör ifrågakomma, torde det böra tagas under övervägande, om ej, utan föregripande av den slutgiltiga prövningen, möjlighet finnes att i någon mån minska de risker för stadsplaneintresset, som en dylik lagstiftning kan tänkas medföra. Det remitterade förslaget har, i avsikt att redan före frågans definitiva ordnande bereda städerna någon möjlighet till kontroll och inflytande i avseende å nya vägars läge och sträckning, upptagit bestämmelse därom, att för förrättning i fråga om enskild väg inom stads område företrädesvis skall till förrättningsman förordnas i stadens tjänst anställd mätningsman eller av länsstyrelsen förordnad förrättningsman för avstyckningar inom staden. Enligt departementschefens mening skulle en sådan bestämmelse vara ägnad att medföra avsevärda fördelar ur samhällssynpunkt; genom sin kännedom om ortens stadsplaneväsen och förhållanden i övrigt skulle mätningsmannen resp. den till förrättande av avstyckningar förordnade vara särskilt skickad att såväl med hänsyn till de samhälleliga intressena som ur parternas synpunkter åstadkomma den bästa lösningen av förekommande spörsmål. Utan att bestrida riktigheten härav kan man dock icke värja sig för farhågan, att en dylik rörande stadsplanefrågor sakkunnig förrättningsman utan stödet av ett materiellt stadgande till skydd för stadsplaneintresset i regel icke skulle kunna åvägabringa en sådan lösning av vägfrågan, att nämnda intresse tillgodoses. Bortsett från att, därest sakägarna vid förrättningen vilja träffa förening i fråga om den avsedda vägens läge och sträckning, möjlighet är honom betagen att hindra en förening, vars innehåll sätter stadens intressen i fara, lärer han i allmänhet icke heller, där frågan skall av honom prövas jämlikt de i enskilda väglagen stadgade grunderna, kunna meddela föreskrifter, ägnade att bereda stadsplanesynpunkterna vederbörligt skydd, utan att dessa föreskrifter mer eller mindre skulle komma i strid med bestämmelsen i förslagets 9 § första stycket, att väg skall byggas så, att ändamålet med vägen må utan oskälig kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för annan. I sistnämnda ord »minsta intrång och olägenhet för annan» torde man nämligen icke kunna inlägga, att hänsyn skall tagas till stadens allmänna intressen. Vad som skulle erfordras vore ett stadgande just om skyldighet att vid byggande av väg å stads ej planlagda område taga hänsyn till nämnda intressen, så att genom vägen ett framtida utsträckande av stadsplanen icke försvåras. Emellertid lärer en bestämmelse av denna allmänna innebörd icke kunna förordas, innan frågan, om och i vilken mån vederbörande stad bör vara pliktig att vidkännas de ökade kostnaderna till följd av att hänsyn sålunda tages till dess intressen, gjorts till föremål för utredning och prövning. Däremot synes det kunna ifrågasättas, om ej det omförmälda stadgandet i förslagets 9 § första stycket borde kompletteras med en bestämmelse, motsvarande 5 kap. 8 § andra stycket i lagen om fastighetsbildning i stad, en bestämmelse, varigenom således skulle

föreskrivas, att inom område, för vilket Konungen jämlikt 1 kap. 46 § andra stycket nyssnämnda lag eller motsvarande äldre lagbud förordnat, att särskilda föreskrifter skola tillämpas med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande, väg ej finge byggas så, att tillämpningen av sådan föreskrift motverkades. En dylik bestämmelse skulle icke kunna sägas vara av beskaffenhet att kränka vägintressenternas rätt; av de särskilda föreskrifterna angående byggnadsverksamhetens ordnande äro ju vägintressenterna såsom fastighetsägare bundna, och det torde därför ej innebära en obillig fordran, att de vid byggande av väg icke åt densamma giva sådan sträckning, att föreskrifternas tillämpning därigenom motverkas. Å andra sidan skulle bestämmelsen otvivelaktigt i viss mån tillgodose stadsplaneintresset beträffande område, där byggnadsverksamheten redan tagit sådant omfång, att antagande av stadsplan kan snart nog förväntas.

Därest en bestämmelse av sålunda angivet innehåll införes beträffande städernas utomplansområden, bör densamma självfallet avse även motsvarande till de stadsliknande samhällena hörande områden. Men ej nog härmed. Enligt 1 kap. 42 § fastighetsbildningslagen äger Konungen beträffande sådant område å landet, där visserligen icke finnes större sammanträngd befolkning, men där större byggnadsverksamhet är att förvänta, antingen förordna, att stadsplan för området skall upprättas, eller, om så finnes tills vidare icke böra ske, meddela särskilda föreskrifter med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande inom området. I likhet med vad fallet lärer vara med den nu gällande enskilda väglagen, skall den föreslagna lagen äga tillämpning å dylika områden. Skulle nu förbud stadgas mot byggande av väg å städers och stadsliknande samhällens utomplansområden på sådant sätt, att tillämpningen av givna föreskrifter med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande motverkas, torde med hänsyn till de likartade förhållandena motsvarande förbud böra gälla i fråga om områden å landet, för vilka jämlikt nyssberörda lagbud särskilda byggnadsföreskrifter meddelats. Än vidare synes konsekvensen bjuda, att ej heller sådant område å landsbygden, där byggnadsverksamheten förväntats få en sådan utveckling, att förordnande givits om upprättande av stadsplan för området, lämnas utan varje bestämmelse till skydd för stadsplaneintresset. För dylikt fall föreligger dock den svårigheten, att det kan dröja avsevärd tid, innan stadsplan fastställes, under vilken tid man således icke vet, huru denna kommer att gestalta sig. Då nu gällande jordstyckningslagstiftning i fråga om områdets styckning — vare sig stadsplan ännu ej fastställts eller så skett — fordrar, att styckningen icke sker på sådant sätt, att markens ändamålsenliga bebyggande försvåras, skulle måhända kunna ifrågasättas, att en motsvarande bestämmelse gåves med avseende å vägs byggande. Tanken på eventuell ersättning från det allmännas sida synes här hava mindre aktualitet än i fråga om städerna och de stadsliknande samhällena, då i förevarande fall något samhälle, mot vilket ersättningsanspråk skulle kunna riktas, icke finnes.

Då här ovan i första hand hemställts, att från den enskilda väglagens tillämpning i fråga om städers och stadsliknande samhällens utomplansområden

undantag skulle göras för samma lags bestämmelser rörande vägs byggande, har någon motsvarande hemställan icke gjorts i fråga om de områden å landet, beträffande vilka jämlikt fastighetsbildningslagens 1 kap. 42 § förordnats om stadsplans upprättande eller meddelats särskilda byggnadsföreskrifter. Tillräckliga skäl synas nämligen icke föreligga för att, låt vara för en kortare tid, ställa fastighetsägarna inom dylika områden utan möjlighet att vid behov få vägbyggnadsfrågan tvångsvis ordnad. Sannolikheten för att denna fråga i allmänhet får sin lösning utan de särskilda fastighetsägarnas ingripande kan för ifrågavarande områden förefalla något mindre än för de till städerna och de stadsliknande samhällena hörande utomplansområdena, beträffande vilka vederbörande kommunala myndigheter lättare kunna tänkas intressera sig för vägfrågans ordnande. Att redan nu, innan motsvarande bestämmelser för de till städer och stadsliknande samhällen hörande utomplansområdena blivit utformade, ensamt för ifrågavarande områden å landet införa någon bestämmelse till skydd för stadsplaneintresset synes knappast lämpligt.

3 §.

Justitierådet *Svedelius* och regeringsrådet *Palmgren:*

På sätt vägkommissionen föreslagit, torde slutorden i denna paragraf »och vare om underhåll» etc. böra uteslutas. Med kommissionens utgångspunkt eller att förevarande paragraf allenast avser väg, som är till stadigvarande nytta för två eller flera fastigheter, bliva dessa slutord obehövliga, då, såsom kommissionen framhållit, genom desamma ej utsäges annat eller mera än som i sådant fall direkt följer av stadgandet i 6 §. Det synes emellertid kunna ifrågasättas, om denna utgångspunkt är undantagslöst riktig. Att en över en fastighets område för dess enskilda behov anlagd väg på grund av ändrade förhållanden upphör att för denna fastighet vara till *stadigvarande* nytta, kan väl ej anses alldeles uteslutet. Men om i ett sådant fall en annan fastighet med stöd av förevarande paragraf förskaffar sig rätt att begagna vägen, blir det uppenbarligen den senare fastighetens ensak att underhålla densamma. Den genom slutorden gjorda hänvisningen till regeln i 6 § bleve således under nu angiven förutsättning missvisande. Häri skulle tydligen ligga ett ytterligare skäl för den av kommissionen förordade uteslutningen.

4 §.

Justitierådet *Högstedt:*

Beträffande denna paragraf skiljer sig det remitterade förslaget från 1907 års lag därutinnan, att de i lagen förekommande slutorden i första stycket »vare ock ägaren skyldig upplåta mark, som av fastighetens område till vägen tarvas» uteslutits i förslaget. Vägkommissionen, på vars hemställan uteslutningen vidtagits, har tydligen ansett, att härigenom icke sker någon saklig ändring. Enligt kommissionens mening innebure nämligen den genom nämnda ord uttryckta bestämmelsen icke annat än vad som följde redan av 2 § och vore därför överflödig.

Huruvida borttagandet av ifrågavarande bestämmelse utgör en ändring i sak, beror givetvis på tolkningen av lagens 4 §, sammanställd med 2 §. I sistnämnda paragraf stadgas såsom villkor för rätt att bygga väg över annans mark, dels att vägens anläggande är av synnerlig vikt för den fastighet, för vars räkning vägen ifrågasättes, och dels att vägens framdragande över den andra fastighetens område icke kan lända denna till märkligt men. Då därefter i 4 § föreskrives, att om väg, som någon vill bygga för sin fastighets behov, tillika är av synnerlig vikt för ändamålsenligt brukande av annan fastighet, denna skall deltaga i vägens byggande och ägaren vara pliktig att därifrån upplåta till vägen erforderlig mark, torde det visserligen vara tydligt, att markupplåtelse, som skulle medföra märkligt men, icke kan ifrågakomma: är det konstaterat, att vägen är av synnerlig vikt för den markupplåtande fastigheten, kan det icke gärna bliva tal om märkligt men för samma fastighet. Tveksamt synes däremot vara, om för tvång till markupplåtelse i 4 §:s fall likasom i 2 § fordras, att vägen för den fastighet, från vars sida densamma påyrkas, är av synnerlig vikt. Detta sammanhänger med frågan om den tolkning, som rätteligen bör givas åt orden »för sin fastighets behov» i 4 §. Menas härmed detsamma, som i 2 § uttryckts med att vägen är av synnerlig vikt för fastighetens ändamålsenliga brukande? Är detta förhållandet, måste man helt visst giva kommissionen rätt däri, att den uteslutna bestämmelsen är överflödig, enär den i sådant fall icke innehåller annat än vad redan stadgats i 2 §. Utan påtagliga skäl kan man emellertid näppeligen antaga, att bestämmelsen fått inflyta, om icke meningen varit att genom densamma utsäga något annat och mera, nämligen att för den, som själv har att deltaga i byggandet av väg, föreskriva skyldighet att upplåta mark även under annan förutsättning än enligt 2 §:s allmänna stadgande rörande markupplåtelse. Redan förekomsten av denna bestämmelse i 4 § utgör således ett obestridligt stöd för en annan tolkning av orden »för sin fastighets behov» än den nyss antydda. En sådan torde icke heller ur saklig synpunkt kunna anses utesluten. Det låter väl tänka sig, att en väg, utan att vara av synnerlig vikt för en fastighet, dock i viss mån är för densamma behövlig. Att även i det fall, då denna mindre grad av behövlighet föreligger för den fastighet, vars ägare vill hava vägen till stånd, annan fastighet blir skyldig att taga del i vägens byggande, därest vägen är av synnerlig vikt för ändamålsenligt brukande av denna senare fastighet, innebär ingenting orimligt. Genom att deltaga i vägens anläggande tillgodoser ju ägaren av sistnämnda fastighet sitt eget bästa, och delaktighetstvånget är således till hans egen fördel.

Vägkommissionen har, under åberopande av de yttranden, som avgåvos i högsta domstolen vid granskningen av det förslag, vilket låg till grund för 1907 års lag, ansett sig kunna bestämt uttala, att meningen med den i det nu remitterade förslaget uteslutna bestämmelsen ej varit, att den, som vill bygga väg för sin fastighets behov, skulle kunna från annan fastighet, som förpliktas deltaga i vägens byggande, tilltvinga sig markupplåtelse, även om vägen icke vore av synnerlig vikt för ändamålsenligt brukande av hans egen fastighet. Kommissionen har tydligen ansett ingressen i 4 § böra tolkas så som om den

haft ungefär denna lydelse: Vill någon bygga väg, som är av synnerlig vikt för ändamålsenligt brukande av hans fastighet. Det kan icke förnekas, att för en dylik tolkning ett visst stöd kan hämtas av omförmälda yttranden. Vid avlåtandet av proposition till riksdagen med det efter granskningen i högsta domstolen omarbetade förslaget har vederbörande departementschef icke gjort något uttalande, som lämnar ledning för tolkningen. Det kunde därför synas ligga närmast till hands att godtaga den tydning av stadgandet, som bygger på de i högsta domstolen avgivna yttrandena. Å andra sidan må emellertid framhållas, att nämnda yttranden i förevarande del knappast kunna anses vara av den otvetydiga innebörd, att desamma kunna åberopas gent emot den formulering stadgandet erhållit i lagen. Hade det verkligen varit lagstiftarens avsikt, att förutsättningen för tvång till delaktighet i vägs byggande skulle vara, att vägen vore av synnerlig vikt icke blott för den fastighet, mot vilken delaktighetstvånget göres gällande, utan även för den vägfordrande fastigheten, hade detta bort komma och säkerligen även kommit till tydligt uttryck i lagtexten.

Med en tolkning av inledningsorden i 4 §, som direkt ansluter sig till de använda ordalagen, erhåller man en tillfredsställande förklaring till att den i nu föreliggande förslag uteslutna bestämmelsen om skyldighet att upplåta mark upptagits i paragrafen. Bestämmelsen får då en självständig innebörd, nämligen den, att från fastighet, för vilken tvång till deltagande i vägs byggande föreligger, mark till vägen skall — mot ersättning enligt 5 § — upplåtas, ehuru behovet av vägen för den fastighet, från vars sida densammas anläggande påyrkas, icke är så väsentligt som i 2 § angives. Att den, för vilken vägen är av sådan betydelse, att han är pliktig deltaga i väganläggningen, jämväl är skyldig att, till nytta delvis för sig själv, upplåta mark till vägen under en i avseende å vägens betydelse för den vägkrävande fastigheten mindre sträng förutsättning än den eljest beträffande markupplåtelse gällande, torde icke kunna sägas vara oegentligt.

På grund av det anförda anser jag, att genom uteslutningen av bestämmelsen rörande markupplåtelse en saklig ändring gjorts i 4 §. Vid övervägande huruvida skäl till en dylik ändring föreligger kan jag — under förutsättning att paragrafen i övrigt bibehålles oförändrad och således, med den tolkning jag anser böra givas åt uttrycket fastighetens behov, villkoret för delaktighetstvång icke är att den tilltänkta vägen för den fastighet, som påfordrar densamma, är av *synnerlig* vikt — ej finna anledning att förorda frångående av gällande lags ståndpunkt. Till ändrade regler i avseende å förutsättningarna för skyldighet att deltaga i byggandet av väg, som av annan ifrågasättes, finnes enligt mitt förmenande icke heller skäl. Jag hemställer alltså, att 4 § i 1907 års lag bibehålles till alla delar oförändrad.

Justitierådet *Svedelius*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Christiansson:*

Begynnelseorden i denna paragraf synas medgiva två skilda tolkningar, den ena att vägen även för den fastighet, som vill bygga densamma, skall vara av

synnerlig vikt för ett ändamålsenligt brukande och den andra att denna fastighets behov av vägen icke ovillkorligen måste äga sådan styrka, utan att det är tillräckligt, om vägen, ehuru den icke har nämnda betydelse, dock kan sägas för fastigheten medföra stadigvarande nytta. Vägkommissionen har anslutit sig till den förra uppfattningen och därutinnan hänvisat till högsta domstolens protokoll vid granskningen av 1906 års förslag. Åtminstone i ett därvid avgivet yttrande har ock den meningen kommit till klart uttryck, att frågan om skyldighet för en egendom att på yrkande av annan egendom deltaga i byggande av väg borde göras beroende därav att vägen vore av synnerlig vikt för ändamålsenligt brukande av *båda* egendomarna. Även ett annat yttrande synes grundat å samma uppfattning. Föredragande departementschefens uttalande till statsrådsprotokollet, då propositionen till 1907 års riksdag beslöts, utvisar icke heller, att med den efter förslagets granskning i högsta domstolen vidtagna omarbetningen åsyftats något mot nyssnämnda uppfattning stridande. Detta är desto mera beaktansvärt som, om den senare av de ovan såsom tänkbara angivna tolkningarna skulle vara den riktiga, ifrågavarande paragraf i sin nuvarande lydelse skulle innehålla icke blott en regel för bestämmande av skyldigheten att deltaga i byggande av väg, utan därutöver en föreskrift om skyldighet att upplåta mark för väg av annan innebörd än huvudregeln i 2 §. Lagen skulle i sådant fall i berörda hänseende intaga den ståndpunkt, att rätt till upplåtelse av mark till väg över annans område skulle tillkomma — förutom den, som hade det starka intresse av vägen, som i 2 § angives — envar annan, för vilken vägen vore till stadigvarande nytta, under förutsättning dock att för den fastighet, över vars område vägen skulle anläggas, densamma ägde ovan omförmälda större betydelse. Det förefaller emellertid icke antagligt, att åt lagen avsiktligt skulle givits ett sådant innehåll, utan att detta skulle under förarbetena klargjorts. Det i paragrafen använda ordet »tillika» synes ock närmast tyda därpå, att förutsättningen skall vara densamma för den ena fastighetens rätt och den andras skyldighet i det avseende, varom i paragrafen är fråga, en ståndpunkt, vilken ock synes riktig. Med den innebörd av förevarande stadgande, som således med tillämpning av den strängare tolkningen måste anses åsyftad, torde väl överensstämma, att den nuvarande slutmeningen i första stycket uteslutes såsom i sådant fall överflödig och möjligen ägnad att framkalla missuppfattning.

Det kan emellertid ifrågasättas, huruvida ej, även om nämnda slutmening får utgå, ett direkt förtydligande av förutsättningarna för paragrafens tillämplighet bör ske. Frågan lärer visserligen i sådant fall ej vara av någon nämnvärd praktisk betydelse. Tvekan om paragrafens rätta tolkning torde nämligen under angiven förutsättning knappast kunna uppstå i annat fall än att någon vill bygga väg uteslutande över egen mark och denna väg visserligen för annan fastighet — som emellertid ej framställt anspråk på vägen — anses vara av synnerlig vikt för fastighetens ändamålsenliga brukande, men för den initiativtagande fastigheten själv, om också medförande stadigvarande nytta, ej har samma betydelse som för den andra fastigheten. Varje tvekan huru lagen i en dylik situation rätteligen bör tolkas skulle undanröjas, om första stycket

i paragrafen formulerades ungefär sålunda: »Är väg, som någon vill bygga för sin fastighets behov, av synnerlig vikt för ändamålsenligt brukande ej blott av denna utan även av annan fastighet, skall sistnämnda fastighet deltaga i vägens byggande.»

8 §.

Lagrådet:

Då i senare delen av första stycket, vilket upptagits oförändrat från 1907 års lag, stadgas, att ny innehavare eller ägare av fastighet, vilken vägbyggnadsskyldighet åligger, ej har att svara för bidrag, som förfallit till betalning, innan han blev innehavare eller ägare, torde härmed avses det fall, då arbetet utföres för de vägbyggnadsskyldigas gemensamma räkning och kostnaden därför utdebiteras på intressenterna efter den envar av dem åliggande andel i skyldigheten. Skulle vägbyggnadsarbetet vara mellan de vägbyggnadsskyldiga fördelat sålunda, att var och en står i ansvar för viss sträcka å marken, torde däremot stadgandet icke kunna åberopas till befrielse för ny innehavare eller ägare att verkställa arbete, som för företagets utförande ålegat föregående innehavare eller ägare, men av denne försummats. Det kan ifrågasättas, om ej, i överensstämmelse med vad i 7 kap. 60 § vattenlagen finnes föreskrivet beträffande diknings- och vattenavledningsföretag, en uttrycklig bestämmelse bör till undvikande av missuppfattning införas angående skyldighet för ny innehavare eller ägare att fullgöra av företrädaren eftersatt arbete i avseende å vägens byggande.

I fråga om underhåll av väg innehåller förslaget lika litet som motsvarande stadgande i 1907 års lag föreskrift om begränsning av skyldigheten för ny innehavare eller ägare att svara för underhållsbidrag, som skolat gäldas av föregående innehavare eller ägare. Att så icke är förhållandet i lagen torde sannolikt bero därpå, att enligt denna underhållsskyldigheten regelmässigt skall fullgöras genom arbete in natura. Då det emellertid, därest det remitterade förslaget blir lag, ofta lärer komma att inträffa, att även underhållsarbetet utföres gemensamt med skyldighet för intressenterna att till kostnaden därför lämna bidrag, synes vad i första stycket stadgas angående ny innehavares eller ägares ansvar för sådana bidrag till vägbyggnadskostnaden, som förfallit till betalning, innan han blev innehavare eller ägare, böra förklaras äga motsvarande tillämpning beträffande underhållskostnad. Att ny innehavare eller ägare får svara för underhållsarbete in natura, som företrädaren uraktlåtit fullgöra, torde ligga i sakens natur.

10 §.

Justitieråden *Svedelius* och *Högstedt:*

Beträffande den i förevarande paragraf stadgade rättigheten för väghållningsskyldig att i mån av behov taga sand, sten eller grus å annans fastighet intager det remitterade förslaget i två avseenden en från vägkommissionens förslag avvikande ståndpunkt. Medan kommissionen begränsat denna rättighet till att avse endast behovet av vägmaterial för vägunderhåll och lagt den häremot svarande skyldigheten endast å annan i fråga om samma väg under-

hållsskyldig fastighet, har i det remitterade förslaget rättigheten utsträckts att omfatta jämväl behovet för vägs byggande samt skyldigheten att underkasta sig dylikt tvångsservitut gjorts oberoende av villkoret om delaktighet i vägen. Mot den förra utvidgningen synes på grund av de skäl, som härför åberopats, intet vara att erinra. Vad åter den senare frågan angår, torde det med hänsyn till de grunder, vägkommissionen för sin ståndpunkt anfört, vara lämpligast att åtminstone tills vidare icke i förevarande avseende gå längre än vad kommissionen föreslagit, detta särskilt om man i det förra avseendet på ovan angivet sätt avviker från kommissionens förslag. Ett ytterligare skäl till begränsning av skyldigheten att gälla endast för annan till deltagande i vägens byggande resp. underhåll förpliktad fastighet ligger däri, att skyldighetens fastslående även för fastigheter utanför vägsamfälligheten, på sätt vid 24 § kommer att framhållas, synes medföra nödvändigheten av ändrade stadganden beträffande fullföljd av talan mot förrättning enligt enskilda väglagen. Det hemställes därför, att uttrycket »annan fastighet» i förevarande paragrafs första stycke ändras i huvudsaklig överensstämmelse med kommissionens förslag till »annan väghållningsskyldig fastighet».

Lagrådet:

Då såsom förutsättning för paragrafens tillämplighet i första hand upptages, att byggande eller underhåll av väg på grund av förrättning eller dom enligt denna lag *åligger* fastighet, innebär detta, att enligt i nämnda ordning träffad bestämmelse vägen skall byggas eller underhållas av två eller flera fastigheter. Endast i detta fall kan man nämligen tala om någon fastigheten i fråga åliggande skyldighet i förevarande avseende. Har ägaren av en fastighet med stöd av 2 § tilltvingat sig rätt till väg över annan fastighets område, utan att den senares ägare ansetts skyldig deltaga i vare sig byggandet eller det framtida underhållet av vägen, ankommer såväl det ena som det andra uteslutande på den förre, och någon rätt att enligt denna paragraf taga vägbyggnads- eller väglagningsämnen å annan fastighet äger han icke. Det kan ifrågasättas, om ej åt förslagets mening i nämnda avseende borde genom någon omredigering givas ett klarare uttryck, i vilket avseende kan hänvisas till den avvikande formulering, som för återgivande av samma mening användes i övergångsbestämmelserna.

12 §.

Lagrådet:

Denna paragraf innehåller den allmänna bestämmelsen om förfarandet, då ett avgörande påkallas rörande frågor, som i lagen avses, eller således i varje fall då överenskommelse därutinnan icke träffats mellan samtliga intressenter. I denna del avviker paragrafen från 11 § i gällande lag allenast så till vida, att bland frågor, som kunna förekomma till avgörande i angivna ordning, i förslaget även upptagas sådana, där det gäller tillämpning av det nytillkomna stadgandet i 10 §.

Det nu tillagda andra stycket i 12 §, vilket endast berör frågor av sist omförmälda art, innefattar intet undantag från den i första stycket innehållna

allmänna regeln men heller ingen utvidgning av dess tillämplighetsområde. Enligt motiven är stadgandets syfte allenast att meddela särskild föreskrift därom, att vid förrättning för delning av väg för byggande eller för underhållet den tid mark är bar, därvid skyldigheten således skall utgöras in natura, vederbörande förrättningsmän skola *ex officio* undersöka, om behov av upplåtelse av rätt att å annan fastighet taga vägbyggnads- eller väglagningsämnen föreligger för någon av de väghållningsskyldiga fastigheterna, samt i sådant fall pröva och avgöra frågan härom. Att sådan fråga blir avgjord redan i sammanhang med delningsförrättningen är uppenbarligen av vikt, i ty att först därefter en säker och rättvis uppskattning av verkliga kostnaden för en var av de väghållningsskyldiga kan åvägabringas.

Är emellertid stadgandets innebörd den nu angivna, synes detsamma icke hava sin rätta plats i förevarande paragraf, utan höra hemma bland bestämmelserna i förslagets 20 §, däri bland annat som »vid förrättning skall efter omständigheterna tillses» upptages, »huruvida åt fastighet bör upplåtas sådan rätt, som i 10 § omförmäles, samt vad i avseende därå skall iakttagas». I 20 §, som sålunda lämnar direkta anvisningar om vad vid förrättningen skall iakttagas, synas helst böra sammanföras alla föreskrifter av sådan innebörd. Det kan för övrigt ifrågasättas, om ej nyss anförda stadgande i 20 § redan i sin föreslagna lydelse inrymmer nu ifrågavarande föreskrift i 12 § andra stycket, som således, åtminstone formellt, skulle vara överflödig. Då det emellertid av nyss angivet skäl är av vikt, att den här givna regeln alltid iakttages, och densamma därför bör erhålla ett tydligt uttryck i lagtexten, hemställes att, med uteslutande av 12 § andra stycket, till ovan återgivna stadgande i 20 § göres ett tillägg av innehåll att, då vid förrättning verkställes fördelning i väglotter, alltid skall undersökas och prövas, huruvida med tillämpning av 10 § upplåtelse, som där avses, skall ske eller på vad sätt eljest behovet av vägbyggnads- och väglagningsämnen kan för varje särskild fastighet fyllas.

13 §.

Lagrådet:

För fastighet, tillhörig kronan eller allmän inrättning, är rätten att påkalla förrättning, avseende byggande av väg, enligt denna paragraf liksom i gällande lag förbehållen fastighetens ägare, oaktat byggnadsskyldigheten jämlikt 8 § åligger dess innehavare. Någon ändring härutinnan lärer ej heller böra vidtagas. Däremot torde i fråga om rätten att föra talan vid sådan förrättning saken ställa sig annorlunda. Det synes vara en rimlig fordran, att den, som har att svara för byggnadsarbetets utförande och kostnaderna för detsamma, så vitt å fastigheten belöper, även beredes tillfälle att yttra sig vid förrättningen och deltaga i avgörandet av förekommande frågor, visserligen ej med uteslutande av ägaren men jämte denne, vilket torde innebära, att för åstadkommande av förening mellan sakägarna båda måste biträda densamma. En sådan anordning är heller icke främmande för lagen, i det att genom särskilt stadgande i förevarande paragraf, vilket överensstämmer med det nu gällande, i fråga om fastighets vägunderhåll rätt såväl att äska förrättning som

att därvid föra talan tillerkänts jämte ägaren även den underhållspliktige innehavaren eller arrendatorn. Det torde ock med skäl kunna ifrågasättas, om avsikten verkligen varit att helt utesluta den vägbyggnadsskyldige innehavaren av publik fastighet från medbestämmanderätt eller om ej snarare förutsatts, att dylik rätt skulle utan uttryckligt stadgande tillkomma honom, så att den olikhet beträffande talerätten i fråga om vägs byggande och dess underhåll, åt vilken man velat giva uttryck i lagen, i själva verket endast gäller rätten att påkalla förrättning. Då emellertid den föreslagna avfattningen av paragrafen närmast giver stöd för en tolkning, motsatt den nu ifrågasatta, hemställes om en sådan omredigering av paragrafens andra stycke, att rätt till talan i angivna hänseende uttryckligen tillerkännes jämväl annan vägbyggnadsskyldig än ägare.

I sammanhang härmed synes även innehållet i paragrafens tredje stycke böra i viss mån förtydligas. Stadgandets innebörd torde nämligen vara den, att en var, som har att svara för fastighets väghållningsskyldighet, vare sig vägbyggnadsskyldigheten eller underhållsskyldigheten, skall, liksom i varje fall ägaren av fastigheten, äga äska förrättning för vinnande av rätt enligt 10 § att å annan fastighet taga vägbyggnads- eller väglagningsämnen samt att vid sådan förrättning föra talan, allt dock endast i den mån dylik upplåtelse tarvas för fullgörande av den väghållningsskyldighet, som åligger vederbörande. Att stadgandets mening är den nu angivna framgår dock knappast med önskvärd tydlighet av dess avfattning enligt förslaget.

Den rätt till talan, som enligt paragrafens sista stycke tillkommer nyttjanderättshavare, är uppenbarligen begränsad till att avse sådana frågor, där hans eget intresse direkt beröres, såsom då det gäller att söka förekomma vägs framdragande över innehavd mark eller upplåtande därå av plats för hämtning av vägbyggnads- eller väglagningsämnen eller åtminstone förminska olägenheten därav ävensom att bevaka rätten till ersättning för intrång, som genom dylik åtgärd förorsakas nyttjanderättshavaren. Då emellertid stadgandet i förslaget erhållit en avfattning, som synes kunna inrymma en mera omfattande rätt till talan för nyttjanderättshavaren, hemställes om förtydligande omredigering av detsamma.

14 §.

Justitierådet *Svedelius*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Högstedt:*

Därest, såsom av oss förordats, frågan om lagbestämmelser angående byggande av enskild väg å städernas och stadsliknande samhällens icke planlagda områden får tills vidare vila och den nu ifrågasatta lagen göres beträffande nämnda områden tillämplig endast i vad den innehåller föreskrifter om rätt för fastighetsägare att begagna å annan fastighet redan anlagd väg, om skyldighet att deltaga i underhåll av redan befintlig väg och om rätt att för vägunderhåll, som det enligt meddelad bestämmelse åligger någon att fullgöra, taga sand, grus eller sten å annans mark, torde stadgandet i andra stycket av förevarande paragraf böra uteslutas. Betydelsen av nämnda stadgande lärer väsentligen vara den, att vid förrättning angående byggande av ny väg frågan

om vägens läge och sträckning kommer att avgöras under ledning av en förrättningsman, som är särskilt lämpad att taga hänsyn till vederbörande samhälles stadsplaneintresse. Med den ifrågasatta begränsningen i lagens tillämpning skulle däremot frågan om stadsplanesynpunkternas beaktande i allmänhet icke vara av någon särskild vikt. Det synes vid sådant förhållande ej vara behövligt att bibehålla berörda stadgande. Ett uteslutande av detsamma medför tydligtvis, att ur tredje stycket böra utgå dels föreskriften därom, att före förordnandet av förrättningsman för förrättning, avseende stad eller sådant samhälle å landet, som i andra stycket sägs, kungörelse i allmänhet ej skall ske, och dels den i sista punkten gjorda hänvisningen till andra stycket.

17 §.

Regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Christiansson:*

Av tredje styckets avfattning kunde möjligen dragas den slutsats, att kallelse, som där omförmäles, i intet fall behöver delgivas tidigare än åtta dagar före förrättningen. Rätta innebörden lärer emellertid vara den, att då vid förrättning fråga skall prövas om rätt jämlikt 10 § att taga sand, grus eller sten å fastighet, som eljest icke beröres av förrättningen, den, som äger föra talan för denna fastighet, i varje fall skall särskilt kallas till förrättningen och att sådan kallelse skall tillställas honom minst åtta dagar förut, där ej till följd av stadgande, som enligt första stycket äger tillämpning, dylik särskild kallelse ändå skall utfärdas och redan tidigare delgivas vederbörande. Detta senare är tydligen händelsen, dels då sakägaren är bosatt utom socken, i vars kyrka förrättningen skall kungöras, dels ock då för fastigheten skall förordnas allmänt ombud och således anmälan hos länsstyrelsen i enlighet med 26 § skiftesstadgan erfordras. Det hemställes fördenskull om ett förtydligande i angivet syfte av ifrågavarande stadgande.

Justitieråden *Svedelius* och *Högstedt:*

Ett bifall till den av oss vid 10 § gjorda hemställan skulle givetvis hava till följd, att sista stycket i förevarande paragraf bör utgå. Därest emellertid stadgandet i detta stycke bibehålles, instämma vi i vad lagrådets övriga ledamöter erinrat beträffande detsamma.

21 §.

Justitierådet *Svedelius,* regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Högstedt:*

Enligt 12 § i förslaget skall fråga om rätt jämlikt 10 § att för fullgörande av väghållningsskyldighet i avseende å enskild väg taga sand, grus eller sten å annans fastighet i händelse av tvist prövas vid förrättning, varom förslaget innehåller bestämmelser. Häremot synes i och för sig intet vara att invända. Att märka är emellertid att, därest åt omförmälda rätt gives en sådan utsträckning, som i förslaget ifrågasättes, och den således kommer att gälla även gent emot andra fastigheter än dem, vilka äro skyldiga att taga del i byggandet eller underhållet av vägen, i förrättningen införes en ny grupp sakägare, vilka komma att intaga en i viss mån annan ställning än de övriga. För den

så att säga utom företaget stående, vilken beröres av detsamma allenast så till vida, att mot honom riktas anspråk på rätt till hämtning av vägmaterial å hans fastighet, har lösningen av övriga vid förrättningen förekommande frågor icke någon omedelbar betydelse. Och även om man icke utan ett visst fog kan säga, att nämnda frågors avgörande mera medelbart har intresse för honom, i det att därav kan bero det omfång, i vilket hans fastighet utsättes för omförmälda anspråk, torde det dock ligga i sakens natur, att han icke bör vid förrättningen få direkt inverka på utgången av berörda frågor. För att förening därutinnan skall komma till stånd bör således icke fordras, att densamma biträdes jämväl av honom. Å andra sidan synes för ett avgörande föreningsvis av den fråga, som omedelbart berör honom, icke vara erforderligt, att andra väghållningsskyldiga än de, för vilka rättigheten att å hans fastighet taga vägmaterial skulle bliva gällande, jämte honom ansluta sig till föreningen.

Huruvida åt det i 21 § första stycket från 1907 års lag utan ändring upptagna stadgandet kan givas sådan tolkning, att för giltigheten av ingången förening allenast fordras, att densamma biträtts av de sakägare, vilkas rätt beröres därav, eller stadgandet måste anses innebära fordran på anslutning till föreningen av alla sakägarna, även om den fråga föreningen avser saknar betydelse för vissa av dem, torde icke vara klart. Vid förrättning enligt den nu gällande enskilda väglagen lärer visserligen ytterst sällan förekomma, att sakägare finnes, som icke är vägintressent eller, med andra ord, som icke är pliktig eller påstås vara pliktig att taga del i byggandet eller underhållet av den väg, varom fråga är. Alldeles uteslutet torde det dock icke vara. Till en ifrågasatt väg kan fordras markupplåtelse från fastighet, som själv icke har nytta av vägen och vilken således skyldighet icke åligger att deltaga i företaget. Ägaren till denna fastighet är visserligen sakägare så till vida, att hans rätt beröres av frågan, om och under vilka villkor markupplåtelse skall ske från fastigheten, men har däremot intet intresse av huru väghållningsskyldigheten fördelas mellan de fastigheter, vilka densamma åligger. Till förening i sistnämnda hänseende borde därför biträde av honom icke erfordras. Om i något fall stadgandet blivit på detta sätt tillämpat, är emellertid icke känt.

Då ordalagen närmast tyda på, att samtliga sakägare skola underskriva ingången förening, men denna fordran, efter vad ovan sagts, i vissa fall icke synes böra upprätthållas, hemställes om sådan ändring av första stycket i förevarande paragraf, att därav framgår, att för förenings giltighet kräves biträdande av densamma endast av de sakägare, vilkas rätt beröres av den fråga föreningen avser.

22 §.

Lagrådet:

Det tillkännagivande, varmed enligt bestämmelsen i sista stycket förrättningen skall avslutas, torde böra avse, dels vid vilken domstol talan mot förrättningen skall anhängiggöras och dels vid enligt 24 § skall för talans bevarande iakttagas. En omredigering i enlighet härmed förordas.

24 §.

Justitieråden *Svedelius* och *Högstedt:*

Enligt första stycket av denna paragraf, som är lika lydande med 21 § i 1907 års lag, skall sakägare, som är missnöjd med förrättning, till domstol instämma samtliga övriga sakägare. Givet är, att, såsom också i avgivna yttranden framhållits, denna skyldighet mången gång kan medföra stort besvär och avsevärda kostnader och att den därför ofta verkar avhållande för sakägare, som eljest ej skulle låtit sig nöja med det vid förrättningen meddelade utlåtandet. Paragrafens andra stycke medgiver visserligen ett förenklat sätt för stämningens delgivning, men endast för det fall att svarandena äro flera än tio; eljest måste stämningen delgivas en var av svarandena särskilt. Att märka är även, att käranden utsätter sig för risken att få betala ersättning för samtliga motparternas inställelse vid domstolen och deras kostnader i övrigt å rättegången. Då fråga är om ett något så när stort vägföretag, synes därför i allmänhet möjligheten att bringa den vid förrättningen avgjorda frågan under domstols prövning praktiskt taget vara en ensam sakägare betagen.

Vid granskningen av det förslag, som låg till grund för den gällande enskilda väglagen, ifrågasatte högsta domstolen, att fullföljd av talan mot förrättning skulle få ske genom besvär till domaren, som angående tiden för målets handläggning skulle utfärda kungörelse att uppläsas i vederbörande kyrkor. Chefen för jordbruksdepartementet, till vars handläggning frågan hörde, anförde i anledning därav, att mot den sålunda föreslagna anordningen syntes kunna göras den principiella anmärkningen, att förrättningen därigenom skulle betagas karaktären av förundersökning och i stället undfå egenskapen av verklig instans. Det vill emellertid synas, som om den i stället valda anordningen att, även om missnöjd sakägare icke själv sökt förrättningen, ålägga honom att stämma samtliga övriga sakägare icke heller stämde väl överens med förrättningens karaktär av förundersökning. Ändamålet med en sådan är att, jämte det utredning verkställes, söka mellan sakägarna åvägabringa förlikning, varmed tydligen bör anses likställt, att alla sakägare äro nöjda med undersökningsförrättarens utlåtande. Kan icke på det ena eller andra sättet enighet uppnås, bör det vara *sökandens* sak att bringa frågan under domstolens prövning. Om sakägare, som icke sökt förrättningen, har skyldighet att, där han icke vill bliva bunden av förrättningsmännens utlåtande, instämma saken, kan väl detta i lika hög grad, som om talan mot förrättningen skolat föras genom besvär, sägas innebära, att förrättningen blir att betrakta såsom en instans. Enligt 1879 års dikningslag, som beträffande däri avsedda företag för vissa fall föreskrev förundersökning, var det icke så; missnöjd sakägare, som icke själv sökt förrättningen, hade endast att i viss ordning anmäla sitt missnöje, varefter *sökanden* skulle till domstolen instämma saken i hela dess vidd vid äventyr att frågan eljest förfallit. I själva verket torde också, såsom fortsättningen av det ovannämnda anförandet av vederbörande departementschef synes giva vid handen, det huvudsakliga skälet till den i enskilda väglagen valda anordningen vara att söka däri, att man icke ville

bereda allt för stor lätthet att draga saken inför domstol, enär det kunde befaras, att en sådan lätthet ofta skulle komma att utnyttjas endast för att åstadkomma trakasseri eller förhala verkan av en välbehövlig, om också för den missnöjde ofördelaktig reglering. Vägkommissionen synes för sin del lägga huvudvikten å denna synpunkt, då kommissionen yttrar, att kostnaderna för och besväret med stämnings delgivning — som med anlitande av det förenklade stämningssätt, lagen anvisade för mål av ifrågavarande slag, icke kunde te sig synnerligen avskräckande — å andra sidan ej sällan kunde utgöra ett hälsosamt korrektiv mot ett onödigt uppehållande av saken genom dess dragande inför domstol.

Det skall icke förnekas, att den nyss angivna synpunkten har ett visst fog, då samtliga sakägare äro vägintressenter, d. v. s. hava eller förmenas hava nytta av den väg, varom fråga är. Saken ställer sig däremot annorlunda beträffande dem, som på annan grund äro sakägare. Såsom vid 21 § framhållits, torde vid förrättning enligt den nu gällande enskilda väglagen dylik sakägare mera sällan förekomma, men ett godkännande av 10 § i det remitterade förslaget lärer hava till följd, att esomoftast i förrättningen indragas sakägare, vilka endast så till vida beröras av det vägföretag, som med förrättningen avses, att skyldighet ålägges dem att tåla begagnandet av deras fastigheter för hämtning av vägmaterial. Att för dessa sakägare försvåra möjligheten att erhålla domstols prövning av frågan, om de böra vara pliktiga underkasta sig det ifrågasatta tvångsservitutet, eller av det belopp, varmed ersättningen därför bör utgå, kan icke vara befogat. Det måste tvärtom anses i hög grad obilligt, om en dylik sakägare för att få sin talan prövad av domstol skulle vara nödsakad stämma icke blott dem, som äro hans verkliga motparter, i det att vid förrättningen tillerkänts dem rätt att å hans fastighet taga vägfyllnadsämnen, utan därjämte alla övriga, som i avseende å vägfrågan äro sakägare.

På grund av det anförda kan — för den händelse icke, i enlighet med den av oss gjorda hemställan vid 10 §, där avsedda rätt begränsas att gälla allenast gent emot fastighet, som själv har att deltaga i vägarbetet — godkännande av 24 § i dess föreslagna avfattning icke tillstyrkas. I stället förordas bestämmelser, i huvudsak överensstämmande med de ovan antydda i den nu upphävda dikningslagen.

Regeringsrådet *Palmgren:*

Därest i förslaget bibehålles det i 10 § innefattade stadgandet, att rätt må upplåtas till hämtning av vägmaterial även å utomstående fastighet, emot vilket stadgande jag för min del icke funnit anledning till erinran, biträder jag den av justitieråden Svedelius och Högstedt beträffande 24 § gjorda hemställan.

26 §.

Lagrådet:

Med stadgandet i sista stycket av denna paragraf avses närmast att i fall, då förrättningsmannen icke är lantmätare och såsom sådan direkt underkastad

lantmäteriinstruktionens bestämmelser, erhålla ett tvångsmedel att, där så erfordras, förmå honom att redovisa förrättningsakten. Såsom dylikt tvångsmedel är, enligt vad av departementschefens yttrande framgår, föreläggande av vite avsett att komma till användning i överensstämmelse med vad i lantmäteriinstruktionen är föreskrivet rörande lantmätare.

Mot avfattningen av stadgandet må emellertid anmärkas, att detsamma synes efter sin lydelse kunna medgiva, att böter eller annan direkt ansvarspåföljd i administrativ ordning stadgas för försummelse i angivna hänseenden, vilket icke torde väl överensstämma med allmänna straffrättsliga regler och ju heller icke blivit satt i fråga. Ett förtydligande av bestämmelsen i ovan angiven riktning synes därför önskvärt.

31 §.

Lagrådet:

Förening, som träffats annorledes än vid laga förrättning, finnes i förslaget liksom i nu gällande lag omförmäld och till sin verkan i viss mån reglerad allenast såvitt densamma avser underhåll av väg, för vilket fall 30 § i förslaget meddelar föreskrifter. Då nu i 31 § såsom en form för vägfrågors avgörande upptages bland annat förening, lärer, såsom av sammanhanget synes framgå, därmed icke avses annan förening än sådan, vilken förslaget eljest tillerkänt laga verkan, eller förening beträffande vägunderhållet. Om så är förhållandet, synes 31 § lämpligen böra i förtydligande syfte omredigeras sålunda, att i ett första stycke stadgas rätt att i anledning av förändrade förhållanden erhålla ny prövning av samtliga i paragrafen omförmälda särskilda frågor, vilka blivit genom förrättning eller dom avgjorda, och i ett andra stycke enahanda bestämmelse förklaras gälla i det fall att fråga om underhåll av väg blivit avgjord genom förening, träffad annorledes än vid förrättning.

32 §.

Lagrådet:

I första stycket av denna paragraf förklaras styrelsens allmänna funktion vara att handhava de med byggandet eller underhållet av väg förenade angelägenheter. Med alldeles samma ordalag angives i 35 § den rätt de väghållningsskyldiga äga utöva å sammanträde. Då här icke är fråga om två samordnade organ, utan styrelsen tydligen har att ställa sig till efterrättelse de väghållningsskyldigas i laga ordning tillkomna beslut, synes det, på sätt jämväl av kammarkollegium vid förslagets granskning anmärkts, vara oegentligt och möjligen även vilseledande att sålunda beträffande bådas verksamhet begagna enahanda ordalag. Uttrycket torde lämpligen böra i förevarande stycke utgå. Om så sker, kräves någon omredigering av paragrafens andra stycke.

34—36 §§.

Justitieråden *Svedelius* och *Högstedt:*

Enligt förslaget kan genom förrättning eller dom även mot väghållningsskyldigs bestridande bestämmas, att arbete med vägs byggande eller under-

håll skall utföras gemensamt. I anledning härav hava bestämmelser blivit erforderliga, som i nödig utsträckning reglera handhavandet av de med den gemensamma väghållningen förenade angelägenheterna. Till förebild för dessa bestämmelser hava tagits 63—65 §§ i 7 kap. vattenlagen, därvid i förslaget fått inflyta liknande hänvisningar till vissa paragrafer i 3 kap. nämnda lag, som där förekomma. Vägkommissionen har motiverat förslaget härutinnan därmed, att de ifrågavarande bestämmelserna, om de fullständigt intoges i lagen, skulle komma att upptaga en oproportionerligt stor del av densamma. Åtskilliga av de hörda myndigheterna, däribland lantmäteristyrelsen, hava funnit dessa hänvisningar till vattenlagen olämpliga och förklarat sig anse de erforderliga bestämmelserna böra intagas i väglagen och där avfattas i direkt anpassning till de förhållanden, varom i denna lag är fråga. Under åberopande att redan i den gällande enskilda väglagen förekomme hänvisning till skiftesstadgan samt att de nu ifrågasatta hänvisningarna icke syntes kunna giva anledning till missförstånd, har föredragande departementschefen ansett nackdelarna av den föreslagna anordningen icke vara större, än att de uppvägdes av fördelen av att icke erhålla en alltför vidlyftig lag, samt därför anslutit sig till kommissionens förslag.

Den sålunda föreslagna anordningen synes icke böra godtagas. De bestämmelser, som med de nya hänvisningarna avses, äro av en väsentligen annan karaktär än de föreskrifter i skiftesstadgan, till vilka redan i den nuvarande väglagen hänvisas. De senare innehålla huvudsakligen endast sådant, som förrättningsmannen har att iakttaga, och även om enligt väglagen någon skulle förordnas till förrättningsman, som icke är lantmätare, bör tydligen hos honom förutsättas så pass stor kännedom å skifteslagstiftningens område, att hänvisningen från väglagen till skiftesstadgan ej skall för honom bereda några svårigheter. Annorlunda ställer sig saken i fråga om de föreslagna nya hänvisningarna. De bestämmelser dessa avse gälla regler, som de väghållningsskyldiga själva hava att iakttaga vid utövande av sin bestämmanderätt i förekommande vägfrågor. Det måste framstå som synnerligen oegentligt, att uti en för menige mans — i detta fall de väghållningsskyldigas — egen tillämpning i så hög grad avsedd lag som förevarande de föreskrifter, som reglera formerna för bestämmanderättens utövning, väsentligen skola sökas icke i lagen själv utan i en annan lag, som har till uppgift att reglera förfarandet å ett helt annat område än vägväsendets. Väl är det sant, att väglagens omfattning kunnat genom den föreslagna anordningen i viss mån begränsas, men ur den enskilda sakägarens synpunkt är denna fördel illusorisk, då de felande bestämmelserna måste av honom sökas å annat håll och härtill kommer, att dessa bestämmelser icke skola äga direkt utan endast »motsvarande» tillämpning. Svårigheterna härutinnan ökas, då, såsom i ett fall är förhållandet, den paragraf, till vilken från väglagen skulle hänvisas, i sin ordning hänvisar till andra paragrafer i vattenlagen än de i väglagsparagraferna särskilt åberopade.

På grund härav hemställes om sådan omarbetning av förslaget i denna del, som av de ovan omförmälda, i ärendet hörda myndigheterna förordats. Härvid synes särskilt böra tagas under övervägande, huruvida åt bestämmel-

serna i enskilda väglagen ovillkorligen måste givas samma fullständighet, som ansetts erforderlig i vattenlagen, vilket med skäl synes tvivelaktigt. Exempelvis lärer en sådan föreskrift som den, vilken innefattas i 3 kap. 15 § första stycket vattenlagen, knappast vara av något praktiskt behov påkallad i väglagen. Även torde med skäl kunna ifrågasättas lämpligheten av en sådan anordning, som av förslaget synes följa, eller att, om t. ex. av tre väghållningsskyldiga en har att svara för tre femtedelar i företaget, medan en var av de båda övriga endast har att svara för en femtedel, de båda senare, om de äro ense, alltid skulle överrösta den förre.

38 §.

Lagrådet:

I denna paragraf innehålles till en början den allmänna regeln att, då väghållningsskyldig fastighet delas, skyldigheten övergår å de nybildade fastigheterna, vilka sålunda inträda i den förras ställe. Denna regel synes i och för sig tämligen självfallen, men däremot lära de förhållanden, som uppkomma i samband med sådan överflyttning av väghållningsskyldigheten, kräva särskilda föreskrifter, vilka likaledes äro avsedda att meddelas i denna paragraf. Man har därvid att skilja mellan olika fall, för vilka i viss mån olika regler gälla.

Därest väghållningen före delningen var så ordnad, att den sedermera delade fastigheten hade att gemensamt med annan eller andra fastigheter utföra vägarbetet, och således skyldighetens utgörande skedde genom erläggande av kostnadsbidrag i förhållande till fastigheten åsatt andelstal, möter intet hinder för att de nybildade fastigheterna direkt inträda i den delades ställe, en var för viss del av dennas andelstal, men eljest helt likställda med den eller de övriga fastigheterna. Vid andelstalets fördelning å de nybildade fastigheterna skola enligt paragrafen deras taxeringsvärden utgöra delningsgrunden. Någon ansvarighet utöver vad sålunda å varje ägolott belöper kan i detta fall ej åligga någon av de nya lotterna, särskilt ingen skyldighet att i vidare mån än de övriga gemensamt med dem väghållningsskyldiga fastigheterna ansvara för eventuell brist hos en annan av de nybildade. Detta lärer vara den väsentliga innebörden i paragrafens första stycke.

I andra stycket åter behandlas det fall, då den delade fastigheten haft en genom vägdelning bestämd egen väglott att bygga eller underhålla. Vill man, såsom i förslaget, undvika en ny vägdelningsförrättning omfattande denna väglott, måste här delvis andra regler komma till tillämpning. För arbetets fullgörande i dess helhet svarar här gent emot de övriga vägintressenterna en var av de nybildade fastigheterna gemensamt med de andra. Då här således föreligger ett fall, där väghållning skall utföras av flera fastigheter gemensamt, är det en konsekvens av förslagets allmänna ståndpunkt att å den härigenom uppkomna mindre gemensamheten skola tillämpas förslagets i 32—36 §§ givna föreskrifter angående en omedelbart vid vägförrättning bildad gemenskap mellan väghållare. För den inbördes fördelningen av ansvaret eller med

andra ord för andelstalets bestämmande för de nybildade fastigheterna skola även här deras taxeringsvärden läggas till grund.

Den innebörd, paragrafen sålunda får anses äga, skulle komma till ett tydligare uttryck, om paragrafen i huvudsaklig överensstämmelse med vad ovan angivits uppdelades i tre stycken, det första innehållande den allmänna huvudregeln, det andra de regler, som gälla då väghållningen förut utförts gemensamt, och det tredje bestämmelserna för det fall att delad fastighet haft egen väglott. Det hemställes fördenskull om paragrafens omredigering i sådan riktning.

Stadgandet i 33 § att i fall, då skyldighet att utse styrelse enligt 32 § föreligger, arbete å annans mark ej må verkställas eller eljest åtgärd till förfång för annan vidtagas, innan anmälan om styrelseval gjorts hos länsstyrelsen, är tydligen avsett att skapa en garanti för att styrelse utan dröjsmål blir utsedd. Något medel att direkt framtvinga val av styrelse, där sådant i allt fall uteblir, synes däremot icke vara i lagen anvisat. Visserligen förutsättes i departementschefens yttrande vid 38 §, att genom de i 32—36 §§ givna reglerna den, vilkens rätt må vara beroende av att behörig styrelse finnes, kan vid underlåtenhet att utse styrelse hos länsstyrelsen påyrka förordnande av sysslo-man att företräda sakägarna på sätt om styrelse är föreskrivet, men det här tydligen åsyftade stadgandet i 3 kap. 17 § vattenlagen, vilket enligt 34 § i förslaget skall äga motsvarande tillämpning å gemenskap mellan väghållningsskyldiga, avser enligt sin lydelse endast det fall, att styrelse till följd av ledamots avgång icke vidare är beslutför, och en analogisk tillämpning därav å fall, då styrelse över huvud aldrig förefunnits, synes möta betänklighet, helst motiven till vattenlagen ingalunda giva stöd för en dylik tolkning.

Den svårighet, som sålunda kan uppstå för annan part vid mellanhavanden med en gemenskap av väghållningsskyldiga, torde i praktiken mera sällan yppas i de fall, där 32—36 §§ äro direkt tillämpliga, i ty att enligt 22 § vid förrättningen uppdrag skall givas åt en eller flera personer att föranstalta om styrelseval och dylikt uppdrag väl får förväntas i regel bliva fullgjort. Men för det i 38 § andra stycket avsedda fall åter, där 32—36 §§ i tillämpliga delar skola lända till efterrättelse, eller då efter delning av en fastighet, som haft sig tilldelad viss väglott, väghållningsarbetet skall utföras gemensamt av de nybildade fastigheterna, ställer sig saken annorlunda. Den gemenskap mellan väghållningsskyldiga, varom där stadgas, uppkommer nämligen omedelbart till följd av fastighetens delning utan samband med någon förrättning, och styrelsevalet blir sålunda helt och hållet beroende av väglottshavarnas eget initiativ. Då emellertid skyldigheten att svara för arbetet å väglotten, intill dess väghållningsfrågan blivit ordnad i enlighet med föreskrifterna i denna paragraf, torde kunna i sin helhet utkrävas av varje andelsägare i fastigheten, kan måhända däri ligga en tillräckligt kraftig maning för dem att föranstalta om styrelseval och över huvud tillse, att väghållningsskyldigheten ej eftersättes.

Övergångsbestämmelserna.

Lagrådet:

Stadgandena i 30 § gälla efter sin ordalydelse endast sådan förening, som träffas efter den nya lagens trädande i kraft. Det torde emellertid ej vara förslagets mening, att motsvarande bestämmelser i 27 § av nu gällande lag, vilka så vitt angår väg på landet i allo överensstämma med de förstnämnda, skulle förlora sin tillämplighet. Möjligen har man ansett de föreslagna stadgandena medgiva den tolkning, att även en jämlikt berörda, nu gällande paragraf tillkommen förening läte sig hänföras under desamma. Med hänsyn särskilt därtill, att 30 § i förslaget jämväl inrymmer bestämmelser om väg i stad, synes det emellertid icke lämpligt att i samma lagrum upptaga bestämmelser rörande äldre förhållanden, vilka endast kunna avse landsbygden.

Vid nu angivna förhållanden lärer det bliva erforderligt att i stället genom ett tillägg till förslagets övergångsbestämmelser bereda fortsatt tillämplighet åt 27 § i gällande lag. Detta tillägg synes lämpligen kunna inskjutas mellan de föreslagna andra och tredje styckena och erhålla ungefär den avfattningen, att vad i 30 § stadgas om förening, som rörande underhåll av väg å landet träffas efter det nya lagen trätt i kraft, skall gälla jämväl i fråga om dylik förening ingången dessförinnan efter den 1 januari 1908. Vidtagande av en sådan förändring lärer dessutom betinga, att i övergångsbestämmelsernas fjärde stycke — under nu angivna förutsättning det femte — hänvisningen till 30 § uteslutes och i stället föregående såväl tredje som fjärde stycke åberopas.

Ur protokollet:

A. V. Stenkula.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31 december 1925.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Chefen för kommunikationsdepartementet statsrådet Larsson anmäler, efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet, lagrådets den 14 september 1925 avgivna utlåtande över det den 8 maj 1925 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om enskilda vägar*.

Efter att hava redogjort för innehållet i lagrådets utlåtande anför föredraganden:

Med avseende å den föreslagna lagens tillämplighetsområde hava lagrådets flesta ledamöter i första hand hemställt, att frågan om lagbestämmelser angående *byggande* av enskild väg å städernas ej planlagda områden skulle vila i avvaktan på den fullständiga utredning angående beaktande av stadsplaneintresset vid ny vägs anläggande å dylika områden, som i samband med pågående revision av stadsplanelagstiftningen torde komma att förebringas, samt att även beträffande motsvarande områden, tillhörande köpingar och andra samhällen å landet, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, i den ifrågasatta lagen undantag skulle göras i avseende å stadgandena om byggande av enskild väg. I andra hand hava samma ledamöter framhållit, att därest emellertid behovet av lagbestämmelser även angående byggande av enskild väg å stads utomplansområde skulle anses vara av den trängande art, att uppskov med antagande av lagstiftning härutinnan icke borde ifrågakomma, det borde tagas under övervägande, om ej, utan föregripande av den slutgiltiga prövningen i samband med revisionen av stadsplanelagstiftningen, möjlighet funnes att i någon mån minska de risker för stadsplaneintresset, som en lagstiftning angående byggande av enskild väg å stads utomplansområde kunde tänkas medföra. Härutinnan hava dessa ledamöter framställt visst förslag.

En av lagrådets ledamöter har lämnat det remitterade lagförslaget i förevarande avseende utan anmärkning.

Den av lagrådets flesta ledamöter i första hand gjorda hemställan har jag ej ansett mig böra biträda. Behovet av en lagstiftning rörande det enskilda väg-

väsendet å städernas utomplansområden har, utan att därvid undantag i något avseende gjorts, vitsordats från många håll, och bland de avgivna yttrandena saknas icke sådana, däri direkt understrykes behovet av lagbestämmelser rörande nya vägars anläggning å dessa områden. Även om en del uttalanden i motsatt riktning föreligga, förefaller det mig dock mindre lämpligt att, då lagstiftningsåtgärder nu föreslås för ordnande av det enskilda vägväsendet å städernas utomplansområden, göra undantag i avseende å byggande av väg. Mot lagrådsmajoritetens berörda hemställan synes även kunna framhållas såsom något i viss mån oegentligt, att under den mellantid, revisionen av stadsplanelagstiftningen kan taga, fastighetsägarna å de till köpingar och övriga stadsliknande samhällen hörande utomplansområdena skulle berövas den möjlighet de nu äga att tvångsvis erhålla ny väg, helst de nu tillämpade bestämmelserna för åvägabringande av väg å nämnda utomplansområden så vitt kunnat inhämtas ej i praktiken medfört ur stadsplanesynpunkt mindre önskvärda följder. Ytterligare lärer lagrådsmajoritetens förstahandshemställan kunna giva anledning till den erinran, att enligt densamma den enskilda väglagens tillämplighetsområde i allt fall ej skulle ur stadsplanelagssynpunkt bliva rationellt avgränsat, då nämligen väglagen skulle äga full giltighet i fråga om de områden å landet, beträffande vilka jämlikt 1 kap. 42 § i lagen om fastighetsbildning i stad förordnats om stadsplans upprättande eller meddelats särskilda föreskrifter med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande.

Vad åter lagrådets flesta ledamöter i andra hand framhållit därom, att det remitterade förslaget ej i erforderlig omfattning borttoge de risker för stadsplaneintresset, som en lagstiftning av ifrågasatt innehåll kunde tänkas medföra, torde äga sitt berättigande. Det synes nämligen riktigt, såsom anmärkts, att förrättningsmannen, ehuru vald såsom särskilt skickad att jämväl med hänsyn till de samhälleliga intressena åstadkomma den bästa lösningen av förekommande spörsmål, likväl utan stödet av ett materiellt stadgande till skydd för stadsplaneintresset i regel icke skulle kunna åvägabringa en sådan lösning av vägfrågan, att detta intresse tillgodosåges. Vad som skulle erfordras vore, på sätt lagrådsmajoriteten yttrat, ett stadgande om skyldighet att vid byggande av väg å stads ej planlagda område taga hänsyn till stadens allmänna intressen, så att genom vägen ett framtida utsträckande av stadsplanen icke försvårades. Emellertid har lagrådsmajoriteten ej ansett sig kunna förorda en bestämmelse av denna allmänna innebörd, innan frågan, om och i vilken mån vederbörande stad borde vara pliktig att vidkännas de ökade kostnaderna till följd av att hänsyn sålunda toges till dess intressen, gjorts till föremål för utredning och prövning. Majoriteten har därför inskränkt sig till att i andra hand förorda dels stadgande att inom område, för vilket Konungen jämlikt 1 kap. 46 resp. 42 § i lagen om fastighetsbildning i stad förordnat att särskilda föreskrifter skola tillämpas med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande, väg ej finge byggas så, att tillämpningen av sådan föreskrift motverkades, dels ock stadgande att å område på landet, beträffande vilket förordnande givits om upprättande av stadsplan, väg ej finge byggas på sådant sätt att markens ändamålsenliga bebyggande försvårades.

Mot ett införande av de sålunda av lagrådsmajoriteten förordade stadgandena synes ej vara något att erinra. Beträffande åter vad majoriteten anfört i fråga om ett stadgande av förut angivna, mera allmänna innebörd beträffande städers och stadsliknande samhällens utomplansområden, har jag emellertid, efter att hava i ämnet samrått med de sakkunniga, som inom justitiedepartementet biträda vid revisionen av stadsplanelagstiftningen, kommit till den uppfattningen, att hinder ej möter mot att redan nu förorda ett dylikt stadgande. Då lagstiftaren ansett sig kunna föreskriva, att jorddelning inom städers och stadsliknande samhällens utomplansområden ej må så verkställas, att markens ändamålsenliga bebyggande försvåras, utan att ålägga staden eller samhället någon ersättningsskyldighet, synes hinder ej böra möta att nu meddela en liknande föreskrift rörande vägs byggande, i avbidan på att förevarande fråga i samband med revisionen av stadsplanelagstiftningen erhåller sin slutgiltiga lösning. Den enskilde synes icke kunna fordra, att det allmänna giver honom gentemot andra enskilda ett tvångsmedel, som kan så utövas, att samhälleliga intressen därigenom trädas för nära. Intresset av att bebyggandet sker ändamålsenligt är nämligen ett samhälleligt intresse och alltså ej endast ett vederbörande kommuns privatekonomiska intresse. På en dylik grunduppfattning lärer ock hela stadsplanelagstiftningen vila.

På grund härav har i förslagets 9 § insatts ett nytt andra stycke innehållande dels bestämmelser i de av lagrådsmajoriteten förordade avseenden och dels föreskrift i syfte att inom stad eller samhälle å landet, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, väg å utomplansområde ej må så byggas, att markens ändamålsenliga bebyggande försvåras. Genom dessa stadganden jämförda med bestämmelsen i förslagets 22 § därom, att, i den mån förening mellan sakägarna ej kan åstadkommas, saken skall av förrättningsmannen med gode männen prövas jämlikt de i denna lag stadgade grunder, bliva förrättningsmannen och gode männen förpliktade att, då fråga om vägs byggande blir föremål för deras prövning, i sina avgöranden i behörig mån beakta jämväl stadsplaneintresset.

Om man sålunda med direkta lagföreskrifter tillförbinder förrättningsmannen med gode männen att på angivet sätt taga hänsyn till stadsplaneintresset, synes man näppeligen böra tillåta sakägarna att utan att dylika hänsyn behörigen iakttagas vid förrättning träffa förening om vägs byggande inom de områden, varom nu är fråga. Det synes därför ligga nära till hands att åt förrättningsmannen med gode männen uppdraga att ur berörda synpunkt pröva och godkänna sålunda träffad förening. Till förebild härutinnan kan i viss mån tjäna vattenlagens 10 kap. 57 §, däri det beträffande överenskommelse mellan sakägarna vid förrättning rörande torrläggningsföretag m. m. heter, att om överenskommelsen angår annat än beloppet av sakägare tillkommande ersättning, den ej skall vara gällande, med mindre den av synemännen prövas lämplig. På grund härav har nu i 21 § av förslaget till lag om enskilda vägar tillagts ett stycke av innehåll, att om förening angår fråga om byggande av väg å stads eller stadsliknande samhälles utomplansområde eller å område, som avses i 1 kap. 42 § fastighetsbildningslagen, föreningen icke skall vara gällande

utan att den av förrättningsmannen med gode männen prövas överensstämma med de i 9 § andra stycket givna stadganden.

Med sålunda i 9 och 21 §§ gjorda tillägg synes — i avvaktan på den revision av väglagstiftningen för samhällen, som i samband med genomförandet av en ny stadsplanelagstiftning må komma till stånd — möjlighet vara given, att stadsplaneintresset blir på ett tillräckligt effektivt sätt tillvarataget.

Även i övrigt har jag låtit det remitterade förslaget undergå åtskilliga förändringar, därvid de anvisningar iakttagits, som givits av lagrådets samtliga ledamöter eller varom, vid 4 och 21 §§, lagrådets flesta ledamöter förenat sig.

Den förutsättning, under vilken lagrådets flertal hemställt om vissa ändringar i 14 § beträffande förordnande av förrättningsman i stad och vissa samhällen å landet, är, med bibehållande av det remitterade förslagets ståndpunkt i fråga om lagens tillämplighetsområde, ej för handen. Denna hemställan torde således ej påkalla något yttrande från min sida.

Två av lagrådets ledamöter hava, beträffande den i det remitterade förslagets 10 § medgivna möjligheten att tvångsvis utverka tillstånd att för väghållningsskyldig fastighet från annan fastighet taga sand, grus eller sten, ansett lämpligast, att åtminstone tills vidare skyldighet att tåla dylikt tvångsservitut lades endast å annan i fråga om samma väg väghållningsskyldig fastighet. Utöver vad vägkommissionen härutinnan yttrat, hava nu nämnda lagrådsledamöter såsom skäl för dylik begränsning åberopat, att skyldighetens fastslående även för fastigheter utanför vägsamfälligheten syntes medföra nödvändigheten av ändrade stadganden beträffande fullföljd av talan mot förrättning enligt enskilda väglagen. Om man emellertid i likhet med mig eljest anser önskligt, att tvångsrätt av ifrågavarande art må kunna göras gällande i den utsträckning, det remitterade förslaget innehåller, synes frågan om sättet för fullföljd av talan mot förrättning, vid vilken ifrågavarande stadgande vunnit tillämpning, icke böra få hindra ett införande av tvångsrätten i önskad omfattning.

Vad då angår sättet för fullföljd av talan mot förrättning enligt den enskilda väglagen, hava samma lagrådsledamöter, som vid 10 § hemställt om viss inskränkning i den däri medgivna tvångsrätten, vid 24 § förklarat, att för den händelse icke den i 10 § avsedda rätt begränsades att gälla allenast gentemot fastighet, som själv hade att deltaga i vägarbetet, godkännande av 24 § i dess föreslagna avfattning icke kunde tillstyrkas. I stället hava förordats bestämmelser, i huvudsak överensstämmande med angivna stadganden i den nu upphävda 1879 års dikningslag. En tredje ledamot av lagrådet har förklarat, att därest i förslaget bibehölles det i 10 § innefattade stadgandet, att rätt må upplåtas till hämtning av vägmaterial även å utomstående fastighet, emot vilket stadgande denne ledamot för sin del icke funnit anledning till erinran, samme ledamot biträdde den av nyssnämnda två ledamöter beträffande 24 § gjorda hemställan.

Till stöd för denna hemställan hava sist omförmälda två lagrådsledamöter framhållit de svårigheter, som med nu tillämpade sätt för talans fullföljande förelåge för den med förrättning missnöjde sakägaren att bringa den därvid

avgjorda frågan under domstols prövning. Vidare har gjorts gällande, att bättre överensstämmande med förrättningens karaktär av förundersökning skulle vara, att därest icke vid förrättningen förlikning åvägabragts mellan sakägarna eller om icke alla sakägarna vore nöjda med undersökningsförrättarens utlåtande, det vore *sökandens* sak att bringa frågan under domstols prövning. Enligt 1879 års dikningslag, som beträffande däri avsedda företag för vissa fall föreskrev förundersökning, hade missnöjd sakägare, som icke själv sökt förrättningen, endast att i viss ordning anmäla sitt missnöje, varefter *sökanden* skulle till domstolen instämma saken i hela dess vidd vid äventyr att frågan eljest förfallit. Särskilt har påpekats, att ett godkännande av 10 § i det remitterade förslaget torde hava till följd, att esomoftast i förrättningen komme att indragas sakägare, vilka endast så till vida berördes av det vägföretag, som med förrättningen avsåges, att skyldighet ålades dem att tåla begagnandet av deras fastigheter för hämtning av vägmaterial. Det vore i hög grad obilligt, om en dylik sakägare för att få sin talan prövad av domstol skulle vara nödsakad stämma icke blott dem, som vore hans verkliga motparter, i det att vid förrättningen tillerkänts dem rätt att å hans fastighet taga vägfyllnadsämnen, utan därjämte alla övriga, som i avseende å vägfrågan vore sakägare.

Det skall icke förnekas, att det kan synas i viss mån naturligare och rättvisare att, på sätt det av lagrådets flertal framförda förslaget innebär, lägga besväret och kostnaderna samt risken för målets behöriga anhängiggörande å sökanden, d. v. s. den som i första hand vill få vägen eller ett ordnande av vägunderhållet till stånd. Ej heller lärer kunna motsägas, att det sålunda föreslagna sättet för talans fullföljande bättre överensstämmer med förrättningens karaktär av förundersökning. Men det förefaller betänkligt att giva en med förrättningen i något, även det minsta avseende missnöjd sakägare — själv icke sökande — ett så lätt begagnat medel att omintetgöra förrättningen eller tvinga saken till domstol som ett muntligt tillkännagivande av missnöje vid förrättningens avslutande eller en skriftlig missnöjesanmälan till länsstyrelsen, vilken anmälan tydligen icke ens skulle behöva innehålla de skäl, på grund av vilka den missnöjde intagit sin ståndpunkt. Svårigheterna att få ett vägföretag eller ett ordnat underhåll till stånd skulle därigenom komma att väsentligt ökas. Antalet till domstol fullföljda vägmål torde i sådant fall komma att stiga, och detta utan att man med säkerhet kunde säga, att det skulle lända allmänheten till båtnad. Beaktas bör även, att man på dikningsrättens område övergivit 1879 års dikningslags bestämmelser om fullföljande av talan samt övergått till ett system med besvärsförfarande vid vattendomstolarna, detta tydligen för att vinna förenkling i proceduren och därmed bereda sökanden en lättnad.

Ehuru det måste erkännas, att den nuvarande anordningen är behäftad med vissa brister, vilka, på sätt lagrådet antytt, framträda starkare i fråga om sakägare, som icke äro vägintressenter, synes det av lagrådets flertal föreslagna systemet icke i det hela erbjuda sådana fördelar, att ett utbyte däremot av gällande fullföljdsordning kan förordas.

Vad i övrigt av särskilda bland lagrådets ledamöter anförts har icke synts mig böra föranleda ändring i det remitterade förslaget.

I redaktionellt avseende hava ändringar vidtagits i vissa paragrafer.

Föredraganden uppläser härefter ett i enlighet med vad sålunda anförts omarbetat förslag till *lag om enskilda vägar* och hemställer, att förslaget måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Waldemar Wiens.